

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2001:6

Pasi Ylipaavalniemi

Vammaisten ja vajaakuntoisten

työllistämisen kokonaiskartoitus

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
VATES -SÄÄTIÖ
Helsinki 2001

Tiivistelmä

Pasi Ylipaavalniemi, VATES -säätiö. Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoitus. Helsinki, 2001. 146 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, ISSN 1236-2115; 2001:6)
ISBN 952-00-1009-2

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoitus on kattava sosiaali- ja terveydenhuollon alaisena työsuhteessa ja ilman työsuhdetta toteutettavan erityistyöllistämisen tilastollinen selvitys. Kokonaiskartoituksen kohdeyksiköitä olivat invalidihuoltolain mukaiset työkeskukset, ns. työllistävät sosiaaliset yritykset, työtoimintayksiköt (erikseen kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon), tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit sekä mielenterveyskuntoutujien klubitalot ja niiden siirtymätö. Tarkastelun kohteena oli työllistämisyksiköiden vuoden 1999 toiminta tai tilanne 31.12.1999. Kohdeyksiköiden tavoitettavuus oli hyvä: kaikkiaan saatiin yli 200 tutkimuksessa huomioitua vastausta. Vastanneiden yksiköiden osuus kunkin työllistämisyksikkötyypin arvioidusta yksiköiden kokonaismäärästä (perusjoukosta) vaihteli välillä 55 - 82 %.

Kokonaiskartoituksessa tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toiminnan volyyymi oli 11 000 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999) kaikkiaan 310 työllistämisyksikössä. Yksiköiden kokonaisrahoitus oli lähes 700 mmk, josta vajaat 500 mmk oli julkista rahoitusta. Julkinen rahoitus koostuu kuntasektorin rahoituksesta (sisältäen sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuden) sekä valtiosektorin rahoituksesta mm. työhallinnon työllistämistukina, Euroopan sosiaalirahaston ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksena sekä Kansaneläkelaitoksen työhönvalmennuskorvauksina.

Erityistyöllistämisen yksiköiden tilaa ja kehitystä on syytä seurata säännöllisesti. Kokonaiskartoitus oli onnistunut alku ja pohjatyö jatkokyselyille - tilastokartoitusta on syytä suorittaa siten, että tietyt perustiedot, kuten vajaakuntoisten työntekijöiden ja työllistämisyksiköiden määrät kerätään vuosittain ja laajempi tarkastelu toteutetaan 2 - 4 vuoden välein. Luotettava ja vertailukelpoinen aikasarja-aineisto mahdollistaa muutosten ja kehitystrendien seurannan.

Asiasanat: vammaiset, vajaakuntoiset, työllistäminen, työkeskus, tuettu työllistyminen, työtoiminta

Sammanfattning

Pasi Ylipaavalniemi, VATES -stiftelsen. En genomgripande kartläggning av handikappade personers sysselsättning. Helsingfors, 2001. 146 s. (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter, ISSN 1236-2115; 2001:6)
ISBN 952-00-1009-2

Kartläggningen av de handikappades sysselsättning är en genomgripande statistisk utredning om specialsysselsättning som genomförs under social- och hälsovården antingen i anställningsförhållande eller utan det. Kartläggningen inriktas på arbetscentraler enligt invalidvårdslagen, s.k. sysselsättande sociala företag, arbetsverksamhetsenheter (separat för utvecklingsstörda, rehabiliteringsklienter med psykiska problem och socialvården), enheter och projekt för understödd sysselsättning samt klubbhus för rehabiliteringsklienter med psykiska problem och deras övergångsarbete. Undersökningen gäller sysselsättningsenheternas verksamhet år 1999 eller deras situation 31.12.1999. Man nådde målenheterna ganska bra: man fick över 200 svar som beaktats i undersökningen. Andelen av de enheter som svarade på enkäten av det uppskattade totalantalet enheter i varje sysselsättningsenhetstyp (population) varierade mellan 55 - 82 procent.

Verksamhetens volym inom de sysselsättningsenheter som var föremål för kartläggningen utgjorde 11 000 handikappade anställda (31.12.1999) i sammanlagt 310 sysselsättningsenheter. Enheternas totalfinansiering uppgick till närmare 700 milj. mark, av vilket belopp nästan 500 milj. mark bestod av offentlig finansiering. Den offentliga finansieringen består av kommunsektorns finansiering (som inbegriper statsandelen för driftskostnaderna för social- och hälsovården) samt statssektorns finansiering, bl.a. arbetsförvaltningens sysselsättningsstöd, finansieringen utav Europeiska socialfonden och Penningautomatföreningen samt Folkpensionsanstaltens erättningar för träning för arbetslivet.

Det är skäl att kontinuerligt följa specialsysselsättningsenheternas situation och utveckling. Kartläggningen utgjorde en lyckad början och basis för fortsatta enkäter - lägeskartläggningen borde utföras så att vissa basfakta, såsom antalet handikappade anställda och sysselsättningsenheter, insamlas årligen och en mera omfattande kartläggning görs med 2-4 års mellanrum. Ett tillförlitligt och jämförbart tidsseriematerial möjliggör en uppföljning av olika ändringar och utvecklingstrender.

Nyckelord: handikappade personer, sysselsättning, arbetscentralen, sysselsättning med bistånd, arbetsverksamhet

Summary

Pasi Ylipaavalniemi, FPED-Foundation. An overall survey of the employment of people with disabilities. Helsinki, 2001. 146 s. (Reports of the Ministry of Social Affairs and Health, ISSN 1236-2115; 2001:6)
ISBN 952-00-1009-2

The overall survey of the employment of people with disabilities is a comprehensive statistical study of the special employment arranged under social and health care either within employment relationship or without it. The target units of the survey were sheltered workshops under the Care of the Invalids Act, social firms, work activity units (separately for special care of the mentally handicapped, mental health rehabilitees and social welfare), supported employment units and projects, club houses for mental health rehabilitees and their transition work. The review deals with the activities of these employment units in 1999 or their situation on 31 December 1999. The target units were reached well: more than 200 responses that are taken into account in the survey were received. The proportion of the units that responded to the questionnaire of the estimated total number of the units in each type of employment unit (population) varied between 55 and 82 %.

The activities of the employment units reviewed in the survey covered 11,000 disabled employees (31.12.1999) in altogether 310 employment units. The total financing of the units was almost FIM 700 million, of which about FIM 500 million was public funding. The public funding consists of the municipal sector funding (including the government grant for the operating costs of social welfare and health care) and state sector funding, i.a. in the form of employment subsidies of the labour administration, funding by the European Social Fund and the Finnish Slot Machine Association, as well as training for working life compensations payable by the Social Insurance Institution.

There is reason to monitor the situation and development of the special employment units on a regular basis. The present overall survey constitutes a successful start and a basis for follow-up questionnaire surveys - the statistical survey should be made so that certain basic data, such as the numbers of people with disabilities and employment units, are compiled yearly and a more extensive survey is made every second to fourth year. A reliable and comparable time series material enables the monitoring of changes and development trends.

Key words: people with disabilities, employment, sheltered workshops, supported employment, work activities

ESIPUHE

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksella on ajantasaistettu valtakunnalliset tilastotiedot sosiaali- ja terveydenhuollon alaisuudessa toteutettavasta vammaisten ja vajaakuntoisten erityistyöllistämisestä.

Kartoituksen kohteena olivat kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon alaisuudessa toteutettavat vammaisten ja vajaakuntoisten erityistyöllistämisen yksiköt ja / tai projektit kuten invalidihuoltolain mukaiset työkeskukset ja sosiaaliset yritykset, kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon työtoimintayksiköt, tuetun työllistymisen hankkeet ja mielenterveyskuntoutujien klubitalot.

Nämä toiminnot ovat 90 –luvulla kokeneet aktiivisen, perinteisiä toimintoja jäsentävän ja uusia toimintamalleja kehittävän ajan. Erityisesti tähän on vaikuttanut vammaisten työllisyyttä edistävät EU:n ohjelmat viimeisen viiden vuoden aikana. Kehitystä tulisikin jatkossa seurata toistamalla tässä kartoituksessa luotu rakenne riittävän laajasti ja usein, jotta voidaan tunnistaa käytännön työssä tapahtuva kehitys ja verrata sitä asetettuihin valtakunnallisiin ja paikallisiin tavoitteisiin sekä löytää tukitoimien kehittämistarpeet.

Kartoitus sisältää vertailua aiempiin käytettävissä olleisiin tietoihin. Näitä ovat mm. Suojatyö 92 –työryhmän (STM 1993:19) tekemä invalidihuollon työkeskusten kartoitus tarkasteluvuodelta 1992, STAKES:n ylläpitämä Sotka –tietokanta suojatyöpaikkojen ja toimintayksiköiden kokonaismäärästä sekä eräiden vammaisjärjestöjen oman kohderyhmänsä palvelutilastot.

Tämä kartoitus kuvaa pääasiassa sosiaali- ja terveyshuollon palvelujen piirissä oleville henkilöille tuotettuja erityistyöllistämisen palveluja. Osa näistä henkilöistä saattaa olla työvoimatoimistojen asiakkaina ja siten sisältyä työhallinnon tuottamiin vajaakuntoisten työnhakijoiden palvelutilastoihin. Nämä tilastot yhdessä muodostavat kokonaiskuvan vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymisen tukijärjestelyistä maassamme.

Kokonaiskartoituksen tutkimustyön ja raportoinnin on tehnyt tutkija Pasi Ylipaavalniemi VATES –säätiöstä.

Toivomme ajantasaistetun tiedon edistävän vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen ja työtoiminnan arviointia ja kehittämistä niin paikallisella kuin valtakunnallisella tasolla.

Helsingissä 15.6.2001

Sosiaali- ja terveysministeriö

VATES-säätiö

Riitta Viitala
Apulaisosastopäällikkö

Marjatta Varanka
Toimitusjohtaja

SISÄLLYS

ESIPUHE	9
LUKIJALLE	13
OSA I: ERITYISTYÖLLISTÄMISEN TILA JA KESKEISET KEHITYSPIIRTEET 1990 –LUVUN AIKAN	15
1. ERITYISTYÖLLISTÄMISEN TOIMENPITEET	15
1.1. Erityistyöllistämisen rakenne.....	15
1.2. Työllistämisyksiköt.....	15
1.3. Valtakunnallisten vammaisjärjestöjen työllistämistoiminta.....	16
1.4. Työhallinnon toimenpiteet ja tilastot.....	16
2. ERITYISTYÖLLISTÄMISEN RAHOITUS.....	17
3. INVALIDIHUOLTOLAIN MUKAISET TYÖKESKUKSET JA TYÖLLISTÄVÄT SOSIAALISET YRITYKSET	20
4. TUETUN TYÖLLISTYMISSÄ YKSIKÖT JA PROJEKTIT	22
5. MIELENTERVEYSKUNTOOUTUJIIEN KLUBITALOT	23
6. UUSIEN TYÖLLISTÄMISEN MENETELMIEN MERKITYS	24
6.1. Erityistyöllistämisen ideaalimalli.....	24
6.2. Avoimille työmarkkinoille työllistymisen haaste.....	24
6.3. Uusi työllistämismenetelmien rooli.....	25
OSA II: VAMMAISTEN JA VAJAAKUNTOISTEN TYÖLLISTÄMISEN KOKONAIS KARTOITUS	26
1. KOKONAISKARTOITUKSEN TOTEUTUS.....	26
1.1. Lähtökohdat	26
1.2. Määritelmät.....	27
1.3. Tutkimusmenetelmä.....	35
1.4. Aineiston luotettavuus.....	37
2. INVALIDIHUOLTOLAIN MUKAISET TYÖKESKUKSET JA TYÖLLISTÄVÄT SOSIAALISET YRITYKSET	40
2.1. Taustatiedot.....	40
2.2. Henkilöstö ja työpäivät.....	40
2.3. Vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma sekä vajaakuntoisuustausta.....	43
2.4. Toiminnan rahoitus.....	44
2.5. Työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne.....	48
2.6. Vajaakuntoisten työntekijöiden palkka- / ansiotaso.....	48
2.7. Vertailu vuoden 1992 tilanteeseen.....	49
2.8. Yhteenveto	51
3. KEHITYSVAMMAISTEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT	54
3.1. Taustatiedot.....	54
3.2. Henkilöstö ja työpäivät.....	54
3.3. Vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma, sekä vajaakuntoisuustausta.....	56
3.4. Toiminnan rahoitus.....	57
3.5. Työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne.....	58
3.6. Vajaakuntoisten työntekijöiden ansiotaso.....	58
3.7. Yhteenveto	59
4. TUETUN TYÖLLISTYMISSÄ YKSIKÖT JA PROJEKTIT	60
4.1. Taustatiedot.....	60
4.2. Asiakkaat, työpäivät ja toimihenkilöt.....	61
4.3. Asiakkaiden ikä- ja sukupuolijakauma sekä vajaakuntoisuustausta.....	62
4.4. Julkinen rahoitus.....	63
4.5. Tuetusti työllistyneiden palkkataso.....	65
4.6. Yhteenveto	66

5. MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN KLUBITALOT	67
5.1. Taustatiedot.....	67
5.2. Jäsenet, käyntikerrat ja toimihenkilöt	67
5.3. Jäsenen ikä- ja sukupuolijakauma	68
5.4. Siirtymätyöpaikkaohjelmat.....	69
5.5. Julkinen rahoitus.....	69
5.6. Siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden palkkataso.....	71
5.7. Yhteenveto	71
6. MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT	72
6.1. Taustatiedot.....	72
6.2. Henkilöstö ja työpäivät.....	72
6.3. Vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma sekä vajaakuntoisuustausta	73
6.4. Toiminnan rahoitus	74
6.5. Työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne.....	75
6.6. Vajaakuntoisten työntekijöiden ansiotaso.....	76
6.7. Yhteenveto	76
7. SOSIAALIHUOLLON TYÖTOIMINTAYKSIKKÖ (HELSINGIN KAUPUNGIN).....	78
8. ERITYISTYÖLLISTÄMISEN TOIMENPITEIDEN YHTEENVETO	80
8.1. Taustatiedot.....	80
8.2. Henkilöstö ja työpäivät.....	80
8.3. Vajaakuntoisuustausta	81
8.4. Rahoitusrakenteet.....	83
LÄHDELUETTELO	87
LIITE 1A: IHL:N MUKAISEN TYÖKESKUKSEN JA TYÖLLISTÄVÄN SOSIAALISEN YRITYKSEN EROT	88
LIITE 1B: ERI TYYPPISTEN TYÖLLISTÄMISYKSIKÖIDEN HARJOITTAMIEN TOIMINTAMUOTOJEN MERKITYS KOKONAISTOIMINNASSA	89
LIITE 2: IHL:N MUKAISET TYÖKESKUKSET	90
LIITE 3: KEHITYSVAMMAISTEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT	105
LIITE 4: TUETUN TYÖLLISTYMISEN YKSIKÖT JA PROJEKTIT	113
LIITE 5: MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN KLUBITALOT	121
LIITE 6: MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT	128
LIITE 7: SOSIAALIHUOLLON TYÖTOIMINTAYKSIKKÖ (HELSINGIN KAUPUNGIN).....	136
LIITE 8: TYÖLLISTÄMISYKSIKÖIDEN YHTEENVETO.....	139

LUKIJALLE

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämistoiminta on kehittynyt voimakkaasti kuluneen kymmenen vuoden aikana. EU:n työllistämishojelmien kautta on rahoitettu kehittämishojekteja, joiden tuloksena maassamme on otettu käyttöön ja vakiintunut tai vakiintumassa uusia kuntouttavan työllistämisen toimintamalleja, kuten tuettu työllistyminen ja (työllistävä) sosiaalinen yritys. Myös ”perinteinen” tuotannollinen työllistämistoiminta invalidihuoltolain mukaisissa työkeskuksissa on kehittynyt. Yhä useammassa työkeskuksessa toimintaa ollaan suuntaamassa kohti monipalvelukeskus (resurssikeskus) –tyyppistä konseptia, jolloin toiminnan kohderyhmät, tavoitteet ja rahoituslähteet ovat huomattavasti perinteistä työkeskustoimintaa laajempia.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaisharjoituksen tavoitteena oli koota mahdollisimman kattava sosiaali- ja terveydenhuollon alaisena työsuhteessa ja ilman työsuhdetta toteutettavan erityistyöllistämistoiminnan tilastollinen selvitys sekä analysoida toimintaa ja sen kehitystrendejä saatujen tulosten ja aiemman tiedon perusteella.

Kokonaisharjoituksen kohdeyksiköitä olivat invalidihuoltolain (IHL) mukaiset työkeskukset, ns. työllistävät sosiaaliset yritykset, työtoimintayksiköt (erikseen kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon), tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit sekä mielenterveyskuntoutujien klubitalot (ja niiden siirtymätyöpaikkaohjelmat). Kahta viimeksi mainittua lukuun ottamatta pääasiallinen toimintamuoto määritteli yksikkötyypin – esimerkiksi IHL:n mukaisen työkeskusten kokonaisharjoiminta sisältää usein eri kohderyhmille suunnattua työtoimintaa. Tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toiminnasta on ollut käytettävissä niukalti koko kentän tason tilastotietoa. Lähinnä toimintojen kokonaisvolyymiin liittyvää informaatiota on ollut saatavissa, muutamien toimenpiteiden kohdalla esimerkiksi STAKES:n Sotka -tietokannasta. Kehitysvaiheessa olevien työllistymismenetelmien osalta on paljolti oltu hyvinkin epätäydellisten selvitysten ja arvioiden varassa.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaisharjoitus toteutettiin erityistyöllistämisen kentälle kattavasti osoitetulla kyselyllä VATES –säätöön osoiterekisteriä muista osoitelähteistä täydentäen. Kysely osoitettiin suoraan työllistämisyksiköille. Kohdeyksiköiden tavoitettavuus oli hyvä: kaikkiaan saatiin yli 200 tutkimuksessa huomioitua vastausta. Vastausten määrät suhteessa kunkin työllistämisyksikkötyypin arvioituun yksiköiden kokonaismäärään vaihtelivat välillä 55 - 82%, joten vastausten perusteella saadun kuvan yleistettävyyttä koko kentän tasolle voitiin tehdä sängen luotettavalta pohjalta.

Kokonaisharjoituksessa tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toiminnan volyyymi oli arviolta 11 000 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999) kaikkiaan 310 työllistämisyksikössä. Yksiköiden kokonaisrahoitus oli lähes 700 mmk, josta vajaat 500 mmk oli julkista rahoitusta. Julkinen rahoitus koostuu kuntasektorin rahoituksesta (sisältäen sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtiosuuden) sekä valtiosektorin rahoituksesta mm. työhallinnon työllistämistukina, Euroopan sosiaalirahaston ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksena sekä Kansaneläkelaitoksen työhönvalmennuskorvauksina.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaisharjoituksen tilastoraportti jakaantuu kahteen osaan: erityistyöllistämisen tila ja keskeiset kehityspiirteet 1990-luvun aikana (Osa I) ja varsinainen tilastoraportti (Osa II). Edellisessä analysoidaan vallitsevaa erityistyöllistämisen tilannetta kootun tilastoaineiston perusteella ja esitetään skenaarioita tulevasta kehityksestä.

Kokonaisharjoituksen yhtenä tavoitteena oli kehittää säännöllisin väliajoin toistettava menetelmä tarkastella erityistyöllistämisen kentän tilaa. Toteutettu ensimmäinen harjoitus on onnistunut alku ja pohjatyö tämän tavoitteen toteutumiseksi. Kattava osoiteisto, sekä yksiköiltä saadun palautteen ja heidän vastausmahdollisuuksiensa ja tarpeidensa tiedostamisen kautta kehittyvä tutkimusmenetelmä antavat hyvän perustan tuleville kyselyille. Jatkossa tilastoharjoitusta on syytä

suorittaa siten, että tietyt perustiedot, kuten vajaakuntoisten työntekijöiden ja työllistämisyksiköiden määrät kerätään vuosittain ja laajempi tarkastelu toteutetaan 2-4 vuoden välein. Luotettava ja vertailukelpoinen aikasarja-aineisto mahdollistaa muutosten ja kehitystrendien seurannan. Erityinen haaste on Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (177/2000) mukaisen toiminnan merkitys työllistämisyksiköille – oletettavasti monet kartoituksessa mukana olleet yritykset tulevat toimimaan kuntouttavan työtoiminnan käytännön toteuttajina. Syyskuun 1. päivänä 2001 voimaan astuvan lain vaikutus on ensimmäistä kertaa nähtävissä toimintavuodelta 2002 kerättävissä tiedoissa.

Kokonaiskartoituksen ohjausryhmään kuuluivat ylitarkastaja Aini Kimpimäki sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja Pentti Lehmijoki työministeriöstä, kehittämispäällikkö Anu Muuri STAKES:sta, erityisasiantuntija Sirkka-Liisa Karhunen Suomen Kuntaliitosta, kehittämispäällikkö Marja Vuorinen Mielenterveyden Keskusliitosta, suunnittelija Sirkka Rajaniemi Kansaneläkelaitokselta, järjestöpäällikkö Tuija Rauhamäki Kehitysvammaliitosta, varatuomari Matti Marjanen sekä puheenjohtajana toimitusjohtaja Marjatta Varanka VATES –säätiöstä. Ohjausryhmän sihteerinä toimi tutkimuksen tekijä, tutkija Pasi Ylipaavalniemi VATES –säätiöstä. Kokonaiskartoituksen empiiriseen vaiheeseen osallistui myös VATES –säätiön suunnittelija Arto Vilmi. Heille kaikille kiitos aktiivisesta yhteistyöstä.

Kokonaiskartoitus on toteutettu sosiaali- ja terveysministeriön ja Raha-automaatti-yhdistyksen rahoituksella.

OSA I: ERITYISTYÖLLISTÄMISEN TILA JA KESKEISET KEHITYSPIIRTEET 1990 –LUVUN AIKANA

1. ERITYISTYÖLLISTÄMISEN TOIMENPITEET

1.1. Erityistyöllistämisen rakenne

Tässä tutkimuksessa vammaisten ja vajaakuntoisten (erityis-) työllistämällä tarkoitetaan tarkasteltujen työllistämisyksiköiden,

- invalidihuoltolain mukaiset työkeskukset ja ns. työllistävät sosiaaliset yritykset
- työtoimintayksiköt (erikseen kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon)
- tuetun työllistyminen yksiköt ja projektit
- mielenterveyskuntoutujien klubitalot ja niiden siirtymätyö,

koko toimintaa (työsuhteessa ja ilman työsuhdetta toteutuva työllistäminen ja muu kuntouttava toiminta) ja muita vajaakuntoisten työllistämistä- ja työllistymistä tukevia yksiköitä, hankkeita ja projekteja. Eräillä vammaisjärjestöillä on volyymiltaan huomattavia kokonaiskartoituksen ulkopuolelle jääviä työllistämisyjärjestelyitä, joista tärkeimpiä on kuvattu kappaleessa 1.3.

Julkisen ja kolmannen sektorin toimijat sekä yksityiset työnantajat työllistävät luonnollisesti vajaakuntoisia myös toiminnoissa, joiden tavoitteisiin ei suoranaisesti kuulu vajaakuntoisten työllistäminen. Työllistyminen voi tällöin toteutua kokonaan ilman tukitoimia, erityistyöllistämisen yksikön toiminnan jälkeen ja / tai tiettyjen työllistymistä tukevien toimenpiteiden ohessa tai jälkeen.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymistä erityistyöllistämisen yksiköihin ja avoimille työmarkkinoille toteutetaan ja edistetään mm. kuntasektorin rahoituksella, työhallinnon työllistämistuen ja yhdistelmätuen, sekä työolosuhteiden järjestelytuen, Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoituksen sekä työhallinnon, Kansaneläkelaitoksen ja muiden tahojen järjestämän tai rahoittaman kuntoutuksen, työkunnon tutkimusten, valmennuksen, työkokeilujen, työharjoittelun, kurssien ja koulutuksen kautta. Vajaakuntoisten työllistymistä tukevat työhallinnon toimet on käyty läpi kappaleessa 1.4.

Päivätoimintayksiköitä, joiden pääasiallinen toimintamuoto on hyvin terapeutin päivätöiminta, ei huomioitu kokonaiskartoituksessa. Vaikeammin (kehitys-) vammaisille järjestettyä päivätoimintaa ei katsota työtoiminnaksi, eikä siten osaksi erityistyöllistämistä.

1.2. Työllistämisyksiköt

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksen määrittelyjen mukaisia työllistämisyksiköitä oli toiminnassa arviolta 310 (1999) ja niissä 11 000 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999). Toiminta jakaantui työllistämisyksikötyypeittäin taulukon 1 osoittamalla tavalla.

	Yksiköitä 31.12.1999	Vajaakuntoisia 31.12.1999
Invalidihuoltolain mukaiset työkeskukset ja työllistävät sosiaaliset yritykset Työllistäminen pääasiassa työsuhteista	70	2 570
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt Lähinnä työtoiminta ilman työsuhdetta	175	6 000
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit Työvalmentajan tuki, työsuhde, tavallinen työpaikka	31	710 ¹
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot	11	850 ²
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt Lähinnä työtoiminta ilman työsuhdetta	22	380
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö ³ Lähinnä työtoiminta ilman työsuhdetta	1	530
Yhteensä	310	11 040

Taulukko 1: Kokonaiskartoituksessa tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toiminnan volyymi (1999).

1.3. Valtakunnallisten vammaisjärjestöjen työllistämistoiminta

Vammaisjärjestöjen omille kohderyhmilleen suuntaamista, työllistämisen- ja työllistymistä tukevista toimista merkittävimmät ovat (henkilömäärät vuodelta 2000):

- Näkövammaisten käsityöntekijöiden Sokeva-käsityö: n. 480 henkilöä
- Näkövammaisten kuntotoimintajien, hierojien ja fysioterapeuttien toimialajärjestö AKTIVO: n. 500 jäsentä
- Kuurojen työosuuskunta OSKU: n. 150 henkilöä
- Mielenterveysyhdistysten työllistävät ja kuntouttavat työjärjestelyt: n. 800 henkilöä (osin päällekkäistä kokonaiskartoituksessa huomioidun mielenterveysalan toiminnan kanssa).

1.4. Työhallinnon toimenpiteet ja tilastot

Työhallinnon keräämän vajaakuntoisten työnvälitystilaston (Työministeriö, 2000, 1) mukaan vuoden 1999 aikana rekisteröityinä työnhakijoina oli 80 000 vajaakuntoiseksi Työvoimapolveluasetuksen (1251/1993) 10 §:n⁴, määritelmän perusteella luokiteltua henkilöä, joista työttömiä

¹ Asiakkaita valmennuksessa.

² Aktiivisia jäseniä.

³ Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikkö.

⁴ ”Henkilö on vajaakuntoinen, jos hänen mahdollisuutensa saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia”.

oli 67 000. Vajaakuntoisen työttömyysjakson keskimääräisen keston ollessa 33 viikkoa tietyllä hetkellä työttömänä oli laskennallisesti arviolta 40 000 – 45 000 vajaakuntoista.

Pitkäaikaistyöttömiä (yli vuoden työttömänä olleita) oli 31.12.1999 Työministeriön mukaan 98 000 ja henkilöitä, joilla työttömyysjakso oli kestänyt yli 2 vuotta, kaikkiaan 51 000. Pitkäaikaistyöttömien määrään sisältyy myös vajaakuntoiseksi työhallinnossa luokiteltuja henkilöitä.

Työvoimatoimistoissa työnhakijoiksi rekisteröityneistä vajaakuntoisista vuoden 1999 aikana Työministeriön (2000,1) mukaan

- 32 237 työllistyi ilman työhallinnon erityisiä tukitoimia⁵
- 10 696 työllistyi työhallinnon työllistämistukien avulla
 - 5 382 kuntien
 - 3 579 yritysten ja
 - 1 735 valtion palvelukseen
- 1 395 työllistyi muiden tukitoimien kautta (työkokeilu, työolosuhteiden järjestelytuki, tuki yrittäjäksi ryhtyvälle, työharjoittelutuki työttömälle)
- 61 työllistyi suojatyöhön.

Vajaakuntoisista työnhakijoista aloitti vuonna 1999 työvoimakoulutuksen tai muun koulutuksen kaikkiaan 10 771 henkilöä. Työllistymistä tukevia toimenpiteitä (työkokeilu työpaikalla, työkunnan tutkimus, työ- ja koulutuskokeilu, työklinateutkimus) työhallinto toteutti tarkastelu-
vuonna kaikkiaan 8 280. (Työministeriö, 2000,1)

2. ERITYISTYÖLLISTÄMISEN RAHOITUS

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisyksiköiden toiminta saa rahoituksensa julkisesta tuesta ja / tai työllistämispalveluiden ostoista, sekä tuotannollisten yksiköiden kohdalla myös liiketoiminnan tuloista. Julkinen tuki / työllistämispalveluiden ostos sisältää mm. kuntasektorin rahoituksen (suojatyö, työtoiminta), työhallinnon työllistämisen- ja yhdistelmätuot, ESR- ja RAY-rahoituksen, sekä työhallinnon, Kelan ja muiden tahojen korvaukset ”muun kuntouttavan toiminnan”, kuten työkokeilut ja työhön valmistus, järjestämisestä.

Taulukoissa 2, 3 ja 4 on tarkasteltu työllistämisyksiköiden toiminnan rahoitusta kunkin yksikötyypin kaikkien yksiköiden tasolla markkamääräisenä, prosentiosuuksina, sekä vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna. Tarkemmat tiedot ovat osassa II: määrittelyt kappaleessa 1.2. ja aineisto kutakin työllistämisyksikötyyppiä tarkastelevissa kappaleissa 2 - 7. Liiketoiminnan tuloilla tarkoitetaan tuotannollisen toiminnan tuloja, ei työllistämispalveluiden myynnistä saatuja tuloja. Tuetun työllistämisen hankkeiden ja mielenterveyskuntoutujien klubitalojen kohdalla liiketoiminnan tuloja ei luonnollisesti ole lainkaan. Valtiosektorin rahoitus sisältää mm. työhallinnon työllistämistuet, ESR- ja RAY -rahoituksen ja Kelan työhönvalmennuskorvaukset. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (perustelut osan II kappaleessa 1.3.), vaan jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksiköille) maksajan perusteella.

⁵ Välitetty työhön ilman erityisiä tukitoimia, lomautus tai lyhennetty työviikko päättynyt, sai työtä omatoimisesti.

	Rahoitus (mmk / 1999)			
	Liike- toiminnan tulot	Julkinen rahoitus		Yhteensä
		Kunta- sektori	Valtio- sektori	
IHL:n mukaiset työkeskukset ja työllistävät sosiaaliset yritykset	171,4	127,5	26,3	325,2
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	36,3	237,4	1,9	276,0
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	-	9,9-11,5	6,5-7,5	16,4-19,0
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot	-	2,3	5,8	8,1
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	1,0	3,3	4,2	8,5
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	9,0	42,4	6,9	58,3
Yhteensä	217,7	422,8-424,4	51,6-52,6	692,1-694,7

Taulukko 2: Työllistämisyksiköiden toiminnan rahoitus (1999).

	Osuus vuoden 1999 kokonaisrahoituksesta (%)		
	Liiketoiminnan tulot	Julkinen rahoitus	
		Kunta- sektori	Valtio- sektori
IHL:n mukaiset työkeskukset ja työllistävät sosiaaliset yritykset	52,7	39,2	8,1
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	13,2	86,1	0,7
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	-	60,6	39,4
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot	-	28,0	72,0
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	11,8	39,1	49,1
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	15,4	72,8	11,8

Taulukko 3: Työllistämisyksiköiden toiminnan rahoituksen prosentuaalinen jakauma (1999).

	Rahoitus (mk / vajaakuntoisen työpäivä / 1999)			
	Liike- toiminnan tulot	Julkinen rahoitus		Yhteensä
		Kunta- sektori	Valtio- sektori	
IHL:n mukaiset työkeskukset ja työllistävät sosiaaliset yritykset	280	208	43	531
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	29	192	2	223
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	-	131	86	217
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot	-	63	161	224
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	26	85	107	218
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	61	287	47	395

Taulukko 4: Työllistämisyksiköiden toiminnan rahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna (1999).

Julkinen (kunta- ja valtio-) sektori rahoitti tarkasteltuja työllistämisyksiköitä kaikkiaan liki 500 mmk:lla vuonna 1999 (taulukko 2). Toimenpiteiden arvioitu kokonaisrahoitus oli lähes 700 mmk erotuksen ollessa liiketoiminnan tuloja. Eniten julkisia varoja käytettiin kehitysvammaisten työtoimintayksiköihin (239 mmk) ja Invalidihuoltolain (IHL) mukaisiin työkeskuksiin (154 mmk).

Työllistämisyksiköiden rahoituksen suhteellisista jakautumista (taulukko 3) havaitaan, että IHL:n mukaisten työkeskusten tulovirrasta lähes 53 % (yli 170 mmk) oli liiketoiminnan tuloja – alle puolet tuloista oli julkista tukea tai työllistämispalveluiden myyntituloja.

Verrattaessa IHL:n mukaisten työkeskusten, kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden ja tuetun työllistymisen hankkeiden saamaa vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettua julkista rahoitusta (taulukko 4), havaitaan tuetun työllistymisen olevan julkiselle sektorille jonkin verran edullisempi vaihtoehto kuin IHL:n mukainen työkeskus (217 mk ja 251 mk) ja vastaavasti hieman kalliimpi kuin kehitysvammaisten työtoimintayksikkö (194 mk). Yksikkökustannusvertailut vaativat luonnollisesti mm. kohderyhmän työpotentiaalin ja tarpeiden samankaltaisuuden, mikä ei tyypillisesti IHL:n mukaisten työkeskusten ja tuetun työllistymisen hankkeiden kohdalla toteudu (kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä kohderyhmä sen sijaan usein on samankaltainen). Kyse ei yleensä ole vaihtoehtoisista, vaan toisiaan täydentävistä työllistymisen menetelmistä. Tuettu työllistyminen on luonteva jatke IHL:n mukaisissa työkeskuksissa ja eri tyyppisissä työtoimintayksiköissä harjoitetulle kuntouttavalle ja avoimille työmarkkinoille tähtäävälle työlle, ei kuitenkaan kaikkien vajaakuntoisten kohdalla. Tuetun työllistymisen hankkeiden työllistymistulosten taustalla on tyypillisesti työkeskuksissa / työtoimintayksiköissä tehty pohjatyö ja usein myös yhteistyö tuetun työllistymisen prosessin aikana.

Tuetun työllistymisen prosessin julkista yksikkökustannusta (217 mk / vajaakuntoisen työpäivä) muihin työllistymisyksiköihin verrattaessa on syytä huomata mm., että

- Tuetun työllistymisen julkinen yksikkökustannus tulee laskemaan menetelmän vakiintuessa. Tarkasteluvuonna (ja vielä tätä kirjoitettaessa) kyse oli uuden menetelmän lanseerauksesta – vastanneista hankkeista vanhin aloitti toimintansa vuonna 1995 ja mediaaniyksikkö oli toiminut kahden vuoden ajan... Keskimäärin parin vuoden toimintahistoriasta on vielä pitkä tie kuljettavana vakiintuneiden, ”perinteisten” työllistämisyksiköiden vuosikymmenten aikana kumuloituneeseen osaamiseen. Jatkossa tuettu työllistyminen menetelmänä kehittyy kohti (usein paikallisestikin) erilaisia toimintamuotoja ja ennen muuta tietoisuus menetelmästä ja sen mahdollisuuksista lisääntyy.
- Tuetusti työllistyneen tarve työvalmentajan tuelle voi päättyä tietyn jakson jälkeen, kun kuntoutumiskehitys on edennyt riittävän pitkälle. Tällöin julkista työllistämiskustannusta ei enää realisoidu lainkaan (ks. osa II, kpl 4.2.). Tietenkään työvalmentajan tuen tarpeen päättyminen ei ole kaikkien asiakkaiden kohdalla realistinen vaihtoehto, mutta monilla mahdollisuus on olemassa. Avoimille työmarkkinoille työllistyminen (ilman erityisiä jatkuvia tukitoimia) on tietysti mahdollinen myös muiden työllistämisyksiköiden toiminnan seurauksena ja tuloksena, mutta yksikön ulkopuolella toteutuneen työllistämistoiminnan suhteellinen vähäisyys (mm. IHL:n mukaisissa työkeskuksissa) ja työvalmentajan kautta saatavan hyvin intensiivisen tuen puuttuminen pienentävät epäilemättä työllistymisen todennäköisyyttä.
- IHL:n mukaisissa työkeskuksissa työsuhteisten vajaakuntoisten bruttopalkkataso (4 780 mk/kk) oli selvästi korkeampi kuin tuetusti työllistyneiden 3 510 mk/kk. Edellisen maksaa työkeskus ja jälkimmäisen tuetusti työllistyneen työnantaja.
- IHL:n mukaisten työkeskusten saama julkinen rahoitus sisältää myös korvauksia esim. työkokeiluista, sekä työhallinnon työllistämistuet. Tuetusti työllistyneiden vajaakuntoisten työnantajien mahdollisesti saamat työllistämistuet (joka kolmannen tuetusti työllistyneen kohdalla työsuhteeseen liittyi työllistämistuki) eivät näy tuetun työllistymisen hankkeen julkisessa rahoituksessa.

Kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköillä julkisen rahoituksen määrä vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna oli lähes sama (194 mk ja 192 mk). Mielenterveyskuntoutujien klubitaloilla julkinen rahoitus oli hieman edellisiä korkeampi (224 mk / käyntikerta). Syynä tähän on epäilemättä toiminnan lyhyt (tuettua työllistymistäkin lyhyempi) kehityshistoria – kyselyyn vastanneista yhdeksästä klubitalosta peräti viisi aloitti toimintansa vuoden 1999 aikana. (Taulukko 4)

3. INVALIDIHUOLTOLAIN MUKAISET TYÖKESKUKSET JA TYÖLLISTÄVÄT SOSIAALISET YRITYKSET

Jatkossa invalidihuoltolain mukaiset työkeskukset sisältävät myös työllistäviksi sosiaalisiksi yrityksiksi identifioituneet yksiköt. IHL:n mukaisten työkeskusten tutkimustulokset ovat osan II kappaleessa 2 ja liitteessä 2.

Työllistävän sosiaalisen yrityksen markkinaorientoitunut liiketoiminta on luotu työllistämään vammaisia ja / tai muita työmarkkinoilla epäedullisessa asemassa olevia, syrjäytyviä henkilöitä (sosiaalinen tehtävä). Tarkemmin osan II kappaleessa 1.2. Vertailu vuoden 1991-1992 tilanteeseen perustuu STM:n työryhmämuistioon (1993:19).

IHL:n mukaisten työkeskusten harjoittaman pääasiassa työsuhteisen työllistämistoiminnan työpaikkojen määrä on säilynyt kuluneen vuosikymmenen aikana liki ennallaan, mutta hallinnollisten yksiköiden määrä on vähentynyt toiminnan tehostamispyrkimysten seurauksena. Vuonna 1999 IHL:n mukaisia työkeskuksia oli 70, kun niitä vuonna 1992 oli 126. Vajaakuntoisia työntekijöitä työkeskuksissa oli vuoden 1999 lopussa vajaat 2 600, kun heitä lokakuussa 1992 oli vajaat 2 800. Julkisen rahoituksen (kunta ja valtiosektori) määrä (inflaatiota huomioimatta) on laskenut 206 mmk:sta (1991) 154 mmk:aan (1999).

Yhä useampi työkeskus on kehittymässä monipalvelukeskus –konseptin mukaiseksi työllistämisyksiköksi, jonka toiminta koostuu paitsi vajaakuntoisten työllistämistä (suojatyö, työllistäminen työllistämistukien avulla, työtoiminta), myös ”muusta kuntouttavasta toiminnasta”, kuten työkokeilut, työhönvalmennus, työharjoittelu, koulutus ja kurssit. Monipuolinen palvelutarjonta laajentaa toimintojen kohderyhmää ja lisää rahoituslähteitä sekä parantaa työntekijöiden / kuntoutujien mahdollisuuksia edetä työllistymisen polulla ja / tai löytää optimaalinen ratkaisu elämäntilanteeseensa. Monipalvelukeskus –konseptin kautta työkeskusten tulorakenne monipuolistuu ja palvelutarjonta vastaa paremmin palveluiden tarvetta lähestyen yksikkötasolla erityistyöllistämisen ideaalimallia (kpl 6.1.).

Monipalvelukeskuksiksi ovat kehittymässä erityisesti yksityisten ylläpitäjien (järjestöt, yhdistykset, säätiöt) työkeskukset, joilla muun kuntouttavan toiminnan (em. työllistämistä tukevien palveluiden) osuus kaikista vajaakuntoisten työpäivistä oli jo liki 16 % ja valtiosektorin rahoitusosuus (työllistämistuet, ESR- ja RAY –rahoitus yms.) kokonaisrahoituksesta jo lähes 12% (1999). Yksityiset työkeskukset työllistivät vajaakuntoisia työllistämistukien avulla jo niin merkittävästi, että heidän työpäivänsä muodostivat yli 21 % kaikista vajaakuntoisten työpäivistä. Kuntien ja kuntayhtymien yksiköillä kehitys kohti monipalvelukeskusta on ollut selvästi verkkaismempää, osin tietysti siksi, etteivät kaikki yksityisille työkeskuksille mahdolliset rahoituslähteet ja työllistämispalveluiden ostajat ole kuntien ja kuntayhtymien yksiköissä käyttökelpoisia.

IHL:n mukaisten työkeskusten ylläpitäjäjakaumassa on 90-luvun aikana tapahtunut selkeä muutos: yksityisten ylläpitäjien (järjestö, yhdistys, säätiö) työkeskusten määrä on lisääntynyt paitsi suhteellisesti, myös absoluuttisesti (vaikka työkeskusten kokonaismäärä on vähentynyt liki puoleen). Kuntayhtymien yksiköiden määrä on puolestaan eniten vähentynyt. Yksityisten ylläpitäjien työkeskukset edustavat lähes puolta (44 %) kaikista yksiköistä ja jo yli puolta kaikista vajaakuntoisista työntekijöistä (55 %). Kehitys on 1990 –luvun aikana selkeästi suuntautunut kunnallisen toiminnan suhteellisen osuuden vähentymiseen.

IHL:n mukaisten työkeskusten kohdalla muun vajaakuntoisuuden syyn (pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma, sosiaalinen syy) merkitys on kasvanut selvästi. Vuoden 1999 lopussa jo yli kolmanneksella (34 %) yksiköiden vajaakuntoisista pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy oli ”muu syy”, kun vuonna 1992 ainoastaan 15 prosentilla.

Liiketoiminnan tulojen (muu kuin työllistämispalveluiden myynti) merkitys IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan rahoituksessa on korostunut – vuodesta 1991 osuus kasvanut 44 prosentista aina liki 53 %:iin (1999). Julkisen rahoituksen osuus on vastaavasti vähentynyt alle puoleen kokonaisrahoituksesta. Liiketoiminnan tulojen osuus on siis noussut, vaikka samalla muun kuntouttavan toiminnan (työkokeilut, työharjoittelu, työhönvalmennus yms.) rooli on kasvanut. Mahdollisia syitä tälle kehitykselle ovat ainakin em. kohderyhmän muutos (kohderyhmän työn tuottavuus korkeampi), tuotevalikoiman parantuminen (parempi kate), hinnoittelun muuttuminen lähemmäs markkinahintoja sekä yleinen toiminnan tehostaminen.

IHL:n mukaisten työkeskusten saama julkinen rahoitus oli vuonna 1999 keskimäärin 251 mk vajaakuntoisen työpäivää kohti (työpäiviksi on laskettu myös työtoiminnan ja muun kuntouttavan toiminnan työpäivät). Tällä panostuksella yli 70 % vajaakuntoisista oli työsuhteessa saaden keskimäärin 4 780 markan bruttokuukausipalkkaa, jolloin sosiaaliturvan etuuksien tarve oli korkeintaan täydentävää.

4. TUETUN TYÖLLISTYMISEN YKSIKÖT JA PROJEKTIT

Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien tutkimustulokset ovat osan II kappaleessa 4 ja liitteessä 4.

Tuettu työllistyminen tarkoittaa Suomessa lähinnä työvalmentajan tuen avulla toteutuvaa vajaakuntoisten työllistymistä työsuhteeseen tavallisille työpaikoille (ei erityistyöllistämisen yksiköihin).

Tuettu työllistyminen toimintamallina on maassamme vielä uusi ja vasta vakiintumassa – toiminta alkoi vuonna 1995 ja mediaaniyksiköllä toimintahistoria oli tarkasteluhetkellä parin vuoden mittainen (mediaaniyksikkö aloitti toimintansa 1997). Ennen tuetun työllistymisen hankkeita, 1990 –luvun ensimmäisellä puoliskolla, avoimille työmarkkinoille integroitumista edistettiin lähinnä avotyötoiminnan ja avosuojatyön kautta, paljolti kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden yhteydessä.

Tuetun työllistymisen yksiköitä ja projekteja oli toiminnassa vähintään 31 ja näiden toiminnassa oli mukana arviolta 670 - 740 vajaakuntoista (31.12.1999), joista varsinaisia tuetusti työllistyneitä oli 250 - 260. Hankkeiden julkinen (kunta- ja valtiosektorin) rahoitus oli 16,4 - 19,0 mmk (1999).

Tuetun työllistymisen menetelmän merkitys on kasvanut hitaasti. On vaikeaa ”myydä” vajaakuntoisia henkilöitä yrityksiin työsuhteisiksi työntekijöiksi tilanteessa, jossa keskivertotyöntäjä ei tunne tuetun työllistymisen menetelmää etukäteen ja avotyötoiminta- tai avosuojatyöpaikkoja aiemmin järjestäneet työntäjät ovat tottuneet siihen, ettei vajaakuntoisesta työvoimasta juuri tarvitse maksaa ja mahdollinen työsuhde (avosuojatyö) on solmittu vajaakuntoisen ja hänen taustaorganisaationaan toimivan erityistyöllistämisen yksikön välillä. Harppaus ”ei palkkaa - ei työsuhdetta” vaiheesta ”palkka – työsuhde” -vaiheeseen on myös työnantajalle iso.

Tuettu työllistyminen menetelmänä on erinomainen mm. siksi, että se auttaa vajaakuntoisia sijoittumaan nimenomaan avoimille työmarkkinoille, minkä ainakin teoriassa pitäisi olla kaikkien erityistyöllistämistoimien lopullinen päämäärä. Todennäköisyys onnistua avoimille työmarkkinoille työllistymisessä ja työpaikan säilyttämisessä (kenties jopa työvalmentajan tuen tarpeen päättyminen) on oletettavasti suurempi kuin vajaakuntoisia muiden menetelmien kautta työllistettäessä, toki olettaen taustatekijät yhtäläisiksi.

Tuetun työllistymisen menetelmä on aikaisemmin mielletty lähinnä kehitysvammaisille suunnatuksi toiminnaksi. Kehitysvamma oli toki edelleenkin merkittävin asiakkaiden pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy liki 43 % osuudella (31.12.1999). Muiden vajaakuntoisuuden syy -ryhmien merkitys on kuitenkin kasvussa - seuraavaksi suurimpia ryhmiä olivat: ”muu vajaakuntoisuuden syy” reilun 25 %:n ja mielenterveysongelma vajaan 15 %:n asiakasosuuksilla.

Tuetun työllistymisen yksiköiden saama julkinen rahoitus (kunta- ja valtiosektorin) asiakkaan työpäivää kohti oli 217 mk (1999). Työllistyneiden työsuhteet toteutuivat 2/3 kohdalla ilman työhallinnon työllistämistukia, joten useimpien työllistyneiden kohdalla työllistymisen julkinen

kokonaiskustannus oli sama kuin tuetun työllistymisen prosessin kustannus. Julkinen rahoitusosuus oli kohtuullinen, erityisesti huomioiden, että kyseessä on edelleen kehittämissivaiheen kustannus⁶, toiminnan vakiintuneen vaiheen julkisen kustannuksen voidaan olettaa olevan alhaisempi. Tuetusti työllistyneiden keskimääräinen bruttopalkka oli 3 510 mk/kk (31.12.1999)

Avotyötoiminta (ei työsuhdetta, työsuusraha) oli selvästi yleisin tuetun työllistymisen valmisteluvaiheen toimintatapa (70 % työpäivistä). Avosuojatyön (työsuhde, mutta vielä erityistyöllistämisen yksikköön) osuus valmisteluvaiheen työpäivistä oli yllättävän pieni, vain 7%. Onkin aiheellista kysyä, voisiko avosuojatyön merkitystä kasvattaa – johtuuko pieni osuus vallitsevista realiteeteista vai siitä, että työtoimintayksikön avotyötoimintakäytäntöä ei ole haluttu muuttaa.

Tarkasteltujen tuetun työllistymisen hankkeiden (n=17) tuetusti työllistyneistä asiakkaista kaikkiaan 17 henkilön⁷ kohdalla (vuoden 1999 aikana) työvalmentajan tuki voitiin lopettaa. Tuen tarpeen päättymisen liittyy toiminnan lopullisen päämäärän saavuttamiseen, mikä aikaansaa huomattavia julkisia hyötyjä. Kaikkien asiakkaiden kohdalla työvalmentajan tuen päättymisen ei tietenkään ole edes realistinen vaihtoehto, mikä näkyi tuen päättymistapausten keskittymisenä juuri tiettyihin yksiköihin. Saavutetun elämäntilanteen jatkuvuudesta ei myöskään ole takeita. Tuetun työllistymisen prosessin ja sen jälkeisen ajan seuranta tutkimukselle on olemassa suuri tarve.

5. MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN KLUBITALOT

Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen tutkimustulokset ovat osan II kappaleessa 5 ja liitteessä 5.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalo on mielenterveyskuntoutujien ja henkilökunnan yhdessä ja tasavertaisista lähtökohdista muodostama kuntouttava yhteisö, joka tarjoaa jäsenilleen mahdollisuuksia palata takaisin yhteiskuntaan ja työelämään (siirtymätyöohjelma).

Mielenterveyskuntoutujien klubitalotoiminta alkoi maassamme vuonna 1995, joten vakiintuneesta toiminnasta ei voida puhua. Tuettuun työllistymiseen verrattuna toiminta on laajentunut hitaammin, sillä vastanneiden klubitalojen keskimääräinen perustamisvuosi oli 1999, kun se tuetun työllistymisen yksiköiden kohdalla oli 1997. Ennen klubitaloja mielenterveyskuntoutujille oli olemassa erilaisia jäsenyhteisöohjelmia.

Vuoden 1999 lopussa mielenterveyskuntoutujien klubitaloja oli toiminnassa 11 ja niissä oli kaikkiaan 850 aktiivista jäsentä. Lähes 500 heistä oli tullut jäseniksi vuoden 1999 aikana, mikä kuvastaa tarkasteluvuonna toteutunutta hyppäystä kokonaan uudelle toiminnan volyymin tasolle. Klubitalojen siirtymätyöpaikkaohjelmat olivat tarkasteluvuonna useimmiten suunnittelu- tai aloitusvaiheessa, joten kokonaisuutena ohjelmien toiminta oli vielä marginaalista. Siirtymätyöpaikkaohjelmissa oli mukana arviolta 120 jäsentä (31.12.1999), joista kolmannes varsinaisissa siirtymätyöpaikoissa.

Klubitalojen merkitystä jäsentensä elämässä ja muita erityistyöllistämisen toimia korvaavaa roolia havainnollistavat seuraavat tulokset:

⁶ Yksikkökustannuksia nostavat alkuvaiheessa mm. suuret koulutus- ja kehittämiskustannukset, sekä heikot tulokset johtuen sekä menetelmän heikosta tunnettavuudesta, että oikeiden toimintatapojen opettelusta.

⁷ Työvalmentaja oli tukenut heidän työn saantiaan ja työssä pysymistään tarpeen vaatiman ajan, eikä jatkaiseen työtehtävään liittyvää luonnollista tukea enemmälle tuelle ollut enää tarvetta.

- klubitalojen jäsenistä 43 % kävi klubitalossa ”päivittäin” tai vähintään ”useita kertoja viikossa”
- jäsenistä ainoastaan 4 % oli samanaikaisesti myös muiden (kartoituksessa tarkasteltujen) työllistämisyksiköiden toiminnan piirissä, kuten IHL:n mukaisissa työkeskuksissa tai työtoimintayksiköissä.

Klubitalojen (N=11) saama julkinen (kunta- ja valtiosektorin) rahoitus oli 8,1 mmk (1999), josta 72 % tuli valtiosektorilta (käytännössä lähes kokonaan RAY:ltä) ja loput 28 % kunnilta. Julkinen rahoitus vajaakuntoisen käyntikertaa (toimintapäivää) kohti oli 224 mk (1999). Kuten tuetun työllistymisen kohdalla, myös klubitaloilla kyse on kehittämisvaiheen kustannuksesta ja yksikkökustannuksen voi olettaa jatkossa laskevan.

6. UUSIEN TYÖLLISTÄMISMENETELMIEN MERKITYS

6.1. Erityistyöllistämisen ideaalimalli

Vammaisten ja vajaakuntoisten erityistyöllistämisen tavoitteena tulee olla työllistämismenetelmien toimiva kokonaisrakenne, jonka lopullisena tavoitteena on työ avoimilla työmarkkinoilla ilman tukitoimia. Kaikille vajaakuntoisryhmille on oltava toimiva työllistämisen toimenpiteiden ”portaikko” sekä riittävät ja oikein mitoitettut tukitoimet edesauttamassa kuntoutumista kohti avoimia työmarkkinoita. Sujuva liikkuminen tasolta toiselle kuntoutumisprosessin edistyessä sekä järjestelmän piiriin tultaessa ohjaus oikealle tasolle ovat myös ideaalimallin olennaisia piirteitä.

Uusista työllistämismenetelmistä tuettu työllistyminen ja klubitalot ovat osa tätä rakennetta ollen vastaus selkeisiin puutteisiin – avoimille työmarkkinoille suuntautumisen vähäisyys ja mielenterveyskuntoutujien vähäinen osuus erityistyöllistämisen toimenpiteissä⁸. Kuntouttavasta työtoiminnasta (ks. Osa II, kpl 1.2) tulee uusiin palikka erityistyöllistämisen järjestelmään.

6.2. Avoimille työmarkkinoille työllistymisen haaste

Askel erityistyöllistämisen yksiköstä tai työllistymistä tukevan toimenpiteen piiristä avoimille työmarkkinoille on pitkä. Monien kohdalla kehitys pysähtyykin tähän taitekohtaan, mutta se ei ole syy keskeyttää yrityksiä. Työllistämisyksiköiden olisi pyrittävä kasvattamaan ulkopuolisen toiminnan roolia mm. tuetun työllistymisen hankkeiden kautta. IHL:n mukaisten työkeskusten ja eri kohderyhmille suunnattujen työtoimintayksiköiden ulkopuolella toteutuneen toiminnan (avosuojatyö, avotyötoiminta yms.) osuus sekä tuetusti työllistyneiden ja klubitalojen siirtymätyöpaikkojen osuus koko tarkastellun erityistyöllistämistoiminnan volyyminä on edelleen vähäinen. Esimerkiksi IHL:n mukaisissa työkeskuksissa ulkopuolella toteutuneiden työpäivien osuus oli vuonna 1999 vain 3,8 % kaikista vajaakuntoisten työpäivistä ja yli 40 % työkeskuksista ei harjoittanut lainkaan työllistämistoimintaa yksikön ulkopuolella.

⁸ Kokonaiskartoituksessa tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toiminnan piirissä oli (klubitalot pois lukien) 1500–1600 pääasiassa mielenterveyssyistä vajaakuntoista henkilöä. Työkyvyttömyyseläkettä sai ”mielenterveyden ja käytetytymisen häiriöiden” takia 101 500 henkilöä (Kela, 2000; tilanne 31.12.1999) ja mielenterveyssyistä vajaakuntoisia työhallinnossa työnhakijoina 10 700 vuoden 1999 aikana (Työministeriö, 2000,1).

6.3. Uusien työllistämismenetelmien rooli

Uudet työllistämismenetelmät, kuten tuettu työllistyminen ja mielenterveyskuntoutujien klubitalot täydentävät edellä kuvattua erityistyöllistämisen ideaalimallia painottuen lähelle avoimia työmarkkinoita – eli juuri siihen, missä suurimmat puutteet ja tarpeet ovat.

Tuetussa työllistymisessä vajaakuntoinen pyrkii sijoittumaan työsuhteeseen tavalliselle työpäikälle erityisen työvalmentajan tuella ja mahdollisesti aiemmin toteutettujen muiden toimenpiteiden (avotyötoiminta, työkokeilut jne.) jälkeen.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalot eivät pyri näin suoraviivaisesti jäsentensä työllistymiseen, klubitalojen työllistymistä tukeva vaikutus on pääasiassa välillistä, siirtymätyöpaikkaohjelmia tietysti lukuun ottamatta. Klubitalo on mielenterveyskuntoutujille usein muut erityistyöllistämisen yksiköt korvaava toimenpide. Huomattava osa klubitalojen jäsenistä käy klubitaloissa yhtä usein kuin kävisi esimerkiksi IHL:n mukaisessa työkeskuksessa tai työtoimintayksikössä. Klubitalot ovat kiistatta oma portaansa mielenterveyskuntoutujien työllistymispolulla.

Työllistävä sosiaalinen yritys kilpailee tavallisten yritysten kanssa normaalisti, eikä vajaakuntoinen enää välttämättä pyri ”normaaliin yritykseen”. Integraatio toteutuu siten, että työllistävän sosiaalisen yrityksen henkilökunnasta huomattava osa ei ole vajaakuntoisia.

Erityistyöllistämisyksiköiden ja niiden tarjoamien työpaikkojen määrää lieneekin syytä kasvat-
taa uusien työllistämismenetelmien kautta ja vasta toissijaisesti ”perinteisten” työllistämisyksiköiden avulla.

OSA II: VAMMAISTEN JA VAJAAKUNTOISTEN TYÖLLISTÄMISEN KOKONAISKARTOITUS

1. KOKONAISKARTOITUKSEN TOTEUTUS

1.1. Lähtökohdat

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksen tavoitteena oli koota mahdollisimman kattava tilastollinen selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä, työsuhteessa ja ilman työsuhdetta (työtoiminta, muu kuntouttava toiminta) toteutettavasta erityistyöllistämistoiminnasta. Kartoituksen kohdeyksiköitä olivat invalidihuoltolain mukaiset työkeskukset, työllistävät sosiaaliset yritykset, työtoimintayksiköt (erikseen kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon), tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit sekä mielenterveyskuntoutujien klubitalot (sisältäen siirtymätyöpaikkaohjelmat). Tarkasteluperiodina oli vuosi 1999 tai tilanne 31.12.1999.

Vaikeammin (kehitys-) vammaisille tarkoitettua hyvin terapeuttista päivätoimintaa pääasiallisena toimintanaan harjoittavat päivätoimintayksiköt on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle – päivätoimintaa ei katsota erityistyöllistämiseksi.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymistä tukevat toimet – kuntoutus, valmennus, työkokeilut, työharjoittelut, kurssit, koulutus jne. on jätetty kartoituksen ulkopuolelle **siltä osin kuin ne eivät tapahdu kokonaiskartoituksessa tarkastelluissa työllistämisyksiköissä.**

Tietyt vammaisjärjestöt järjestävät omille kohderyhmilleen vajaakuntoisten työllistämisen ja työllistymistä tukeva toimintaa, joka ei sisälly kokonaiskartoituksessa tarkasteltavien työllistämisyksiköiden toimintaan (ks. osa I, kappale 1.3.).

Edellä mainittujen työllistämistoimien lisäksi julkisen ja kolmannen sektorin toimijat sekä yksityiset työnantajat työllistävät vajaakuntoisia toiminnoissa, joiden tavoitteisiin ei suoranaisesti sisälly vajaakuntoisten työllistäminen.

Työhallinnon vajaakuntoisille suunnatuista toimenpiteistä on olemassa kattava tilastointi (Osa I kpl 1.4.), joka on tuen tarjoajan / työllistämispalvelun ostajan näkökulmasta lähtevänä osittain päällekkäinen kokonaiskartoituksen kanssa. Esimerkiksi työllistämistukien avulla invalidihuoltolain mukaiseen työkeskukseen työllistyneet vajaakuntoiset tulevat huomioiduiksi molemmissa tilastoissa.

Erityistyöllistämisen kentän tilaa on kokonaiskartoituksessa arvioitu toimintojen kokonaisvolyymia huomattavasti tarkemmin. Tarkastelun kohteena olivat myös mm. työllistämisyksiköiden rahoitusrakenteet, kohderyhmät (vajaakuntoisuustausta), kohderyhmien ikä- ja sukupuolijakaumat sekä vajaakuntoisten työllistämisyksiköiltä saamat palkat ja ansiot.

Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelman (Työministeriö, 2000, 2) syrjäytymisen ehkäisyyn suuntaviiva (9) esittää tavoitteeksi vammaisten henkilöiden työllistymisen esteiden purkamisen ja työllistämismahdollisuuksien parantamisen lainsäädäntöteitse uudistamalla vammaisten suojatyöjärjestelmää ja työkeskuksia ja määrittelemällä niiden aseman suhteessa kuntouttavaan työllistämiseen ja avoimiin työmarkkinoihin. Tämä kartoitus tuottaa uudistusten edellyttämää informaatiota kentän tilanteesta.

Kokonaiskartoitus on pääosin työsuhteessa tapahtuvan vajaakuntoisten työllistämistoiminnan (IHL:n mukaiset työkeskukset) kohdalla ensimmäinen laaja tilastotutkimus liki vuosikymme-

neen. Uusista työllistymisen menetelmistä ei myöskään juuri ole ajantasaista tilastoaineistoa. Tavoitteena olikin paitsi välittömästi kerätä tietoja myös tarkastella mahdollisuuksia jatkuvaan tiedonkeräämiseen: mitä tietoja on syytä kerätä ja keneltä, kuinka usein, sekä mitä tietoja yksiköt kykenevät kohtuullisella vaivannäöllä antamaan.

Tavoite on, että kokonaiskartoituksesta kehittyvä säännöllisin väliajoin toteutettava tapa tarkastella alati kehittyvää erityistyöllistämisen kenttää. Tätä tavoitetta silmälläpitäen toteutettu ensimmäinen kartoitus on ollut hyvä pohjatyö: kattava osoiteisto sekä yksiköiden palautteen ja vastausmahdollisuuksien tiedostamisen kautta kehittyvä tutkimusmenetelmä antavat hyvän pohjan jatkokyselyille. Tulevaisuudessa tilastokartoitusta on syytä suorittaa siten, että tietyt perusasiat (mm. vajaakuntoisten työntekijöiden ja yksiköiden määrät) kerätään vuosittain ja laajempi selvitys (rahoitusrakenteet, kohderyhmät, ikäjakaumat, läpivirtaavuus jne.) toteutetaan 2 - 4 vuoden välein.

1.2. Määritelmät

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksessa käytettiin mm. seuraavia määritelmiä.

Vajaakuntoisuus

Vajaakuntoisuus määritellään kokonaiskartoituksessa WHO:n (1980) määritelmän mukaisesti: vajaakuntoisuus on yksilön kyvyttömyyttä tai rajoituksia sellaisten tehtävien tai toimintojen suorittamisessa tai sellaisissa roolitehtävissä, joita yksilön sosiaalinen ympäristö hänelle asettaa.

Työnteko ja työelämässä pärjääminen on eräs ”roolitehtävä”, josta itse kunkin odotetaan selviävän. Vajaakuntoisuuden käsite ymmärretään vielä laajempaan kuin työvoimapolveluasetuksen (1251/1993) 10 pykälässä⁹, joka viittaa lähinnä vammaisiin.

Työhallinnon käyttämää laajemman määritelmän myötä vajaakuntoisuuden aiheuttajana on huomioitu myös muut syyt kuin ”asianmukaisesti todettu vamma, sairaus tai vajavuus”. Selkeästi diagnosoitavissa olevien vajaakuntoisuuden syiden (mielenterveysongelma, kehitysvamma...) lisäksi myös ”pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma ja sosiaalinen syy”¹⁰ voivat yksin tai yhdessä olla (myös pääasiallinen) vajaakuntoisuuden aiheuttaja. Tässä tutkimuksessa pitkäaikaistyötön ja / tai päihde- / sosiaalisista ongelmista kärsivä voidaan luokitella vajaakuntoiseksi, mikäli henkilön syrjäytymiskehitys on edennyt riittävän pitkälle täyttääkseen em. vajaakuntoisuuden määritelmän hengen. Tällöin henkilö kuuluu työllistämisyksikön toimenpiteiden kohderyhmään ja on toiminnan piirissä juuri vajaakuntoisuutensa takia. Kaikki esimerkiksi työllistämistukien avulla työllistyneet pitkäaikaistyöttömät eivät tietenkään ole vajaakuntoisia, vaan heidän työsuhteensa taustalla voi olla esimerkiksi toimiminen tukityöntekijänä eivätkä he kuulu varsinaisesti toiminnan kohderyhmään.

Vajaakuntoisuuden käsitteen laaja tulkinta liittyy myös työllistämisyksiköiden (lähinnä IHL:n mukaisten työkeskusten) toimenpiteiden monipuoliseen rakenteeseen, ns. monipalvelukeskus-konseptiin: palveluita tarjotaan myös muille kuin varsinaisesti vammaisille kohderyhmille ja näiden palveluiden järjestäminen on huomioitava myös tilastoinnissa toiminnan tuotoksena ja ansiona.

Yksilötasolla rajanveto siitä, onko tietty henkilö vajaakuntoinen em. muista syistä vai ei voi olla sangen vaikeaa, joten tuloksia ei tältä osin voi pitää aivan tarkkoina.

⁹ ”Henkilö on vajaakuntoinen, jos hänen mahdollisuutensa saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia”.

¹⁰ Muodostavat yhdessä erään vajaakuntoisuuden syy -ryhmän kokonaiskartoituksessa.

Työtoiminta

Työtoiminnalla tarkoitetaan huoltosuhteessa tapahtuvaa kuntouttavaa, työkykyä ja sosiaalisia valmiuksia parantavaa työntekoa, josta maksettava korvaus on työosuusraha. Työtoiminta jaetaan kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon työtoimintaan kohderyhmän mukaisesti. Työn (työtoiminnan) järjestäminen mainitaan Kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977). Mielenterveyslaissa (1116/1990)¹¹ työtoimintaa ei ole mainittu, mutta se toki kuuluu ”kattavaan palvelurakenteeseen”. Kuntouttavan työtoiminnan käsite tulee Sosiaalihuoltolakiin (710/1982) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (177/2000) myötä.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on kuntien (järjestämisvelvollisuus) ja työvoimaviranomaisten yhteistyössä toteuttama henkilön kuntoutumista, työllistymistä ja elämänhallintaa edistävä viimesijainen aktivointitoimenpide. Kuntouttava työtoiminta voidaan osana ns. aktivointisuunnitelmaa kohdistaa pääasiassa pitkään työttöminä olleille henkilöille, joiden pääasiallinen toimeentulo on pitkään ollut työmarkkinatuki ja / tai toimeentulotuki ja joiden työllistymisen todennäköisyys on muiden käytettävissä olevien toimenpiteiden kautta heikko. Kuntouttava työtoiminta ei tapahdu työsuhteessa, vaan toimintaan osallistuva saa ennen työtoimintaa saamiensa sosiaaliturvan etuuksien lisäksi verottoman ylläpitokorvauksen ja toimintarahaa. Työ- ja koulutusratkaisu on aina ensisijainen vaihtoehto kuntouttavalle työtoiminnalle, eikä yli 25 –vuotiasta velvoiteta osallistumaan toimintaan. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki (177/2000) astuu voimaan 1.9.2001.

Kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmään kuuluu myös em. laajan vajaakuntoisuuden määritelmän mukaan vajaakuntoisia henkilöitä, joilla ei välttämättä ole selkeää vammaa tai sairautta. Sosiaalihuoltolain (710/1982) 17§:n toiseen momenttiin tehdyn, 1.9.2001 voimaan astuvan muutoksen myötä kunnan tehtäväkenttään lisätään kuntouttava työtoiminta ja näin työtoiminta laajenee lainsäädännössä koskemaan myös ei-vammaisia. Kuntouttavaa työtoimintaa tultaneen toteuttamaan paljon myös kokonaiskartoituksessa tarkastelluissa työllistämisyksiköissä (kuntien omissa tai ostopalveluna), jolloin siitä tulee uusi toimintamuoto liitteessä 1B kuvattuun eri työllistämisyksikkötyyppien harjoittamien toimintamuotojen rakenteeseen.

Työosuusraha

Työosuusraha (kannustusraha, toimintaraha, ahkeruusraha) on työllistämisyksikön työtoiminnassa olevalle vajaakuntoiselle maksama, veroista ja sosiaalivakuutusmaksuista vapaa palkkio. Verovapaus perustuu tuloverolain muuttamisesta annettuun lain (1263/1997) 92§ kohtaan 23: ”veronalaista tuloa eivät ole kunnan, muun sosiaali- tai terveydenhuollon julkisyhteisön tai yleishyödyllisen yhteisön kehitysvammaiselle, mielenterveyspotilaalle, päihdehuollon asiakkaalle tai muulle sosiaalihuollon asiakkaalle järjestämästä työ- tai päivätoiminnasta maksettu keskimäärin päivää kohti enintään 50 markan suuruinen toiminta- tai muun niminen avustus, jolla tuetaan asiakkaan hoitoa, kuntoutumista ja yhteiskuntaan sopeutumista.

¹¹ Lain 4-5§ velvoittavat kunnan / kuntainliiton järjestämään mielenterveyspalvelut alueellaan tarpeita vastaavaksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi.

Muu kuntouttava toiminta

Muu kuntouttava toiminta tarkoittaa kokonaiskartoituksessa työllistämisyksikön (työsuhteisen työllistämisen ja työtoiminnan ohella mahdollisesti) tuottamia kuntouttavia ja työllistymistä edistäviä palveluita, kuten työkokeilut, työharjoittelu ja Kelan työhönvalmennus.

Invalidihuoltolain mukainen työkeskus

Invalidihuoltolain mukaisen työkeskuksen toiminta (suojatyö) perustuu jo kumotusta Invalidihuoltolaista (IHL) edelleen voimassa oleviin suojatyötä koskeviin pykäliin (1 - 4 §, 22 §, 22 a §, 22 b § ja 22 d §).

IHL:n mukaisen työkeskuksen työntekijöistä valtaosa on vajaakuntoisia. Usein työntekijöistä ovat vajaakuntoisia kaikki muut paitsi toimihenkilöt, työnjohto ja mahdolliset tukityöntekijät. Vajaakuntoisten työntekijöiden osallistuminen päätöksentekoon on vähäistä.

IHL:n mukaisessa työkeskuksessa harjoitetaan pääasiassa työsuhteista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa suojatyönä (ilman työllistämistukia) ja usein myös työhallinnon työllistämistukien kautta. Työkeskuksessa voi olla / on usein myös ilman työsuhdetta tapahtuvaa toimintaa (työtoiminta, muu kuntouttava toiminta) ja osa toiminnasta voi toteutua työkeskuksen ulkopuolella (avosuojatyö, avotyötoiminta, muu ulkopuolinen toiminta). Vajaakuntoisten työntekijöiden palkkataso perustuu IHL:n mukaisten työkeskusten työehtosopimukseen, eli palkka voi olla sopeutettu työpanosta vastaavaksi. Vajaakuntoisten työntekijöiden siirtymistä avoimille työmarkkinoille joko suoraan tai muiden tukitoimien kautta pyritään edistämään.

IHL:n mukaisesta työkeskuksesta käytetään ainakin nimityksiä suojatyökeskus, vajaakuntoisten työkeskus ja tuotannollinen työkeskus.

Liitteessä 1A on verrattu IHL:n mukaista työkeskusta ja työllistävää sosiaalista yritystä toisiinsa muutamien keskeisten tekijöiden kautta.

Sosiaalinen yritys

Vakiintunutta sosiaalisen yrityksen määritelmää ei ole olemassa. Tässä tutkimuksessa nojataan osin CEFEC:n¹² määrittelyyn työllistävistä sosiaalisista yrityksistä (social firm) ja palveluja tarjoavista sosiaalisista yrityksistä (social enterprise), joista tarkemmin jäljempänä. Kotimaista aineistoa sosiaalisten yritysten terminologiasta ovat mm. Stenholm ym. (2000) ja Mannila (1996).

Työllistävä sosiaalinen yritys (Social Firm)

Työllistävän sosiaalisen yrityksen liiketoiminta on em. CEFEC:n määritelmän mukaan luotu työllistämään vammaisia ja / tai muita työmarkkinoilla epäedullisessa asemassa olevia henkilöitä (syrjäytyviä). Liiketoiminta on aina markkinaorientoitunutta ja tuotteiden / palveluiden tuotantoa harjoitetaan sosiaalisen tehtävän toteuttamista varten. Työllistävässä sosiaalisessa yrityksessä vajaakuntoiseksi luokiteltavia työntekijöitä, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät yms., voi olla suhteessa vähemmän kuin IHL:n mukaisessa työkeskuksessa, mutta kuitenkin vähintään 25 - 50 % kokonaistyöntekijämäärästä. Jokaiselle työntekijälle maksetaan palkkaa, joka noudattaa alan yleistä tasoa kyseisestä työstä – riippumatta työntekijän yksilöllisestä työn tuotavuudesta, tai vähintään ”minimipalkkaa”.

Työllistävän sosiaalisen yrityksen toiminta pyrkii mahdollisimman suureen kannattavuuteen ja tavoittelee voittoa, mutta ei sosiaalisen tehtävänsä kustannuksella. Mahdollinen voitto käytetään

¹² CEFEC (Confederation of European Firms, Employment initiatives and Cooperatives for psychically disabled) on vajaakuntoisten, erityisesti mielensterveyskuntoutujien, työllistymistä edistävä järjestö.

toiminnan kehittämiseen tai jaetaan työntekijöille. Vajaakuntoiset työntekijät osallistuvat tasa-vertaisessa asemassa toimintaa koskevaan päätöksentekoon, mutta hierarkkinen eriarvoisuus on toki sallittua. Työllistävä sosiaalinen yritys voidaan nähdä lopullisena työpaikkana, josta ei siis välttämättä pyritä eteenpäin (täysin) kilpailullisille työmarkkinoille.

Liitteessä IA on verrattu työllistävää sosiaalista yritystä ja IHL:n mukaista työkeskusta toisiinsa muutamien keskeisten tekijöiden kautta.

Palveluja tarjoava sosiaalinen yritys (Social Enterprise)

Palveluja tarjoavia sosiaalisia yrityksiä ovat CEFEC:n mukaan kaikki liiketoimintaa harjoittavat yksiköt, joiden ensisijainen tarkoitus on edistää epäedullisessa asemassa olevien henkilöiden taloudellista ja sosiaalista integraatiota, mm. kuntoutuksen, valmennuksen, koulutuksen ja kaupallisten toimintojen keinoin.

Palveluja tarjoavan sosiaalisen yrityksen käsitettä ei käytetä kokonaiskartoituksessa sekaannusten välttämiseksi, mutta ainakin IHL:n mukaisia työkeskuksia ja eri kohderyhmille suunnattuja työtoimintayksiköitä (joidenkin näkemysten mukaan myös mielenterveyskuntoutujien klubitaloja) voidaan pitää palveluja tarjoavina sosiaalisina yrityksinä.

Kehitysvammaisten työtoiminta (-yksikkö)

Kehitysvammaisten työtoiminta perustuu kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin (519/1977). Toiminta on huoltosuhteista ja toiminnan piirissä olevat kehitysvammaiset saavat korkeintaan työosuusrahan suuruista korvausta. Eräänä toimintamuotona voi olla yksikön ulkopuolinen toiminta, esimerkiksi avotyötoiminta, jossa vajaakuntoinen työskentelee työkeskuksen ulkopuolella yksityisellä tai julkisella sektorilla ilman työsuhdetta työtoimintayksikköön tai avotyöpaikkaan. Kehitysvammaisten työtoimintayksiköllä voi olla tuotteiden / palveluiden myyntiä ulkopuolisille asiakkaille.

Kokonaiskartoituksessa kehitysvammaisten työtoimintayksikkö on kyseessä, mikäli kehitysvammaisten työtoiminta on toiminnan pääasiallinen muoto. Myös esimerkiksi IHL:n mukaisessa työkeskuksessa voidaan harjoittaa kehitysvammaisten työtoimintaa, mutta se ei ole toiminnan painopistealue.

Kehitysvammaisten työtoimintayksikkö on synonyymi mm. termien ”kehitysvammaisten työkeskus” ja ”kehitysvammaisten toimintakeskus” kanssa.

Päivätoiminta (-yksikkö)

Päivätoiminta on vaikeammin (lähinnä kehitys-) vammaisille tarkoitettua viriketoimintaa ja päivittäisten taitojen harjaannuttamista, jossa työnomaisia aspektoja ei juurikaan ole havaittavissa. Päivätoimintayksikkö on pääasiallisena toimintanaan päivätoimintaa harjoittava yksikkö.

Tuetun työllistymisen yksikkö tai projekti

Tuetun työllistymisen kohdalla kokonaiskartoituksessa käytetään hieman soveltaen yleisesti hyväksyttävissä olevaa työvalmentajan kautta tapahtuvan tuetun työllistymisen määritelmää. Tuetun työllistymistä toteutetaan maassamme lähes poikkeuksetta juuri tätä menetelmää käyttäen. Enemmän tuetun työllistymisen teoriaa, esimerkiksi muut tuetun työllistymisen tyypit, löytyy teoksista Venäläinen (toim., 1996) ja Sariola ym. (2000). Jälkimmäinen on tuetun työllistymisen laadun arvioinnin työväline.

Tuetun työllistymisen yksiköstä / projektista on kokonaiskartoituksessa kyse, mikäli seuraavat kriteerit täyttyvät ainakin tiettyjen vajaakuntoisten asiakkaiden kohdalla tai niiden täyttymiseen pyritään:

- vajaakuntoisella on työsuhde sijoitusyritykseen tai yhteisöön (ei valmentavaan yhteisöön)
- työpaikat ovat ”normaaleilla työpaikoilla”, yksityisellä tai julkisella sektorilla, eivät vajaakuntoisten työllistämistä varten perustetuissa yksiköissä, kuten esimerkiksi työkeskuksessa
- työvalmentaja tukee työnhakijaa työpaikan etsimisessä
- työvalmentaja antaa jatkuvaa tukea työntekijälle työpaikan säilyttämiseksi ja toimii yhteistyössä työnantajan kanssa
- tehdystä työstä maksetaan palkkaa, joka on alan yleisen palkkatason mukainen tai vastaa työntekijän työsuoritusta
- työntekijöillä on mahdollisuus olla muiden työpaikan työntekijöiden kanssa; sosiaalinen integraatio
- työsuhteet voivat olla osa- tai kokopäiväisiä.

Tuetun työllistymisen prosessi jaettiin tutkimuksessa kolmeen vaiheeseen Sariola ym. (2000) mukaillen:

- suunnitteluvaihe
- valmisteluvaihe
- varsinainen tuetun työllistymisen vaihe.

Suunnitteluvaiheessa asiakkaan tuettua työllistymistä tai sitä edeltävänä vaiheena avosuojatyötä, avotyötoimintaa, työharjoittelua, työkokeilua, työhön valmennusta yrityksessä / yhteisössä valmistellaan – alkukartoitus, suunnitelmat jne. Tuetun työllistymisen prosessiin oleellisena osana kuuluvan suunnitteluvaiheen aikana asiakas voi olla esimerkiksi työkeskuksessa. Valmisteluvaiheessa tuetun työllistymisen prosessissa mukana oleva asiakas on avosuojatyössä, avotyötoiminnassa, työkokeilussa, työharjoittelussa jne. yrityksessä / yhteisössä. Asiakas voi siis jo olla työsuhteessa, mutta ei vielä yritykseen / yhteisöön, vaan erityistyöllistämisen yksikköön. Varsinaisessa tuetun työllistymisen vaiheessa asiakas on työsuhteessa normaaliin yritykseen tai yhteisöön.

Tuetun työllistymisen yksikkö voi toimia työllistämisyksikön, kuten IHL:n mukainen työkeskus tai kehitysvammaisten työtoimintayksikkö yhteydessä tai kokonaan erillisenä yksikkönä.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalo

Mielenterveyskuntoutujien klubitalo on kehittämässä osaksi Mielenterveyslaissa (1116/1990) määriteltyä mielenterveyspalveluiden ”kattavaa palvelurakennetta”.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalo on mielenterveyskuntoutujien ja henkilökunnan yhdessä muodostama kuntouttava yhteisö. Klubitalotoiminnan tavoitteena on tarjota kuntoutujille mahdollisuus palata takaisin yhteiskuntaan ja työelämään mielenterveysongelmien jälkeen. Klubitalossa kuntoutujat ovat jäseniä osallistuen tasavertaisesti toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Klubitalotoiminnan yhtenä tavoitteena on auttaa jäseniä siirtymään normaaliin työelämään ns. siirtymätyöpaikkojen kautta. Klubitalo ei itse työllistä jäseniään harjoittamalla liiketoimintaa, vaan tavoitteena on nimenomaan työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Klubitalossa tehdään vain klubin ja yhteisön kehittämiseen liittyviä töitä. Klubitalon siirtymätyöpaikka täyttää mm. seuraavat kriteerit:

- työnantaja maksaa voimassa olevan työehtosopimuksen mukaisen palkan tai vähintään minimipalkan suoraan jäsenelle
- jäsenet työskentelevät työnantajan tiloissa
- siirtymätyöpaikkoihin sijoittamisen hoitavat klubin henkilökunta ja jäsenet, eivät erityistyöntekijät.

Klubitaloille on olemassa kansainväliset ICCD:n (International Center for Clubhouse Development) standardit.

Mielenterveyskuntoutujien työtoiminta (-yksikkö)

Mielenterveyskuntoutujien työtoiminta voidaan nähdä osana Mielenterveyslaissa (1116/1990) määriteltyä mielenterveyspalveluiden ”kattavaa palvelurakennetta”. Työtoiminta tapahtuu huoltosuhteessa ja kuntoutajat saavat korkeintaan työosuusrahan suuruista korvausta. Yhtenä toimintamuotona voi olla yksikön ulkopuolinen toiminta, esimerkiksi avotyötoiminta, jossa vajaakuntoinen työskentelee työkeskuksen ulkopuolella yksityisellä tai julkisella sektorilla ilman työsuhdetta työtoimintayksikköön tai avotyöpaikkaan.

Mielenterveyskuntoutujien työtoiminnan tavoitteena on kuntoutujien vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten voimavarojen kehittäminen, jolloin työelämään / lähempänä työelämää oleviin erityistyöllistämisen yksiköihin siirtymisen kynnys alenee.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksikkö on kokonaiskartoituksessa kyseessä, mikäli mielenterveyskuntoutujien työtoiminta on työllistämisyksikön toiminnan tärkein osa. Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköllä voi olla tuotteiden / palveluiden myyntiä ulkopuolisille asiakkaille sekä ulkopuolista työllistämistoimintaa (avotyötoiminta jne.).

Myös esimerkiksi IHL:n mukaisessa työkeskuksessa voidaan harjoittaa mielenterveyskuntoutujien työtoimintaa, mutta se ei ole toiminnan painopistealue.

Sosiaalihuollon työtoiminta (-yksikkö)

Sosiaalihuollon työtoiminta on osa Sosiaalihuoltolaissa (710/1982) kuvattua ”kattavaa palvelurakennetta”, vaikka sitä ei suoraan mainita laissa. Sosiaalihuollon työtoiminnan tavoitteena on työkyvyn ja sosiaalisten valmiuksien ylläpitäminen sekä parantaminen. Työllistyneiden pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy on tyypillisesti päihdeongelma ja / tai syrjäytyneisyys. Toiminta on luonteeltaan huoltosuhteista, eli työllistetyt eivät ole työsuhteessa - tyypillisesti työllistetyt saavat verotonta työosuusrahaa. Tuotteiden / palveluiden myynti ulkopuolisille asiakkaille voi olla osa toimintaa.

Sosiaalihuollon työtoimintayksiköstä on kokonaiskartoituksessa kyse myös mikäli sosiaalihuollon työtoiminta muodostaa tietyn työllistämisyksikön pääasiallisen toiminnan. Myös esimerkiksi IHL:n mukaisessa työkeskuksessa voidaan harjoittaa sosiaalihuollon työtoimintaa, mutta se ei ole toiminnan painopistealue.

Vajaakuntoisen työpäivä

Vajaakuntoisten työntekijöiden työpäivillä tarkoitetaan tutkimuksessa seuraavaa:

- vajaakuntoisten työsuhteinen työllistäminen: työpäivät, palkalliset vapaapäivät, lomät ja sairauspoissaolot – päivät, joilta työllistämisyksikkö maksoi vajaakuntoiselle työntekijälle palkkaa.
- työtoiminta: työtoimintapäivät, joilta työllistämisyksikkö maksoi korvausta (työosuusraha) vajaakuntoiselle työntekijälle.

- muu kuntouttava toiminta (työkokeilut, työhönvalmennus, työharjoittelu, kurssit...): toteutuneiden toimintapäivien määrä.

Monissa yksiköissä tilastointi perustuu toteutuneisiin työpäiviin, ei niihin, joista maksettiin korvausta. Lähestymistapojen ero aiheuttaa jonkin verran vääristymää tuloksiin niin, että työpäivien määrä tuloksissa on liian pieni.

Vajaakuntoisen tekemä työ

Vajaakuntoisen tekemä työ tarkoittaa työsuhteista työtä, työtoimintaa (työosuusraha) ja muuhun kuntouttavaan toimintaan (mm. työkokeilu, työharjoittelu ja Kelan työhönvalmennus) osallistumista.

Ulkopuolella tapahtuva työllistämistoiminta

Työllistämisyksikön ulkopuolella tapahtuvan työllistämistoiminnan käsitteissä käytettiin seuraavaa suhteellisen vakiintunutta tulkintaa:

- **Avosuojaustyössä** vajaakuntainen työntekijä työskentelee työllistämisyksikön ulkopuolella yksityisellä tai julkisella sektorilla ollen kuitenkin työsuhteessa työllistämisyksikköön.
- **Avotyötoiminnassa** vajaakuntainen työntekijä työskentelee työllistämisyksikön ulkopuolella yksityisellä tai julkisella sektorilla ilman työsuhdetta työllistämisyksikköön tai avotyöpaikkaan.
- Edellä mainittujen lisäksi määritellään **muu ulkopuolinen toiminta**, joka kattaa työllistämisyksikön ulkopuolella toteutettavat työkokeilut jne.

Tukityöntekijä

Tukityöntekijällä tarkoitetaan työllistämisyksikön ei-vajaakuntoista, yksin tuotannollisista syistä palkattua henkilöä. Tukityöntekijä voi olla myös työllistämistukien avulla työllistynyt.

Kansaneläkelaitoksen työhönvalmennus

Kelan työhönvalmennus on vajaakuntoisten työpaikalla, työlinikalla tai muussa vastaavassa laitoksessa osana ammatillista kuntoutusta tapahtuvaa työn ja sosiaalisten taitojen harjoittelua. Työhönvalmennuksen ensisijaisena tavoitteena on sijoittuminen työelämään joko suoraan tai koulutuksen jälkeen. Joissakin tapauksissa valmennus on tarpeen esimerkiksi työkokeilun jatkona sopivan ammatin / työalan selvittämiseksi kuntoutussuunnitelmaa varten. Työhönvalmennuksessa olevat vajaakuntoiset eivät ole työsuhteessa valmennuspaikan työnantajaan. Kela ostaa erillisten päätösten perusteella työhön valmennusta mielenterveyskuntoutujille yksityisiltä työkeskuksilta. Työhönvalmennus kestää yksilöllisen tarpeen mukaan yleensä 2 - 6 kuukautta, mutta erityisestä syystä, kuten esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien työkeskuksissa toteutettavan työhönvalmennuksen kohdalla, se voi jatkua pidempäänkin. (Kela, 1999)

Liiketoiminnan tulot

Liiketoiminnan tuloilla tarkoitetaan työllistämisyksikön saamia tavaroiden ja palveluiden (tuotannon) myyntituloja asiakkailta yksityisellä ja julkisella sektorilla. Liiketoiminnan tuloihin ei lasketa työllistämispalveluiden myyntiä julkiselle sektorille (suojaus, työtoiminta, työhönvalmennus, työkokeilut yms.)

Julkinen sektori

Julkiseen sektoriin kuuluviksi lasketaan kokonaiskartoituksessa kunnat, valtio (myös Euroopan sosiaalirahasto), Raha-automaattiyhdistys ja Kansaneläkelaitos.

Erityistyöllistäminen

Erityistyöllistämisen tarkoitetaan tutkimuksessa tarkasteltujen työllistämisyksiköiden kohdalla yksiköiden koko toimintaa – vammaisten ja vajaakuntoisten työsuhteinen työllistäminen (ilman työllistämistukia suojatyössä ja työllistämistukien avulla), työtoiminta ja muu kuntouttava toiminta.

Työllistämispalvelut

Työllistämispalveluilla tarkoitetaan julkisen sektorin toimijoiden työllistämisyksiköiltä ostamia vammaisten ja vajaakuntoisten työsuhteisia - suojatyö (ilman työllistämistukia) ja työllistämistukien avulla - ja työtoimintana toteutettavia työllistämispalveluita. Lisäksi työllistämispalveluihin kuuluu muu kuntouttava toiminta, eli työllistymistä tukevat ja työllistymisen mahdollisuuksia kartoittavat toimenpiteet, kuten mm. työkokeilut, työhön valmennus, työharjoittelut ja erilaiset kurssit.

Valtiosektori

Valtiosektoriin luetaan edellä määritellyn julkisen sektorin kaikki osat kuntia lukuun ottamatta.

Valtiosektorin rahoitus

Valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) sisältää mm. työhallinnon työllistämistuet, ESR:n ja RAY:n rahoituksen, sekä Kelan korvaukset työhönvalmennuksen järjestämisestä. Erityisesti on syytä huomata, että valtiosektorin rahoitus ei sisällä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia.

Kuntasektorin rahoitus

Kuntasektorin rahoitus on kuntien työllistämisyksikön toimintaan panostama rahamäärä (tuki ja / tai työllistämispalveluiden osto). Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin saamia valtionosuuksia ei huomioida.

Kokonaisrahoitus

Kokonaisrahoituksella tarkoitetaan työllistämisyksikön tulonmuodostusta (tulovirta, kokonaistulot) tarkasteluperiodin aikana. Kokonaisrahoitus muodostuu liiketoiminnan tuloista sekä kunta- ja valtiosektorin rahoituksesta (tuki ja / tai työllistämispalveluiden osto).

Työhallinnon työllistämistuet

Työhallinnon työllistämistuilla tarkoitetaan työllistämistukea ja yhdistelmätukea. Työllistämisyksiköiden toiminnan rahoitusta tarkasteltaessa huomioidaan sekä vajaakuntoisten, että ei-vajaakuntoisten henkilöiden työllistämiseen liittyvät työllistämistuet.

Työllistämisyksikkö

Työllistämisyksikkö on yleistermi pääosin vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämistä ja / tai työtoimintaa varten perustetuille yksiköille, joita ovat kaikki kokonaiskartoituksessa tarkastellut yksiköt. Hyvin terapeuttinen (kehitysvammaisten) päivätoiminta (-yksiköt) on rajattu käsitteen ulkopuolelle. Tuetun työllistymisen menetelmää soveltavat hankkeet ja mielenterveyskuntoutu-

jien klubitalot ovat työllistymistä tukevia järjestelyitä, eivätkä (itse) suoraan työllistä vajaakuntoisia. Ne on kuitenkin tutkimuksessa määritellyt työllistämisyksiköiksi sillä,

- ne ovat selkeästi rajattavissa (määritelmät)
- ne ovat vakiintumassa olevia täysin ja suurelta osin työllistymiseen suuntautuvia järjestelyitä
- niiden potentiaalinen merkitys on huomattava.

Työllistämisyksikkö voi järjestää myös muuta kuntouttavaa toimintaa, kuten työhönvalmennus, työkokeilut, työharjoittelut, kurssit ja koulutus, sekä yksikön ulkopuolista toimintaa (avosuojatyö, avotyötoiminta yms.).

Palkka / ansio

Palkka / ansio tarkoittaa vajaakuntoisen työllistämisyksiköltä saamaa bruttomääräistä tulonlisää joko palkan tai työosuusrahan muodossa. Kyseessä eivät ole vajaakuntoisen kokonaistulot, joihin voi kuulua lisäksi eläke ja / tai muita sosiaaliturvatuksia. Työllistämisyksikön toiminnan piirissä voi olla myös vajaakuntoisia, jotka eivät saa yksiköltä lainkaan korvausta (työkokeilijoita, työharjoittelijoita jne.) – heillä palkkaa / ansiota ei ole.

Liitteessä 1B on tarkasteltu kokonaiskartoituksen työllistämisyksikkötyyppien harjoittamien toimintamuotojen suhteellista merkitystä.

1.3. Tutkimusmenetelmä

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksen tutkimusmenetelmä oli laaja, kohdistettu kysely kentän työllistämisyksiköille: invalidihuoltolain (IHL) mukaiset työkeskukset, työllistävät sosiaaliset yritykset, työtoimintayksiköt (erikseen kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien, sosiaalihuollon), tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit sekä mielenterveyskuntoutujien klubitalot.

Kartoituksen perusosoitteistona käytettiin VATES –säätiön osoiterekisteriä, jota täydennettiin mm. Kehitysvammaliitosta ja Mielenterveyden Keskusliitosta saaduilla osoitteilla. Vakiintuneesti toimivien yksiköiden osoitteisto oli suhteellisen virheetön, mutta projektipohjalta toimivien ja uusien hankkeiden osoitteisto oli korkeintaan tyydyttävää tasoa (kenttä ”elää” voimakkaasti). Kysymyslomakkeita lähetettiin yli 800. Lomakkeita meni paljon myös osoitteisiin, joissa ei harjoitettu tutkimuksessa tarkasteltavaa työllistämistoimintaa. Myös ”ei-toimintaa” -vastaukset ovat arvokasta informaatiota, ja seuraavalla kerralla kysely voidaan osoittaa tarkemmin.

Kysymyslomakkeet oli suunniteltu siten, että ensin työllistämisyksikkö määritteli oman yksikötyyppinsä toiminnan pääasiallisen luonteen perusteella – oliko kyseessä:

- IHL:n mukainen työkeskus
- työllistävä sosiaalinen yritys
- kehitysvammaisten työtoimintayksikkö
- tuetun työllistymisen yksikkö tai projekti
- mielenterveyskuntoutujien klubitalo
- mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksikkö
- sosiaalihuollon työtoimintayksikkö.

Työllistämisyksiköitä ei siis etukäteen ”karsinoitu” tiettyyn kategoriaan, vaan valinta tapahtui yksiköiden itsensä toimesta, toiminnan pääasiallisen luonteen ja annettujen määritelmien perusteella (joskaan yksiselitteisistä ja vakiintuneista määritelmistä ei voida puhua). Kiistanalaisimpia ja tulkinnanvaraisimpia ovat sosiaalisen yrityksen ja tuetun työllistymisen määritelmät.

Usein työllistämisyksiköiden toimintaan kuuluu useita eri toimintamuotoja¹³, mutta kaikkien oli silti valittava vain yksi työllistämisyksikkötyyppi pääasiallisen toimintamuotonsa perusteella¹⁴.

Eri työllistämisyksikkötyypeille räätälöityjä kysymyslomakkeita oli kaikkiaan neljä (A-D):

- invalidihuoltolain mukainen työkeskus tai työllistävä sosiaalinen yritys (A)
- työtoimintayksikkö (B) (kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien, sosiaalihuollon)
- tuetun työllistymisen yksikkö tai projekti (C)
- mielenterveyskuntoutujien klubitalo (D).

Pääosin työsuhteessa tapahtuvaa vajaakuntoisten tuotannollista työllistämistoimintaa (IHL:n mukainen työkeskus ja työllistävä sosiaalinen yritys) käsiteltiin yhtenä kokonaisuutena. Toinen kokonaisuus muodostui työtoimintayksiköistä, joiden harjoittama työllistämistoiminta oli pääosin ei-tösuhteista (työtoiminta).

Liitteessä 1B on tarkasteltu kokonaiskartoituksen työllistämisyksikkötyyppien harjoittamien toimintamuotojen suhteellista merkitystä

Tuetun työllistymisen menetelmää soveltavat hankkeet ja mielenterveyskuntoutujien klubitalot ovat työllistymistä tukevia järjestelyitä eivätkä (itse) suoraan työllistä vajaakuntoisia. Ne on kuitenkin huomioitu tutkimuksessa työllistämisyksikköinä (ks. kpl 1.2.). Tuetun työllistymisen menetelmän edistäminen ja laajentaminen (laatujärjestelmä, työvalmentajien koulutus) sisältyi Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelman 1999 (Työministeriö, 1999) ”työllistyvyyden parantaminen” –pilarin keskeisiin toimenpiteisiin. Tästäkin syystä tuetun työllistymisen tilanteen kartoitus erillisenä toimintamuotona on perusteltua, vaikka toiminnan volyyymi on vielä sangen vaatimatonta.

Työllistämisyksiköiden toiminnan rahoitustiedoissa on syytä huomata, että kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu. Työllistämisyksikön saama julkinen rahoitus on jaettu kunta- ja valtiosektorin välillä bipullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella. Kunnat maksavat työllistämisyksiköille mm. käyttöpäivämaksuja ja kertakorvauksia tukena ja / tai työllistämispalveluiden ostojen kautta, Kela maksaa työhönvalmennuskorvauksia, työhallinto työllistämistukia jne. Todellisuudessa kunnan rahoitusosuus sisältää kunnittain vaihtelevan osuuden valtionosuutta. Lopullisen maksajan periaatteen ohessa valtionosuuksien huomioimatta jättämisen taustalla ovat sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin allokoitun valtionosuuden merkityksen vaihtelu kunnittain (valtionosuuden määrä suhteessa todellisista käyttökustannuksiin vaihtelee) ja se, ettei lainsäädäntö velvoita kuntia järjestämään kaikkia tarkasteltuja toimintamuotoja. Kunnan saaman sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuden määrään ei esimerkiksi vaikuta, järjestääkö kunta IHL:n mukaista työsuhteista tuotannollista suojatyötä.

¹³ Esimerkiksi työsuhteista suojatyötä ja kehitysvammaisten työtoimintaa.

¹⁴ Poikkeuksena ne IHL:n mukaiset työkeskukset, työllistävät sosiaaliset yritykset ja työtoimintayksiköt, joiden yhteydessä toimi tuetun työllistymisen yksikkö / projekti. Nämä yksiköt täyttivät kaksi lomaketta.

1.4. Aineiston luotettavuus

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksen kaltaisella kyselytutkimuksella kerättyä aineistoa tarkasteltaessa on aina pohdittava vastausten luotettavuutta. Tulosten kokonaisluotettavuus koostuu

- sisäisestä luotettavuudesta:
 - saatujen vastausten luotettavuus (reliabiliteetti)
 - kyky selvittää olennaisia asioita (validiteetti)
- ulkoisesta luotettavuudesta:
 - saatujen vastausten edustavuus suhteessa perusjoukkoon (kaikki kyseisen tyypin työllistämisyksiköt).

Kokonaiskartoituksen tutkimustulosten luotettavuus on kokonaisuutena tarkastellen hyvä. Kunkin työllistämisyksikkötyypin vastausten määrät suhteessa arvioituihin yksiköiden kokonaismääriin, kysymysten oikea ymmärtäminen ja vastaushalukkuus jne. olivat riittävän hyviä viimeistään tietojen täydennysten ja tarkistusten jälkeen. Kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden kohdalla aineisto ei ole aivan yhtä luotettavaa, sillä näiden kohdalla tutkimuksessa on huomioitu ainoastaan yksiselitteiset vastaukset – tietojen täydennystä ei suoritettu resurssipulan takia. Toisaalta ainakin kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden toiminta oli saatujen vastausten perusteella varsin homogeenista, joten kysymyskohtaisesti jopa sangen pieniksi jääneet vastausmäärät antanevat riittävän tarkan kuvan.

Yhteenveto kokonaiskartoituksen aineiston sisäisestä ja ulkoisesta luotettavuudesta työllistämisyksikkötyypeittäin, mm. vastanneiden yksiköiden määrät (n) suhteessa arvioituihin yksiköiden kokonaismääriin (N), on taulukossa 5. Toiminnassa olleiden tuetun työllistymisen hankkeiden kokonaismäärä on arvioitu vertaamalla kokonaiskartoitukseen ja Ala-Kauhaluoma (2000) tuetun työllistymisen kartoitukseen vastanneiden yksiköiden luetteloita – näin tuetun työllistymisen hankkeiden määräksi vuonna 1999 saadaan (vähintään) 31.

Kokonaiskartoituksen sisäistä luotettavuutta tarkasteltaessa esiin nousi jokaiselle laajojen kyselyiden parissa toimineille tuttuja ongelmia:

- havaintoyksiköiden ”löytäminen” tutkimuksen piiriin
- terminologian vakiintumattomuudesta seuraavat väärinkäsitykset
- haluttomuus vastata tiettyihin (yleensä kiinnostavimpiin) kysymyksiin
- aukottoman menetelmän kehittäminen tietojen keruuta varten
- vastaajien harjaantumattomuus kokonaiskartoituksen tyyppisten tilastolomakkeiden täyttämässä
- yksiköiden oman tilastoinnin ja kokonaiskartoituksen vaatimien tietojen yhteensopimattomuus.

Yksiköiden löytäminen onnistui riittävän hyvin rinnakkaisten osoiterekisterien kautta. Saattaa kuitenkin olla, että kaikki tutkimuksessa tarkastellun kaltaista toimintaa harjoittaneet työllistämisyksiköt eivät saaneet kysymyslomakkeita. Kyselyssä käytetyt termit pyrittiin määrittelemään yleisesti vallitsevan näkökannan mukaan. Tästä huolimatta esiin nousi tiettyjen termien väärinkäsityksiä, jopa sellaista, joiden oli etukäteen ajateltu olevan ongelmattomia. Termejä käytetään eri merkityksissä ja ne ovat iskostuneet tajuntaan niin, ettei ajattelun muuttaminen kyselyä täytettäessä ole helppoa. Harjaantumattomuus tilastolomakkeiden täyttämässä oli ongelma erityisesti työtoimintayksiköissä. Yksiköiden oman tilastoinnin ja kokonaiskartoituksen vaatimien tietojen yhteensopimattomuus oli odotettavaa, sillä erityisesti uusien työllistämismuotojen

kohdalla ei ollut olemassa pohjatietoa siitä, minkälaista informaatiota yksiköt kykenevät kohtuullisella vaivannäöllä antamaan.

Monimutkaiset tilastolomakkeet vaativat aikaa ja perehtymistä. Vastaamisvaikeudet työtoimintayksiköiden kohdalla ovatkin ymmärrettäviä, sillä kokonaiskartoituksen kaltaisia kyselyitä ei liene useinkaan vastattavana. **Tutkimusmenetelmää ja kyselylomakkeita pyritään jatkossa kehittämään yksinkertaisemmiksi ja yksiköiden tietojenantomahdollisuudet paremmin huomioiviksi saadun palautteen pohjalta.**

Kokonaiskartoituksen ulkoisen luotettavuuden kohdalla saadut vastaukset kattoivat 55-82% toimintamuotojen arvioiduista kaikkien yksiköiden määristä. Harhaisuutta, eli juuri tietynlaisten yksiköiden vastaamatta jättämistä, ei ollut (tuettua työllistymistä lukuun ottamatta) havaittavissa. Aineiston perusteella on näin mahdollista tehdä luotettavia arvioita koko kentän tilanteesta.

Kokonaiskartoituksen suurin puute oli asiakasnäkökulman sivuuttaminen. Kysymykset, kuten mitä sosiaalietuuksia toiminnan piirissä olevat vajaakuntoiset saavat ja mitä he itse kokevat hyötyvänsä toiminnasta, ovat tärkeitä ja vaativat tutkimustyötä.

Eri työllistämisyksikkötyyppien tulokset ja johtopäätökset esitetään kappaleissa 2 - 7 ja vastaavissa liitteissä. Kappaleessa 8 (liite 8) on työllistämisyksikkötyyppien yhteenveto ja vertailu.

	Sisäinen luotettavuus	Ulkoinen luotettavuus
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹⁵	Aineiston luotettavuus varmistettu yhteistyössä yksiköiden kanssa.	Saapuneet n=55 yksikön vastaukset kattoivat liki 80 % yksiköiden kokonaismäärästä (arvio N=70).
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Ainoastaan yksiselitteiset vastaukset on huomioitu – tietojen läpikäymiseen yksiköiden kanssa ei ollut resursseja. Aineisto ei luotettavuudeltaan ole aivan muiden osaluokkien tasoista.	Vastanneet n=99 yksikköä edustivat 50-66% osuutta arvioidusta yksiköiden kokonaismäärästä (150-200). Koko sektorin tilannetta on arvioitu oletuksella N=175.
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Aineiston luotettavuus varmistettu yhteistyössä yksiköiden kanssa. Muun muassa toiminnan rahoitustiedot eivät ole aivan eksakteja, sillä kaikki yksiköt eivät olleet (täysin) itsenäisiä tulosityksiköitä, vaan osa suurempaa kokonaisuutta.	Tuetun työllistymisen menetelmää käyttäviä yksiköitä ja projekteja oli toiminnassa vähintään 31 ¹⁶ (1999), jota käytetään arviona yksiköiden kokonaismäärästä (N=31). Saadut n=17 yksikön vastaukset painottuivat jonkin verran pieniin yksiköihin, joten koko kentän tilannearvioissa on tehty tähän liittyvä korjaus.
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot	Aineiston luotettavuus varmistettu tarvittaessa yhteistyössä yksiköiden kanssa.	Klubitaloja oli toiminnassa (1999) hieman määrittelyistä riippuen 10-12. Saadut n=9 vastausta kattoivat lähes koko klubitalojen kentän, josta käytettiin oletusta N=11.
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Huomioitu ainoastaan yksiselitteiset vastaukset – tietojen läpikäymiseen yksiköiden kanssa ei ollut resursseja. Aineistoa ei luotettavuudeltaan voida pitää aivan muiden osaluokkien tasoisena.	Vastanneiden n=22 yksikön osuus perusjoukosta (kaikista yksiköistä) ei ole tiedossa, joten koko sektorin tilannetta ei ole arvioitu. Vastanneet yksiköt edustanevat kuitenkin merkittävää osaa koko sektorin toiminnasta.
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö	Luotettava aineisto.	Määrittelyn mukaisia sosiaalihuollon työtoimintayksiköitä (ainakaan suuria) ei liene muita kuin Helsingin kaupungin ylläpitämä yksikkö, joten n=N=1.

Taulukko 5: Kokonaiskartoituksen aineiston luotettavuus.

¹⁵ Ja työllistävät sosiaaliset yritykset

¹⁶ Kokonaiskartoitukseen ja / tai Ala-Kauhaluoma (2000) tuetun työllistymisen kartoitukseen vastasi kaikkiaan 31 eri yksikköä ja projektia.

2. INVALIDIHUOLTOLAIN MUKAISET TYÖKESKUKSET JA TYÖLLISTÄVÄT SOSIAALISET YRITYKSET

2.1. Taustatiedot

Invalidihuoltolain (IHL) mukaisiksi työkeskuksiksi tai työllistäviksi sosiaalisiksi yrityksiksi identifioituneilta yksiköiltä saapui kaikkiaan n=55 tutkimuksessa huomioitua vastausta, joista 2 ylläpitäjätasolta (sisälsivät useamman yksikön toiminnan). Kolmen yksikön toiminnan luonne oli määritelty ”työllistäväksi sosiaaliseksi yritykseksi” (ks. kpl 1.2.). Vastanneet yksiköt kattivat liki 80 % sektorista, sillä kaikkiaan pääasiassa työsuhteessa tapahtuvaa vajaakuntoisten työllistämistoimintaa harjoittavia tuotannollisia yksiköitä voidaan maassamme arvioida olevan N=70. Jatkossa termillä ”invalidihuoltolain mukainen työkeskus” tarkoitetaan myös työllistäviä sosiaalisia yrityksiä.

Saapuneet vastaukset on käyty tarkasti läpi pyytäen tarvittaessa lisätietoja ja tarkennuksia yksiköiltä. Aivan kaikkiin kysymyksiin vastausta ei kuitenkaan ollut saatavissa. Yksiköissä työn bopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanteen kattava seuranta oli odotetusti heikoimmin vastattu kohta, mutta tähänkin saatiin täydellinen vastaus 26 työkeskuksesta.

Tuloksen oheen on aina merkitty vastanneiden yksiköiden määrä: kuinka moni vastasi juuri tähän kysymykseen (esimerkiksi n=55). Jos kyse on koko sektorin tason arviosta (N=70), perustelut on myös kirjattu taustatiedoksi. Tarkemmat tiedot ovat liitteen 2 taulukoissa 2 - 1 – 2 - 20. Käytetyt määritelmät löytyvät kappaleesta 1.2.

Tuloksia tarkasteltaessa tulee muistaa, että vastanneiden yksiköiden joukossa on työtoimintaa merkittävässä määrin harjoittavia yksiköitä, ns. yhdistettyjä työkeskuksia. Työsuhteinen työllistämistoiminta on kuitenkin toiminnan pa inopistealue

Työkeskuksista (n=55) yksityisten ylläpitäjien (järjestöt, yhdistykset, säätiöt) yksiköitä oli kaikkiaan 24 (44 %). Kuntayhtymien työkeskuksia oli 17 (31 %) ja kuntien 14 (25 %). Yksiköiden perustamisvuodet vaihtelivat välillä 1962-1998 keskiarvon ollessa 1981 ja mediaanivuoden 1982. (taulukot 2 - 1 ja 2 - 2)

Tuettu työllistyminen (ks. kpl 1.2.) oli yksi toimintamuoto 9 prosentissa työkeskuksista - viidesä kysymykseen vastanneista 54 työkeskuksesta.

2.2. Henkilöstö ja työpäivät

Invalidihuoltolain mukaisissa työkeskuksissa ja työllistävissä sosiaalisissa yrityksissä (N=70) voidaan arvioida olleen kaikkiaan 2 570 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999). Keskimääräinen yksikkökoko oli siten 37 vajaakuntoista työntekijää. Vaihtelu työkeskusten välillä oli huomattavaa, yksikkökoot vaihtelivat aina muutaman vajaakuntoisen ”yksiköistä” reilusti yli sadan vajaakuntoisen työkeskuksiin (taulukko 2 - 3).

Taulukossa 6 on arvio eri ylläpitäjätahojen työkeskusten toiminnan volyyymista n=54 - 55 työkeskuksen tietojen perusteella.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Toiminnan volyymi ylläpitäjätahoittain (31.12.1999)			
	Työkeskusten määrä		Vajaakuntoisia	
		%		%
Yksityiset työkeskukset (järjestö, yhdistys, säätiö)	31	44	1 430	55,5
Kuntien työkeskukset	17	25	680	26,5
Kuntayhtymien työkeskukset	22	31	460	18,0
Yhteensä	70	100	2 570	100

Taulukko 6: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan volyymi ylläpitäjätahoittain 31.12.1999.

Yksityisten ylläpitäjien työkeskukset edustivat lähes puolta (44 %) kaikista yksiköistä ja yli puolta (55 %) vajaakuntoisista työntekijöistä. 1990 –luvun kehitystrendi oli selkeästi kunnallisen toiminnan merkityksen vähentyminen (ks. kpl 2.7.).

Invalidihuoltolain mukaisissa työkeskuksissa (N=70) oli 31.12.1999 arviolta 500 ei-vajaakuntoista työntekijää (toimihenkilöä ja ”tukityöntekijää”), eli keskimäärin reilut 7 työkeskusta kohti. Heistä 4/5 oli toimihenkilöitä. Tukityöntekijällä tarkoitetaan ei-vajaakuntoista henkilöä, joka on palkattu yksikköön tuotannollisista syistä. (taulukot 2 - 2 – 2 - 4)

IHL:n mukaisen työkeskusektorin (N=70) kokonaishenkilöstön määräksi (vaja akuntoiset ja ei-vajaakuntoiset) voidaan em. perusteella arvioida 3 070 henkilöä (31.12.1999), eli keskimäärin 44 työntekijää / työkeskus. Toimihenkilöiden ja tukityöntekijöiden osuus työkeskusten kokonaishenkilöstöstä (vajaakuntoiset, ei-vajaakuntoiset) oli keskimäärin 16 %.

Koko invalidihuoltolain mukaisen työkeskusektorin (N=70) vajaakuntoisten työllistämistoiminnan volyymiksi (1999) voidaan arvioida n=54 yksikön vastausten perusteella 607 000 työpäivää, mikä jakaantui taulukon 7 osoittamalla tavalla (tarkemmin taulukoissa 2 - 5 – 2 - 7):

	Työpäiviä (1999)	%-osuus
Työsuhteessa	438 000	72,2
<i>Suojatyö (ilman työllistämistukia)</i>	337 000	55,5
<i>Työllistämistukien avulla</i>	101 000	16,7
Ilman työsuhdetta	169 000	27,8
<i>Työtoiminta (työosuusraha)</i>	94 000	15,5
<i>Muu kuntouttava toiminta</i>	75 000	12,3
<i>(työharjoittelu, työkokeilu, työhönvalmennus...)</i>		
Yhteensä	607 000	100

Taulukko 7: IHL:n mukaisten työkeskusten (N=70) harjoittaman vajaakuntoisten työllistämistoiminnan jakauma (1999).

Yli puolet (55,5 %) IHL:n mukaisten työkeskusten kaikista vajaakuntoisten työpäivistä (1999) oli perinteistä suojatyötä (ilman työllistämistukia). Työllistämistukien avulla tapahtuva vajaakuntoisten työllistäminen edusti vajaata viidennestä (16,7 %) työpäivistä.

Muun kuntouttavan toiminnan (työhallinnon työharjoittelu, työkokeilut, Kelan työhönvalmennus yms.) merkittävä osuus kuvastaa monipalvelukeskus –konseptin yleistymistä. Arvioitu 75 000 työpäivän määrä edustaa jo yli 12 %:n osuutta kaikista vajaakuntoisten työpäivistä. Muun kuntouttavan toiminnan jakauma on taulukossa 2 - 7.

Keskimääräinen yksikkökoko (1999) vajaakuntoisten työpäivinä mitaten oli 8 700 työpäivää ja mediaaniyksiköllä 7 600 päivää. Käytännössä tämä tarkoittaa yksikkökokojen lievää painottamista pieniin työkeskuksiin tiettyjen suurten yksiköiden nostaessa keskiarvoa. (taulukko 2 - 5)

Työhallinnon työllistämistukien käyttö vaihteli suuresti: vastanneista 54 yksiköstä 13 (24 %) ei harjoittanut vuonna 1999 lainkaan vajaakuntoisten työllistämistoimintaa työllistämistukien avulla ja silti työllistämistukien kautta tapahtuneen työllistämisen keskimääräinen taso oli liki 1 500 päivää työkeskusta kohti. (taulukko 2 - 6)

Merkillepantavaa on myös ei-työsuhteisen työllistämisen merkityksen suuri vaihtelu: vastanneilla yksiköillä keskimäärin 2 409 päivää mediaanin ollessa ainoastaan 1 391 päivää. Vastanneista n=54 yksiköstä 7 (13 %) ei harjoittanut lainkaan ei-työsuhteista toimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tietyissä yksiköissä ei-työsuhteisen toiminnan merkitys oli erityisen suuri. (taulukko 2 - 7)

Työtoimintaa vastanneista n=54 yksiköstä harjoitti 18 (33 %). Työkokeilu- ja / tai työhallinnon työharjoittelupaikkana toimi tarkasteluvuonna yli puolet yksiköistä, joskin volyymi oli useimilla vaatimaton. Ryhmä ”muu” sisältää muihin kategorioihin sisällyttämättömän ei-työsuhteisen toiminnan. (taulukko 2 - 7)

Työkeskusten ulkopuolella toteutuneen vajaakuntoisten työllistämistoiminnan volyymiksi vuonna 1999 voidaan kaikkien yksiköiden (N=70) tasolla arvioida 22 600 päivää. Ulkopuolella tapahtuva työllistämistoiminta oli 3,8 % koko työllistämistoiminnan volyyymistä. Keskimääräisen yksikön kohdalla ulkopuolisen toiminnan volyymi oli 323 työpäivää. Kysymykseen vastanneista 55:stä yksiköstä kaikkiaan 32 harjoitti tarkasteluvuonna avosuojatyötä, avotyötoimintaa tai muuta yksikön ulkopuolista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa. Työsuhteessa tapahtuvan avosuojatyön osuus ulkopuolisesta työllistämistoiminnasta oli 62,7 %. (taulukko 2 - 8)

Eri ylläpitäjätyyppien työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden työpäivien jakaumien tarkastelusta (taulukko 2 - 9) havaitaan muun muassa, että

- Kuntien yksiköissä työsuhteisen työllistämisen merkitys oli vähäisin (66,5 % työpäivistä) ja kuntayhtymien yksiköissä suurin (80,8 % työpäivistä). Yksityiset työkeskukset (järjestöjen, yhdistysten ja säätiöiden) - 72,5 % - ovat tässä suhteessa hyvin lähellä kaikkien vastanneiden keskiarvoa 72,2 %.
- Yksityiset työkeskukset työllistivät huomattavasti muita enemmän vajaakuntoisia työllistämistukien avulla – osuus kaikista vajaakuntoisten työpäivistä (1999) oli peräti 21,2 %. Kunnan yksiköillä osuus oli 12,8 % ja kuntayhtymien yksiköillä 10,1%.
- Ei-työsuhteisessa toiminnassa kuntien yksiköiden painopiste oli työtoiminnassa, jonka osuus kaikista työpäivistä oli 27,7 % (kaikilla yksiköillä 15,4 %).
- Yksityiset työkeskukset olivat erityisen aktiivisia muun ei-työsuhteisen toiminnan (työkokeilut, työharjoittelu, työhön valmennus yms.) kohdalla – näiden osuus kaikista työpäivistä

oli yksityisillä 15,7 % (kuntien yksiköillä 5,8 %, kuntayhtymien yksiköillä 11,3 % ja kaikilla 12,4 %).

- Ylläpitäjätyyppi ei juurikaan vaikuttanut työkeskuksen ulkopuolella tapahtuvan työllistämistoiminnan merkitykseen kokonaistoiminnalle.

2.3. Vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma sekä vajaakuntoisuustausta

IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden ikäjakauma taulukossa 8 perustuu n=47 työkeskuksen vastauksiin (1 769 vajaakuntoista työntekijää 31.12.1999). Työkeskusten vajaakuntoisista työntekijöistä oli naisia 40 % ja miehiä 60 %. Tarkemmin taulukossa 2 - 10.

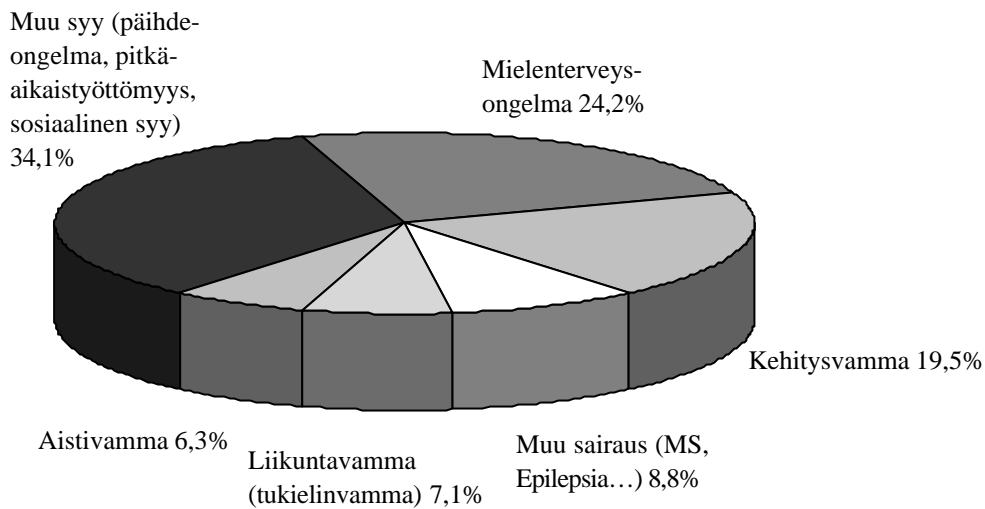
	Naisista (%)	Miehistä (%)	Kaikista (%)
Alle 25 -vuotiaita	5,6	8,0	7,1
25-45 -vuotiaita	50,6	56,3	54,0
Yli 45 -vuotiaita	43,8	35,7	38,9

Taulukko 8: IHL:n mukaisten työkeskusten vammaisten ja vajaakuntoisten työntekijöiden ikäjakauma 31.12.1999.

Työkeskusten vajaakuntoisista työntekijöistä 3/5 oli siis miehiä. Tämä voi johtua siitä, että tarjotuista työtehtävistä suurempi osuus on miesvaltaisilla aloilla tai siitä, että erityistyöllistämistä tarvitsevien naisten määrä on pienempi. Selitys voi siis löytyä työpaikkojen tarjonta- tai kysyntäpuolelta, mutta todennäköisesti kummallakin selityksellä on merkitystä. Ikäjakaumissa mielenkiintoinen piirre on naisten suurempi suhteellinen painottuminen vanhimpaan ikäryhmään (yli 45 -vuotiaita naisista oli 43,8 % - miehistä vain 35,7 %) ja miehillä vastaavasti ikäryhmään 25 - 45 vuotta (johon kuului miehistä 56,3 %, naisista vain 50,6 %).

Ylläpitäjätahoittain tehty ikä- ja sukupuolijakauma (taulukko 2 - 11) ei paljasta merkittäviä eroja kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten työkeskusten välillä.

Kuvion 1 invalidihuoltolain mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden pääasiallisen vajaakuntoisuuden syiden jakauma perustuu 54 työkeskuksen tietoihin (tilanne 31.12.1999, taulukko 2 - 12). Kunkin henkilön kohdalla on huomioitu vain yksi (pääasiallinen) vajaakuntoisuuden syy, todellisuudessa syitä voi olla useita.

Kuvio 1: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt (31.12.1999) - yksi syy / henkilö.

Muu syy sisältää pitkäaikaistyöttömyyden, päihdeongelmat ja yleensä ns. sosiaaliset syyt. Ryhmän osuus on kasvanut voimakkaasti viimeisen vuosikymmenen aikana (ks. kpl 2.7.). Arviot perustuvat työkeskusten toimihenkilöiden arvioihin – joidenkin kohdalla vajaakuntoisuuden syy lienee diagnosoitu.

Tarkasteltaessa vajaakuntoisuuden syitä ylläpitäjätahoittain – kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten (järjestöt, yhdistykset, säätiöt) työkeskukset – havaitaan mm. seuraavaa (taulukko 2-13):

- Aistivammaisia työntekijöitä oli suhteellisesti selvästi eniten (10,0 %) yksityisissä työkeskuksissa. Syynä tähän on, että tietyt pääasiassa aistivammaisille suunnatut työkeskukset ovat yksityisiä.
- Kaikkien ylläpitäjätyyppien yksiköissä pääasiassa muun vajaakuntoisuuden syyn (päihdeongelma, pitkäaikaistyöttömyys ja sosiaalinen syy) takia vajaakuntoisten osuus ylitti 30 % kaikista vajaakuntoisista, kunnan työkeskusten kohdalla osuus oli peräti 37,8 %.
- Yksityisten työkeskusten vajaakuntoisista yli neljänneksellä (26,8 %) pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy oli mielenterveysongelma.

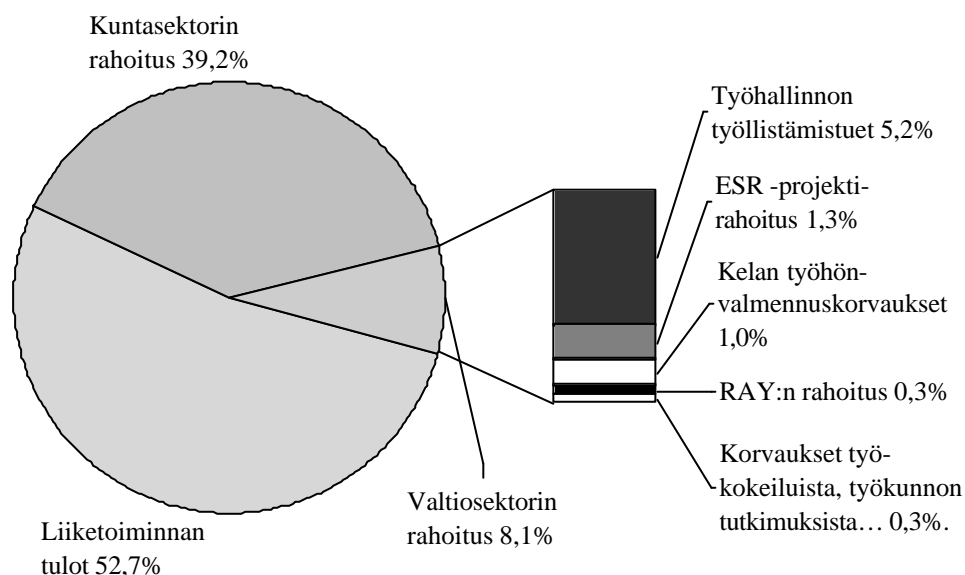
2.4. Toiminnan rahoitus

Invalidihuoltolain mukaisten työkeskusten toiminnan rahoitustiedot (1999) perustuvat n=51 työkeskuksen vastauksiin ja sitä kautta tehtyyn koko sektorin (N=70) tason arvioon. Tarkemmat tiedot taulukoissa 2-14 – 2-17. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella.

IHL:n mukaisten työkeskusten (N=70) kokonaisrahoitus oli arviolta 325,2 mmk (1999), joka jaantui taulukon 9 ja kuvion 2 osoittamalla tavalla.

	Mmk (1999)	%-osuus
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	171,4	52,7
Kuntasektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden osto)	127,5	39,2
Valtiosektorin rahoitus ¹⁷ (tuki ja / tai työllistämispalveluiden osto)	26,3	8,1
Yhteensä	325,2	100

Taulukko 9: IHL:n mukaisten työkeskusten (N=70) toiminnan rahoitus (1999).

Kuvio 2: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan rahoitusjakauma (1999).

Kokonaisrahoituksestaan työkeskukset kykenivät kattamaan oman (tuotannollisen) liiketoimintansa tuloilla liki 53 %. Kuntasektorilta saatu rahoitus on kunnalle yksikön toiminnasta aiheutunut kustannus (oma yksikkö tai ostopalvelu). Valtiosektorilta saatu rahoitus (8,1 %) oli lähinnä työhallinnon työllistämistukia. Työkeskusten valtiosektorilta saaman rahoituksen (arvio 26,3 mmk, taulukko 2 - 14) jakauma oli 51 yksikön tietojen perusteella seuraava (taulukko 10):

¹⁷ Määritelty kappaleessa 1.2.

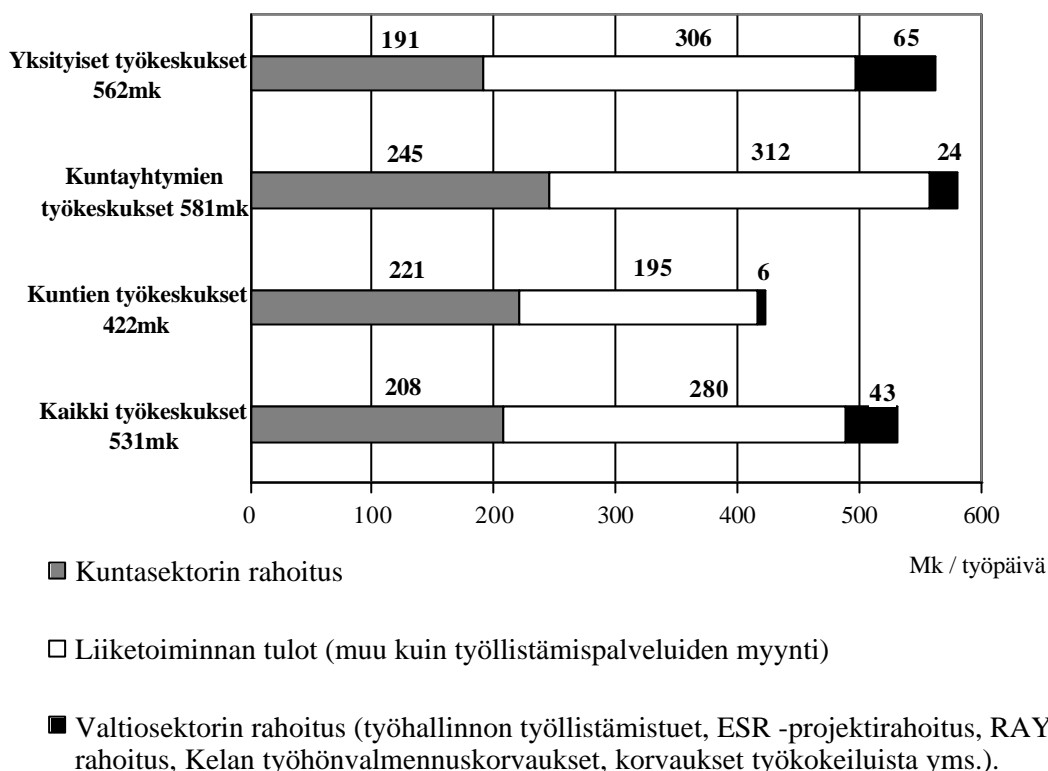
	%-osuus
Työhallinnon työllistämistuet	63,9
ESR –projektirahoitus	16,4
Kelan työhönvalmennuskorvaukset	12,3
RAY:n rahoitus	3,1
Korvaukset työkokeiluista, työkunnan tutkimuksista yms.	4,3

Taulukko 10: IHL:n mukaisten työkeskusten valtiosektorilta saaman rahoituksen jakauma (1999).

Työkeskuksen kokonaisrahoitus (kokonaistulovirta) oli keskimäärin reilut 4,6 mmk (1999) jakauman painottaessa tuloiltaan pienempiin yksiköihin – mediaaniyksiköllä tuloja oli vajaat 3,6 mmk. Vastanneista 51 yksiköstä 41 (80 %) sai vuonna 1999 toimintaansa rahoitusta valtiosektorilta (esimerkiksi työllistämistukia ja / tai ESR -, RAY -rahoitusta). Työkeskusta kohti jaettuna valtiosektorin rahoitus oli keskimäärin 375 000 mk, mutta mediaaniyksiköllä vain 108 000 mk. Valtiosektorin rahoitus keskittyi selvästi tiettyyn osaan työkeskuksista. (taulukko 2 - 15)

IHL:n mukaisten työkeskusten kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työntekijän työpäivää kohti oli 531 mk (1999), josta liiketoiminnan tulojen osuus oli 280 mk (52,7 %), kuntasektorilta saadun rahoituksen 208 mk (39,2 %) ja valtiosektorin rahoituksen 43 mk (8,1 %). Rahoitus sisältää koko toiminnan, myös mahdollisen työtoiminnan ja muun kuntouttavan toiminnan, tulot ja työpäivät. (taulukko 2 - 16)

Oletuksella vajaakuntoisen työvuoden keskimäärin 220 työpäivästä, työkeskusten keskimääräinen kokonaisrahoitus oli 116 900 mk / vajaakuntoisen työvuosi. **Julkinen sektori rahoitti työkeskusten toimintaa keskimäärin 55 300 markalla vajaakuntoisen työvuotta kohti, mikä oli 47,3 % kokonaisrahoituksesta.** (taulukko 2 - 16)

Kuvio 3: IHL:n mukaisten työkeskusten rahoitusjakauma vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna eri ylläpitäjätahojen yksiköissä (1999).

Tarkasteltaessa työkeskusten toiminnan rahoitusta ylläpitäjätahoittain – kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten (järjestöt, yhdistykset, säätiöt) työkeskukset – havaitaan mm. seuraavaa (taulukko 2 - 17, kuvio 3):

- Yksityisten työkeskusten keskimääräinen kokonaisrahoitus (5,9 mmk) oli selvästi suurempi kuin kuntien (3,9 mmk) ja kuntayhtymien (3,1 mmk) ylläpitämällä yksiköillä.
- Yksityisillä työkeskuksilla valtiosektorilta saadun rahoituksen (työllistämistuet, ESR, RAY yms.) osuus kokonaisrahoituksesta oli 11,6 %, eli merkitys jo kohtuullinen. Kuntayhtymien työkeskuksissa osuus oli 4,1 % ja kuntien yksiköillä marginaalinen 1,4%.
- Liiketoiminnan tulojen (muu kuin työllistämispalveluiden myynti) keskimääräinen osuus kokonaisrahoituksesta oli kaikkien ylläpitäjätyyppien yksiköissä lähellä 50 prosenttia, vaihteluväli pienimmästä (kuntien yksiköt 46,3 %) suurimpaan (yksityiset yksiköt 54,5 %) oli 8,2 prosenttiyksikköä.
- Kuntasektorilta saadun rahoituksen suhteellinen merkitys oli suurin kuntien yksiköillä, 52,3 % kokonaisrahoituksesta (kaikilla yksiköillä keskimäärin 39,2 %).
- Työkeskusten kokonaisrahoitus (sisältäen liiketoiminnan tulot) vajaakuntoisen työpäivää kohti oli suurin kuntayhtymien yksiköillä (581 mk). Yksityisillä yksiköillä ”rahaa tuli sisään” 562 mk / vajaakuntoisen työpäivä, mutta kuntien työkeskuksilla ainoastaan 422 mk / työpäivä. Toisaalta kuntien yksiköillä myös liiketoiminnan tulot vajaakuntoisen työpäivää kohti olivat selvästi pienimmät, ainoastaan 195 mk / työpäivä.

2.5. Työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne

Työn IHL:n mukaisissa työkeskuksissa lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne ”välitömmästi” (1 kk) kuluttua lopettamisesta kuvastaa toiminnan vaikuttavuutta – mahdollinen positiivinen kehitys on mahdollistanut myös muita vaihtoehtoja. Toisaalta luvuissa näkyvät myös he, joille työkeskus ei jostain syystä ollut oikea vaihtoehto. Yhden kuukauden väli ennen tarkasteluhetkeä poistaa ”kitkan” siirtymisistä esimerkiksi avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen. Vastaukset on huomioitu ainoastaan niiltä yksiköiltä, jotka ovat kyenneet identifioimaan kaikkien vuoden aikana työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanteen luotettavasti. Elämäntilanteen jatkuvuus ja se, voidaanko elämäntilanteen positiivinen kehitys lukea kokonaisuudessaan työkeskuksen toiminnan ansioksi, ovat tietysti mieleenkiintoisia kysymyksiä.

Työn lopettaneiden elämäntilannekysymykseen saatiin täydellinen (kaikkien lopettaneiden elämäntilanne tiedossa) vastaus n=26 yksiköltä. Näissä työkeskuksissa lopetti vuoden 1999 aikana työn kaikkiaan 355 vajaakuntoista työntekijää, joista vajaalla 40 %:llä elämäntilanne oli kehittynyt selkeästi parempaan suuntaan - työ avoimilla työmarkkinoilla tai koulutuksen aloittaminen (taulukot 11 ja 2 - 18).

	Henkilöä	%-osuus
Työssä avoimilla työmarkkinoilla	53	14,9
Koulutuksessa	86	24,2
Muun erityistyöllistämisen järjestelyn piirissä tai kuntoutuksessa	17	4,8
Ei aktiivisten toimenpiteiden piirissä	199	56,1
Yhteensä	355	100

Taulukko 11: IHL:n mukaisissa työkeskuksissa työn vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne 1 kk lopettamisen jälkeen.

2.6. Vajaakuntoisten työntekijöiden palkka- / ansiotaso

IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden bruttopalkka- / -ansiojakauma perustuu 53 työkeskuksen tietoihin (tilanne 31.12.1999). Oleellista on, että tarkastelussa olivat yksiköiden kaikki vajaakuntoiset työntekijät (myös työtoiminnassa ja muun kuntouttavan toiminnan piirissä olleet). Bruttopalkka / -ansio tarkoittaa työkeskukselta saatuja tuloja, esimerkiksi työtoiminnassa mukana olevalla tulolla on työosuusraha ja työharjoittelijan kohdalla tuloja ei ole lainkaan.

Palkka- / ansiojakaumasta (taulukko 2 - 19) havaitaan, että 42,8 % otoksen työkeskusten vajaakuntoisista työntekijöistä sai yli 5 000 markan bruttokuukausipalkkaa (31.12.1999). Tällä palkkatasolla sosiaaliturvan etuuksien tarve on enää vähäinen (täydentävä) tai sitä ei ole lainkaan. Alimpaan (alle 1 500 mk/kk) bruttoansioluokkaan kuului 32,8 % vajaakuntoisista. He olivat tyypillisesti työtoiminnassa tai muiden kuntouttavien toimien, kuten työkokeilut, työharjoittelut yms., piirissä.

Työsuhteessa olleiden vajaakuntoisen keskimääräinen bruttopalkka oli 4 780 mk/kk (31.12.1999, n=50 työkeskusta, taulukko 2 - 20). Keskipalkka on laskettu yksiköiden työsuhte-

sille vajaakuntoisille maksamista keskipalkkoista yksiköissä toteutuneiden työsuhteisten työpäivien määrällä painottaen. Keskimääräinen bruttopalkka oli

- kuntien työkeskuksissa 5 110 mk/kk
- kuntayhtymien työkeskuksissa 5 051 mk/kk
- yksityisissä työkeskuksissa (järjestöjen, yhdistysten, säätiöiden) 4 521 mk/kk.

2.7. Vertailu vuoden 1992 tilanteeseen

Kokonaiskartoituksen laajuudessa invalidihuoltolain mukaista työkeskustoimintaa tarkasteltiin edellisen kerran lähes kymmenen vuotta sitten. Tuolloin toteutettiin vuosien 1991 - 1992 tilannetta tarkasteleva laaja työkeskuskentän selvitys osana Suojatyö -92 -työryhmän työtä. Selvityksen tulokset julkaistiin Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistiossa 1993:19 ”Invalidihuoltolain mukaisten työkeskusten nykytila”. Tässä kappaleessa käsitellään 1990 -luvun aikana tapahtuneita muutoksia vertailemalla tuolloin kerättyjä tietoja kokonaiskartoituksen kautta nyt saatuun informaatioon muutamien keskeisten muuttujien kohdalla.

IHL:n mukaisten työkeskusten määrä on vähentynyt selvästi aikavälillä 1992 - 1999 - 126 työkeskuksesta 70:een. Toiminnan volyymi vajaakuntoisten työntekijöiden määrällä mitaten ei kuitenkaan ole laskenut paljoakaan, joten yksikkökoko on kasvanut. (taulukko 12)

Yksikkömäärän vähentyminen on toteutunut työkeskusten lopettamisen, toisiinsa yhdistämisen ja IHL:n mukaisen työkeskustoiminnan lopettamisen kautta (ns. yhdistetyissä työkeskuksissa).

	31.10.1992	31.12.1999
Työkeskusten määrä	126	70
Vajaakuntoisten työntekijöiden määrä	2 782	2 570

Taulukko 12: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan volyymin kehitys vuosina 1992 - 1999.

IHL:n mukaisten työkeskusten ylläpitäjajakaumassa on 90 -luvun aikana tapahtunut selkeä muutos: yksityisten ylläpitäjien työkeskusten määrä on lisääntynyt suhteellisesti ja absoluuttisesti. Eniten on vähentynyt kuntayhtymien yksiköiden määrä. (taulukko 13)

IHL:n mukaiset työkeskukset	Ylläpitäjätahojen työkeskusten määrä			
	31.10.1992		31.12.1999	
		%		%
Yksityiset työkeskukset (järjestö, yhdistys, säätiö)	27	21	31	44
Kuntien työkeskukset	25	20	17	25
Kuntayhtymien työkeskukset	74	59	22	31
Yhteensä	126	100	70	100

Taulukko 13: IHL:n mukaisten työkeskusten ylläpitäjätahoissa tapahtunut muutos vuosina 1992-1999.

Työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden pääasiallisten vajaakuntoisuuden syiden jakaumasta (taulukko 14) nousee erityisesti esiin ns. muun vajaakuntoisuuden syyn - pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma, sosiaalinen syy - merkityksen yli 19 %-yksikön nousu seitsemän vuoden aikana... Mielenterveysongelmista kärsivien 4%-yksiköllä laskenut osuus kuvastanee mielenterveyskuntoutujille suunnattujen työtoimintayksiköiden ja klubitalojen kasvavaa merkitystä. Kehitysvammaisten kuudella prosenttiyksiköllä lisääntynyttä osuutta selittää kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden ja IHL:n mukaisten työkeskusten toimintojen yhdistäminen.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy (%-osuus kaikista vajaakuntoisista työntekijöistä)	
	31.10.1992	31.12.1999
Mielenterveysongelma	28	24
Kehitysvamma	14	20
Liikuntavamma (tukielinvamma)	12	7
Aistivamma	8	6
Muu sairaus	23	9
Muu syy ¹⁸	15	34

Taulukko 14: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden pääasiallisten vajaakuntoisuuden syiden jakauman muutos vuosina 1992 - 1999.

¹⁸ Pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma, sosiaalinen syy.

Tarkasteltaessa IHL:n mukaisen työkeskustoiminnan rahoitusta (taulukko 15) voidaan todeta liiketoiminnan tulojen (muu kuin työllistämispalveluiden myynti) merkityksen korostuminen toiminnan kokonaisrahoituksessa – osuus kasvanut 8,4 % -yksikköä ajalla 1991 - 1999 aina 52,7 %:iin. Julkiselta sektorilta (kunta- ja valtiosektori) tukena ja / tai työllistämispalveluiden myyntitulona saatu rahoitus muodostaa enää alle puolet työkeskusten kokonaisrahoituksesta. Huomaa, että absoluuttisia rahoituksen markkamääriä taulukossa 15 ei ole korjattu rahan arvon muutoksella.

Liiketoiminnan tulojen merkitys on noussut, vaikka samalla muun kuntouttavan toiminnan (työkokeilut, työharjoittelut, työhönvalmennus jne.) rooli on kasvanut monipalvelukeskus –konseptin myötä. Onkin syytä pohtia, kuinka paljon kehitystä selittää julkisen rahoituksen vähentyminen ja kuinka paljon em. kohderyhmän muutos (kohderyhmän työn tuottavuus korkeampi), tuotteiden ”parantuminen” (kate), hinnoittelun muutos lähemmäs markkinahintoja sekä yleinen toiminnan tehostaminen.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Toiminnan rahoitusjakauma			
	Mmk (1991)		Mmk (1999)	
		%		%
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	163,8	44,3	171,4	52,7
Kunta- ja valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot)	205,6	55,7	153,8	47,3
Rahoitus yhteensä	369,4	100	325,2	100

Taulukko 15: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan rahoitusjakauman kehitys vuosina 1991-1999.

2.8. Yhteenveto

Taulukossa 16 on yhteenveto edellä kappaleissa 2.1. - 2.6. käsitellyistä IHL:n mukaisten työkeskusten ja työllistävien sosiaalisten yritysten tärkeimmistä tuloksista. Keskeisessä sarakkeessa on vastausten kautta saatu informaatio ja oikeanpuoleisessa siihen perustuva arvio koko työkeskussektorin tilanteesta. Eri ylläpitäjätahojen työkeskusten välillä on havaittavissa tiettyjä eroja, joita on taulukossa 17 koottu yhteen kokonaisvaltaista tarkastelua varten.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vastanneet työkeskukset			Arvio työkeskukset N=70
	Yhteensä	%-osuus	n	
Vajaakuntoisten työpäiviä yhteensä (1999)	468 491	100	n=54	607 000
Työsuhteessa	338 383	72,2	n=54	439 000
Yksikön ulkopuolella	17 768	3,8	n=55	22 600
Työntekijöitä yhteensä 31.12.1999	2 366	100	n=54	3 070
Vajaakuntoisia	1 983	83,8	n=54	2 570
Toimihenkilöitä ja tukityöntekijöitä	383	16,2	n=54	500
Kokonaisrahoitus (mmk/1999)	236,9	100	n=51	325,2
Liiketoiminnan tulot	124,9	52,7	n=51	171,4
Kuntasektorin rahoitus	93,0	39,2	n=51	127,6
Valtiosektorin rahoitus	19,1	8,1	n=51	26,2
Kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk/1999)	531	100	n=51	531
Liiketoiminnan tulot	280	52,7	n=51	280
Kuntasektorin rahoitus	208	39,2	n=51	208
Valtiosektorin rahoitus	43	8,1	n=51	43
Työsuhteisten vajaakuntoisten keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999 (mk/kk)	4 780		n=54	4 780

Taulukko 16: IHL:n mukaisten työkeskusten tulosten yhteenveto.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Kuntien työkeskukset	Kuntayhtymien työkeskukset	Yksityiset työkeskukset ¹⁹
Vajaakuntoisten työpäivien jakauma 1999 (taulukko 2-9)	Ainoastaan 66,5% vajaakuntoisten työpäivistä työsuhteessa (kaikkien työkeskusten kohdalla 72,2%).	Peräti 80,8% vajaakuntoisten työpäivistä työsuhteessa (kaikkien työkeskusten kohdalla 72,2%).	Peräti 21,2% vajaakuntoisten työpäivistä työllistämistukien avulla – kuntien työkeskuksilla 12,8% ja kuntayhtymien 10,1%. Muun kuntouttavan toiminnan rooli selvästi suurin.
Pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 (taulukko 2-13)	Kehitysvammaisia 24,6% (kaikissa työkeskuksissa 19,5%). Muun syyn osuus peräti 37,8%.	Muut sairaudet –ryhmän osuus 16,2% (kuntien ja kuntayhtymien työkeskuksissa osuudet 6,6% ja 7,6%).	Aistivammaisten suhteellinen osuus selvästi suurin: 10 % kaikista vajaakuntoisista.
Toiminnan rahoitus vuonna 1999 (taulukko 2-17)	Liiketoiminnan tulojen osuus kaikkein pienin (46,3%) ja kuntasektorin rahoitusosuus suurin (52,3%).	Kokonaisrahoituksen ja liiketoiminnan tulojen määrät vajaakuntoisen työpäivää kohti korkeimmat: 581mk ja 312 mk.	Keskimääräisen kokonaisrahoituksen määrä työkeskusta kohti suurin: 5,9 mmk Valtiosektorin rahoituksen rooli tärkeä - 11,6% tulovirrasta. Kuntasektorin osuus kokonaisrahoituksesta vain 33,9%.
Työsuhteisten vajaakuntoisten keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999 (taulukko 2-20)	5 110 mk/kk. Vajaakuntoisten työpäivistä 66,5% työsuhteisia.	5 051 mk/kk. Vajaakuntoisten työpäivistä 80,8% työsuhteisia.	4 521 mk/kk. Vajaakuntoisten työpäivistä 72,5% työsuhteisia.

Taulukko 17: IHL:n mukaisten työkeskusten ylläpitäjäkohtaiset erityispiirteet.

¹⁹ Ylläpitäjänä järjestö, yhdistys tai säätiö

3. KEHITYSVAMMAISTEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT

3.1. Taustatiedot

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiksi identifioituneilta yksiköiltä saapui kaikkiaan 99 tutkimuksessa huomioitua vastausta (n=99), joista 18 nimettömänä. Vastaukset edustivat hyvin alan kenttää, sillä kaikkiaan pääasiassa kehitysvammaisille suunnattua työtoimintaa harjoittavia yksiköitä voidaan maassamme arvioida olevan 150 - 200. Lisäksi on olemassa lukuisia pääasiassa kehitysvammaisten päivätoimintaa harjoittavia yksiköitä, joilla voi olla myös työtoimintaa. Koko kentän tilaa arvioitaessa on oletettu yksiköiden kokonaismääräksi N=175.

Kunkin kysymyksen kohdalla huomioitiin vain ne vastaukset, joissa ei ollut selkeästi havaittavia väärinymmärryksiä tai epäjohtonmukaisuuksia. Kaikkiin kysymyskohtiin saatiin kohtuullinen määrä vastauksia, heikoitenkin vastattuun useita kymmeniä. Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt ovat homogeenisia ja niiden toiminta on luonteeltaan varsin staattista. Tuloksia voidaan näin pitää riittävän luotettavina, vaikka tutkimusresurssit eivät riittäneet vastausten yksilölliseen täydentämiseen yhteistyössä yksiköiden kanssa.

Tuloksen oheen on aina merkitty vastanneiden yksiköiden määrä: kuinka moni vastasi juuri tähän kysymykseen (esimerkiksi n=99). Jos kyse on koko sektorin tason arviosta (N=175), perustelut on myös kirjattu taustatiedoksi. Tarkemmat tiedot löytyvät liitteen 3 taulukoista 3- 1 - 3 - 14. Käytetyt määritelmät löytyvät kappaleesta 1.2.

Tuloksia tarkasteltaessa tulee muistaa, että yksiköiden joukossa on myös muutama työsuhteista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa harjoittava yksikkö (yhdistetty työkeskus). Kehitysvammaisten työtoiminta on kuitenkin toiminnan tärkein osa-alue. Valtaosa yhdistetyistä työkeskuksista määrittäytyi IHL:n mukaiseksi työkeskukseksi.

Yksiköiden ylläpitäjätahoista merkittävin oli kunta 61,6 %:n osuudella. Kuntayhtymien yksiköitä oli 31,3 % ja järjestöjen / yhdistysten 4,1 % kaikista. Yksiköiden perustamisvuodet vaihtelivat välillä 1956 - 1999 keskiarvon ollessa 1983 ja mediaanivuoden 1981. (taulukot 3- 1 ja 3 - 2)

Tuettu työllistyminen (ks. kpl 1.2.) oli eräs harjoitettu toimintamuoto 24:ssä (24 %) vastanneista yksiköistä (n=99). Tuloksen kohdalla voi tosin pohtia sitä, onko tuetun työllistymisen käsite ymmärretty kyselyssä tarkoitettulla tavalla. Toinen mahdollisuus on, että kentällä on lukuisa joukko suunnitteilla tai aivan alkuvaiheessa olevia tuetun työllistymisen hankkeita.

3.2. Henkilöstö ja työpäivät

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä (N=175) oli arviolta 6 000 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999). Keskimääräinen yksikkökoko oli siten 34 vajaakuntoista työntekijää. Vaihteluväli otoksessa oli huomattava, aina parin vajaakuntoisen ”yksiköistä” 100 - 150 vajaakuntoisen yksiköihin. (taulukko 3 - 3)

STAKES:n Sotka -tietokannan mukaan kehitysvammaisten työ- ja toimintakeskuksissa oli 31.12.1999 kaikkiaan 10 525 vajaakuntoista työntekijää. Henkilömäärien eroaminen 4 500 henkilöllä johtunee siitä, että kokonaiskartoituksessa tarkasteltiin vain yksiköitä, joiden pääasiallinen toiminnan muoto oli kehitysvammaisten työtoiminta. Sotka -tietokannasta löytyvään lukuun sisältyy myös pääasiassa kehitysvammaisten päivätoimintaa harjoittavat yksiköt.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä (N=175) oli 31.12.1999 arviolta 890 ei-vajaa-kuntoista työntekijää (toimihenkilöä ja tukityöntekijää) eli keskimäärin 5 yksikköä kohti. Heistä lähes kaikki (94,5 %) olivat toimihenkilöitä. Muutamat tukityöntekijät työskentelivät käytännössä yhdistetyissä työkeskuksissa, joissa harjoitettiin myös työsuhteista työllistämistoimintaa. (taulukko 3 - 4)

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden (N=175) kokonaishenkilöstö (vajaakuntoiset, ei-vajaakuntoiset) oli 6 890 henkilöä (31.12.1999), josta toimihenkilöiden (ja tukityöntekijöiden) osuus oli 13 %.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden (N=175) harjoittaman vajaakuntoisten työllistämistoiminnan kokonaisvolyyminä (1999) voidaan arvioida 92 - 95 yksikön vastausten perusteella 1 073 000 työpäivää, mikä jakaantui seuraavasti (tarkemmin taulukoissa 3 - 5 - 3 - 7):

- ilman työsuhdetta 1 042 000 päivää (97,1 %)
- työsuhteessa 31 000 päivää (2,9 %).

Ilman työsuhdetta toteutunut toiminta (arvio 1 042 000 päivää) jakaantui seuraavalla tavalla:

- työtoiminta (työosuusraha) 97,7 %
- muu kuntouttava toiminta 2,3 %.

Kokonaistoiminnan kannalta vähämerkityksinen työsuhteinen työllistämistoiminta (arvio 31 000 päivää) jakaantui seuraavasti:

- suojatyö (ilman työllistämistukia) 79,0 %
- työllistämistukien avulla 21,0 %.

Vastanneista yksiköistä (n=95) työsuhteista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa harjoitti vuonna 1999 kaikkiaan 17 yksikköä, joten yli 80 % kehitysvammaisten työtoimintayksiköistä ei harjoittanut lainkaan työsuhteista työllistämistoimintaa.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden keskipaino vajaakuntoisten työpäivinä mitaten oli 6 132 työpäivää (1999) mediaaniyksikön toiminnan volyymin ollessa 4 962 päivää. Kokojakauma painottui selvästi pieniin yksiköihin tiettyjen suurten nostaessa keskiarvoa. (taulukko 3 - 5)

Yksiköiden ulkopuolisen työllistämistoiminnan volyyminä oli kaikkien yksiköiden (N=175) ta-solla arviolta 169 000 työpäivää (1999) eli 16 % koko työllistämistoiminnan volyyminä (1 073 000 päivää). Ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta sisältyy edellä mainittuihin ilman työsuhdetta ja työsuhteessa toteutuneen työllistämistoiminnan työpäivien määriin. Keskimääräisen yksikön kohdalla ulkopuolisen toiminnan volyyminä oli 967 päivää vaihtelun ollessa huomattavaa (mediaaniyksiköllä 384 päivää). Kysymykseen vastanneista n=91 yksiköstä 69 % harjoitti tarkasteluvuonna avosuojatyötä, avotyötoimintaa tai muuta yksikön ulkopuolista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa. Ilman työsuhdetta tapahtuvan avotyötoiminnan osuus kaikesta ulkopuolisesta toiminnasta oli 80,8 %. (taulukko 3 - 8)

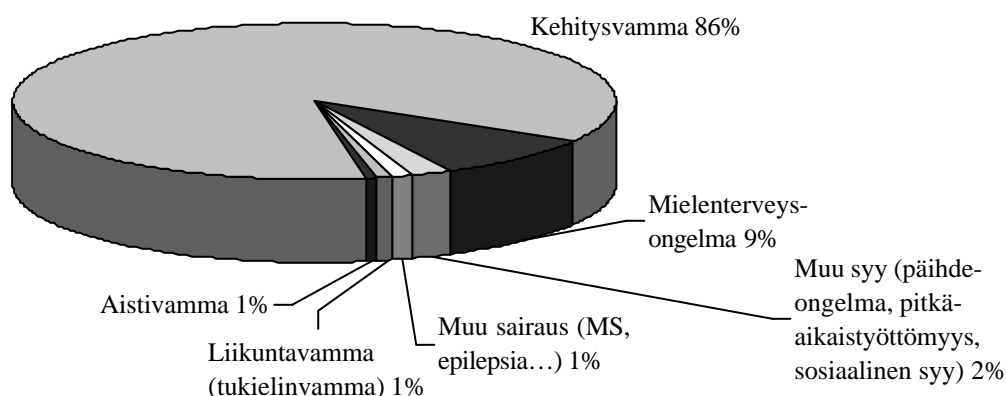
3.3. Vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma, sekä vajaakuntoisuustausta

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden ikäjakauma (taulukko 18) perustuu n=80 yksikön tietoihin (tarkemmin taulukossa 3 - 9). Vajaakuntoisista työntekijöistä oli miehiä 54,5 %, joten sukupuolijakauma oli hieman miespainotteinen. Vajaakuntoisista työntekijöistä vain 10 % oli alle 25 -vuotiaita. Miesten ja naisten kesken ei ollut havaittavissa mainittavia ikäryhmäeroja.

	Naisista (%)	Miehistä (%)	Kaikista (%)
Alle 25 -vuotiaita	11,1	9,1	10,0
25-45 -vuotiaita	54,5	54,8	54,7
Yli 45 -vuotiaita	34,4	36,1	35,3

Taulukko 18: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden ikäjakauma (31.12.1999).

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden työntekijöiden vajaakuntoisuuden syiden jakauma (kuvio 4) perustuu n=93 yksikön vastauksiin (tilanne 31.12.1999, tarkemmin taulukossa 3 - 10). Kunkin henkilön kohdalla on huomioitu vain yksi (pääasiallinen) vajaakuntoisuuden syy, todellisuudessa syitä voi olla useita. Jakauma perustuu yksiköiden toimihenkilöiden tietoihin ja arvioihin. Muu syy tarkoittaa pitkäaikaistyöttömyyttä, päihdeongelmaa ja sosiaalista syytä. Merkittävin (pääasiallinen) vajaakuntoisuuden syy oli luonnollisesti kehitysvamma (86 %), mutta myös muihin vajaakuntoisuuden syy -kategorioihin luokiteltavia henkilöitä löytyi, esimerkiksi mielenterveyssyistä vajaakuntoisia oli 9 %.

Kuvio 4: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt (31.12.1999) – yksi syy / henkilö.

3.4. Toiminnan rahoitus

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden rahoitustiedot (1999) perustuvat n=46 yksikön tietoihin, joiden perusteella on arvioitu koko sektorin (N=175) tilanne (tarkemmin taulukoissa 3-11 ja 3-12). Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden (N=175) kokonaisrahoitus (tulovirta) oli vuonna 1999 arviolta 275,6 mmk, joka jakaantui seuraavasti (taulukko 19).

	Mmk (1999)	%-osuus
Kuntasektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot)	237,4	86,1
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	36,3	13,2
Valtiosektorin rahoitus ²⁰ (tuki ja / työllistämispalveluiden ostot)	1,9	0,7
Yhteensä	275,6	100

Taulukko 19: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden (N=175) toiminnan rahoitus (1999).

Liiketoiminnan tulot toivat yli 13 % kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden tuloista vuonna 1999. Kuntasektorin rahoitus tarkoittaa kunnan oman yksikön (joita 60 % kaikista) kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuvia kustannuksia ja mahdollisesti muilta kunnilta yksikön työllistämispalveluiden myynnistä saatuja tuloja. Valtiosektorilta saatu vähäinen rahoitusosuus oli käytännössä kokonaan työhallinnon työllistämistukia.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden toiminnan kokonaisrahoitus (julkinen rahoitus ja liiketoiminnan tulot) oli keskimäärin 1,6 mmk ja mediaaniyksiköllä 1,4 mmk (1999). Vastanneista yksiköistä (n=46) vain 11 (24 %) sai toimintaansa rahoitusta valtiosektorilta, käytännössä työllistämistukia. (taulukko 3-11)

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna oli 223 mk (1999), josta 192 mk (86,1 %) oli kuntasektorin rahoitusta, 29 mk (13,2 %) liiketoiminnan tuloja ja marginaaliset 2 mk (0,7 %) valtiosektorin rahoitusta. Oletuksella vajaakuntoisen työvuoden keskimäärin 190 työpäivästä, yksiköiden tulovirta oli keskimäärin 42 300 mk / vajaakuntoisen työvuosi, josta 36 400 mk (86,1 %) oli kuntasektorin rahoitusta. (taulukko 3-12)

²⁰ Määritelty kappaleessa 1.2.

3.5. Työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne

Työn kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne ”välittömästi” (1kk) kuluttua lopettamisesta kuvastaa toiminnan vaikuttavuutta – positiivinen kehitys on mahdollistanut myös muita vaihtoehtoja. Toisaalta luvuissa näkyvät myös he, joille yksikkö ei jostain syystä ollut oikea vaihtoehto. Yhden kuukauden väli ennen tarkasteluhetkeä poistaa ”kitkan” siirtymisistä esimerkiksi avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen. Tutkimuksessa on huomioitu ainoastaan ne yksiköt, joiden seuranta mahdollisti kaikkien työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanteen luotettavan identifioinnin. Elämäntilanteen jatkuvuus on tietysti aivan oma kysymyksensä.

Vastanneissa yksiköissä (n=37) lopetti vuoden 1999 aikana työn kaikkiaan 196 vajaakuntoista. Heistä tarkasteluhetkellä (1kk lopettamisesta) 29 prosentilla elämäntilanne oli selkeästi kehittynyt parempaan suuntaan (työ avoimilla työmarkkinoilla, koulutus), mikä on enemmän tai vähemmän seurausta työtoimintayksiköiden toiminnasta (taulukko 20, tarkemmin taulukossa 3-13).

	Henkilöä	%-osuus
Työssä avoimilla työmarkkinoilla	13	7
Koulutuksessa	43	22
Muun erityistyöllistämisyjärjestelyn piirissä	96	49
Ei aktiivisten toimenpiteiden piirissä	44	22
Yhteensä	196	100

Taulukko 20: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä työn vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne 1 kk lopettamisen jälkeen.

3.6. Vajaakuntoisten työntekijöiden ansiotaso

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden bruttomääräinen ansio- / palkkajakauma perustuu n=94 yksikön tietoihin (31.12.1999). Oleellista on, että tarkastelussa ovat yksiköiden kaikki vajaakuntoiset työntekijät: työtoiminnassa olleiden lisäksi mahdolliset työsuhteiset työntekijät ja muun kuntouttavan toiminnan piirissä olleet. Ansio- / palkka tarkoittaa työllistämisyksiköltä saatuja tuloja: työosuusraha tai palkka. Esimerkiksi työharjoittelijan kohdalla tuloja ei tällöin ole lainkaan.

Ansio- / palkkajakaumasta havaitaan, että 96,1 % yksiköiden vajaakuntoisista työntekijöistä sai alle 1 500 markan bruttokuukausiansiota (31.12.1999). Heistä lähes kaikki olivat työtoiminnassa saaden verotonta työosuusrahaa. Ylempiin tuloluokkiin kuuluvia (työsuhteisia) vajaakuntoisia yksiköissä oli hyvin vähän. Alle 1 500 markan bruttomääräinen lisäys kokonaistuloihin ei merkittävästi vähennä sosiaaliturvatuksien tarvetta, vaikka työosuusraha onkin verovapaata tuloa. Kehitysvammaisten työtoiminnan / työtoimintayksiköiden ensisijaiset tavoitteet ovat kuntouttavalla puolella - toimintakyvyn ylläpidossa ja parantamisessa. (taulukko 3 - 14)

3.7. Yhteenveto

Taulukossa 21 on yhteenveto kappaleissa 3.1. - 3.6. käsitellyistä kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden tärkeimmistä tuloksista. Keskimmaisessä sarakkeessa on vastausten kautta saatu informaatio ja oikeanpuoleisessa siihen perustuva arvio koko kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden kentän tilanteesta.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Vastanneet työtoimintayksiköt			Arvio yksiköt N=175
	Yhteensä	%-osuus	n	
Vajaakuntoisten työpäiviä yhteensä (1999)	564 640		n=92-95	1 073 000
Ilman työsuhdetta	547 658		n=92	1 042 000
Yksikön ulkopuolella	87 960		n=91	169 000
Vajaakuntoisia työntekijöitä 31.12.1999	3 269		n=95	6 000
Kokonaisrahoitus (mmk/1999)	72,4	100	n=46	275,6
Kuntasektorin rahoitus	62,4	86,1	n=46	237,4
Liiketoiminnan tulot	9,5	13,2	n=46	36,3
Valtiosektorin rahoitus	0,5	0,7	n=46	1,9
Kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk/1999)	223	100	n=46	223
Kuntasektorin rahoitus	192	86,1	n=46	192
Liiketoiminnan tulot	29	13,2	n=46	29
Valtiosektorin rahoitus	2	0,7	n=46	2

Taulukko 21: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden tulosten yhteenveto.

4. TUETUN TYÖLLISTYMISEN YKSIKÖT JA PROJEKTIT

4.1. Taustatiedot

Tuetun työllistymisen hankkeiksi identifioituneilta työllistämisyksiköiltä saapui kaikkiaan n=17 tutkimuksessa huomioitua vastausta. Vastanneet yksiköt edustivat yli puolta kaikista vuonna 1999 toiminnassa olleista yksiköistä, joita - kuten kappaleessa 1.4. todettiin - oli 31 (N=31). Vastanneet yksiköt painottuivat kooltaan jonkin verran perusjoukon pienempiin yksiköihin, joten tulokset ovat tässä mielessä hieman harhaisia (tähän palataan myöhemmin).

Vastaukset on käyty tarkasti läpi pyytäen tarvittaessa lisätietoja ja tarkennuksia yksiköiltä. Aivan kaikkiin kysymyksiin vastausta ei kuitenkaan ollut saatavissa. Osa tuetun työllistymisen yksiköistä toimi kiinteässä yhteistyössä työkeskuksen tai muun yhteisön kanssa – ei täysin erillisinä tulosityksikköinä. Tämä tuotti ongelmia mm. julkisen rahoituksen selvittämisessä: yksiköiden saama julkinen rahoitus ja sen jakautuminen kunta- ja valtiosektorin rahoitukseen ei kaikkien yksiköiden kohdalla ollut yksiselitteinen. Esimerkki: tuetun työllistymisen yksikön saama julkinen rahoitus saattoi todellisuudessa olla kyselyssä vastattua tasoa pienempi, sillä työvalmentajan työpanoksesta osa kului muihin kuin tuetun työllistymisen prosessiin liittyviin tehtäviin. Rahoitustietoja ei voida pitää aivan yhtä luotettavina kuin esimerkiksi IHL:n mukaisissa työkeskuksissa.

Tuetun työllistymisen prosessi jaettiin tutkimuksessa kolmeen vaiheeseen Sariola ym. (2000) mukaillen (ks. kpl 1.2.)

- suunnitteluvaihe
- valmisteluvaihe
- varsinainen tuetun työllistymisen vaihe.

Jaottelu kuvaa hyvin tuetun työllistymisen prosessin kulun, mutta oli siinä mielessä epäonnistunut, että vaiheiden (erityisesti suunnitteluvaiheen) tilastointi oli usein puutteellista.

Tuloksen oheen on aina merkitty vastanneiden yksiköiden määrä: kuinka moni vastasi juuri tähän kysymykseen (esimerkiksi n=17). Kyse on koko ajan vastanneiden yksiköiden määrästä, ei toiminnan piirissä olleiden henkilöiden määrästä. Koko sektorin (N=31) tilannetta arvioitaessa vastanneiden yksiköiden tietojen perusteella suoraviivaisesti saatua arviota on korotettu 30-50 % edellä mainitun vastausten pieniin yksiköihin painottumisen ja yksiköiden heterogeenisen toiminnan takia¹. Tarkemmat tiedot löytyvät liitteen 4 taulukoista 4-1 – 4-14 ja käytetyt määritelmät kappaleesta 1.2.

Tuetun työllistymisen hankkeiden (n=17) ylläpitäjätahoista merkittävin oli kunta 41,2 %:n osuudella. Yksityisten ylläpitäjien (järjestö, yhdistys, säätiö) hankkeita oli 35,3 % ja kuntayhtymien hankkeita 17,6 % kaikista. Lisäksi kyselyyn vastasi tuettua työllistymistä harjoittava erityiskoulu. Tuetun työllistymisen hankkeiden perustamisvuodet vaihtelivat välillä 1995 - 1999 keskiarvo- ja mediaanivuoden ollessa 1997. Tuetun työllistymisen hankkeet ovat maassamme edelleen käynnistämisen- tai (korkeintaan) vakiinnuttamisvaiheessa. Työllistymistulosten voidaan odottaa jatkossa entisestään paranevan. (taulukot 4-1 ja 4-2)

4.2. Asiakkaat, työpäivät ja toimihenkilöt

Tuetun työllistymisen yksiköissä ja projekteissa (N=31) oli mukana arviolta 670 - 740 vajaakuntoista, joista tuetusti työllistyneitä oli 250 - 260 (31.12.1999). Yksiköiden palveluksessa oli 60 - 70 toimihenkilöä (taulukot 4 - 3 ja 4 - 4).

Tuetusti työllistyneistä 56 % oli osa-aikatyössä²¹. Toistaiseksi voimassaoleva työsopimus oli 46 %:lla tuetusti työllistyneistä. (n=16, tilanne 31.12.1999)

Keskimääräisellä tuetun työllistymisen yksiköllä oli 15 asiakasta (31.12.1999). Asiakasmäärien vaihteluväli oli huomattava, 1- 48. Toimihenkilöitä yksiköissä oli keskimäärin 1,5. Media-aniyksikössä oli 1 toimihenkilö (työvalmentaja). Toimihenkilöistä 83,7 % oli työvalmentajia tai työnetsijöitä. Tyypillinen tuetun työllistymisen yksikkö oli yhden työvalmentajan yksikkö, joskin useamman työvalmentajan yksiköitä lienee todellisuudessa saatujen vastausten antamaa kuvaa enemmän. (n=16 - 17, taulukot 4 - 3 ja 4 - 4)

Tuetusti työllistyneistä asiakkaista (n=17 yksikköä) 17 kohdalla työvalmentajan tuen tarve päättyi vuoden 1999 aikana. Työvalmentaja oli tukenut asiakkaiden työnsaantia ja työssä pysymistä tarpeen vaatiman ajan, eikä jokaiseen työtehtävään liittyvää luonnollista (työyhteisön sisäistä) tukea suurempaa tuen tarvetta enää ollut. Kaikkien työllistyneiden kohdalla työvalmentajan tuen päättyminen ainakaan ilman muita erityisjärjestelyitä ei tule kysymykseen, eikä tähän erityisesti edes pyritä. Joka tapauksessa 17 henkilöä suhteutettuna tuetusti työllistyneiden määrään (kyseisissä yksiköissä 90 henkilöä 31.12.1999) on paljon. Tuen tarve voi toki nousta myöhemmin uudelleen esiin. Olisi mielenkiintoista selvittää prosessin läpikäyneiden ja lopullisen tavoitteen (työllistyminen, työvalmentajan tuki päättyminen) saavuttaneiden tilannetta: työsuhteen jatkuvuus, läpikäydyn prosessin kesto, vajaakuntoisuustausta jne. (taulukko 4 - 5)

Tuetun työllistymisen yksiköiden toiminnan (N=31) volyymiksi (1999) voidaan arvioida 80 000 - 93 000 vajaakuntoisen työpäivää, mikä jakaantui seuraavasti (taulukot 4 - 6 ja 4 - 7):

- valmisteluvaihe 48 000 – 55 000 päivää
- tuetun työllistymisen vaihe 32 000 – 38 000 päivää.

Tuetun työllistymisen valmisteluvaiheen työpäivät jakaantuivat n=15 yksikön vastausten perusteella taulukon 22 osoittamalla tavalla. Avotyötoiminta oli selvästi yleisin tuetun työllistymisen valmisteluvaiheen toimintatapa. Luonnollisesti asiakas voi olla ennen varsinaista tuettua työllistymistä useammankin valmisteluvaiheen toimenpiteen piirissä tai jättää valmisteluvaiheen kokonaan väliin.

	%-osuus
Avotyötoiminta	69,8
Työharjoittelu (työhallinto)	14,8
Avosuojatyo	6,7
Työkokeilu	3,5
Muu toiminta	5,2

Taulukko 22: Tuetun työllistymisen valmisteluvaiheen työpäivien jakauma (1999).

²¹ Korkeintaan 75% alan työntekijöiden säännöllisestä työajasta.

Tuetun työllistymisen vaiheen työpäivistä toteutui ilman työllistämistukia 65,3 % ja työllistämistukien avulla loput 34,7 % (n=13, taulukko 4 - 7). Tuetusti työllistyneistä 2/3 työllistyi ilman työllistämistukia – vastanneista 13 yksiköstä kuudella jopa kaikki työllistyneet. Julkinen rahoitus heidän työllistymisekseen oli ainoastaan tuetun työllistymisen yksiköihin allokoitu rahoitus, mikä on syytä muistaa kappaleen 4.4. rahoitustietoja tarkasteltaessa.

4.3. Asiakkaiden ikä- ja sukupuoli-jakauma sekä vajaakuntoisuustausta

Tuetun työllistymisen yksiköiden asiakkaiden ikäjakauma (taulukko 23) perustuu n=17 yksikön vastauksiin (31.12.1999, tarkemmin taulukossa 4-8).

	Naisista (%)	Miehistä (%)	Kaikista (%)
Alle 25 –vuotiaita	20,5	15,3	17,6
25-45 –vuotiaita	58,1	67,4	63,3
Yli 45 –vuotiaita	21,4	17,3	19,1

Taulukko 23: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien asiakkaiden ikäjakauma (31.12.1999).

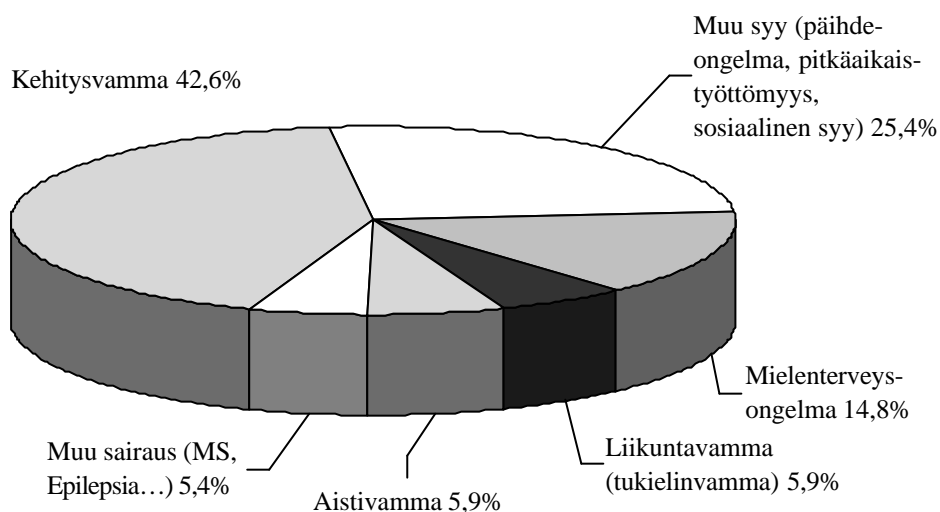
Asiakkaista liki 3/5 oli miehiä, eli tilanne on jokseenkin sama kuin IHL:n mukaisissa työkeskuksissa ja kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä. Eroja kuitenkin löytyy: alle 25-vuotiaiden ja 25 - 45 -vuotiaiden osuudet olivat tuetun työllistymisen yksiköissä huomattavasti suurempia kuin tuotannollisissa (IHL) työkeskuksissa ja kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä, kuten taulukon 24 vertailu osoittaa. Tuetun työllistymisen prosessissa olleet asiakkaat olivat selvästi nuorempia...

	Tuetun työllistymisen yksiköt (%)	IHL:n mukaiset työkeskukset (%) ks. kpl 2.3.	Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt (%) ks. kpl 3.3.
Alle 25 -vuotiaita	17,6	7,1	10,0
25-45 -vuotiaita	63,3	54,0	54,7
Yli 45 -vuotiaita	19,1	38,9	35,3

Taulukko 24: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien asiakkaiden ikäjakauma verrattuna muihin työllistämisyksiköihin (31.12.1999).

Mielenkiintoinen piirre tuetun työllistymisen yksiköiden asiakaskunnan ikäjakaumassa on naisten suhteellinen painottuminen vanhimpaan ikäryhmään (yli 45 -vuotiaita naisista oli 21,4 % - miehistä vain 17,3 %) ja miehillä ikäryhmään 25 - 45 vuotta (johon kuului miehistä 67,4 % ja naisista vain 58,1 %). Tilanne on täsmälleen sama kuin IHL:n mukaisten työkeskusten kohdalla (ks. kpl 2.3.).

Tuetun työllistymisen yksiköiden asiakkaiden vajaakuntoisuuden syiden jakauma kuviossa 5 perustuu n=17 yksikön tietoihin (tilanne 31.12.1999, tarkemmin taulukossa 4- 9). Kunkin henkilön kohdalla on huomioitu vain yksi (pääasiallinen) vajaakuntoisuuden syy, todellisuudessa syitä voi olla useita. Muu syy sisältää pitkäaikaistyöttömyyden, päihdeongelmat ja yleensä ns. sosiaaliset syyt. Arviot perustuvat yksiköiden toimihenkilöiden arvioihin – joidenkin kohdalla vajaakuntoisuuden syy lienee diagnosoitu.

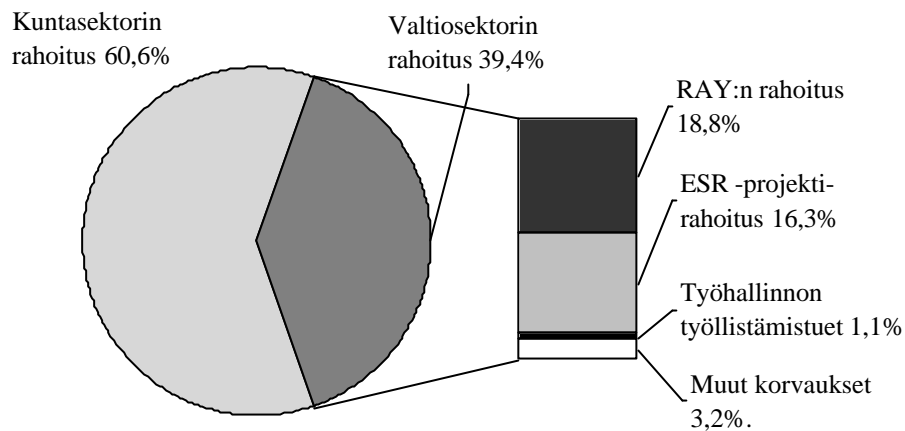

Kuvio 5: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien asiakkaiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt (31.12.1999) – yksi syy / henkilö.

Tuetun työllistymisen menetelmä on aikaisemmin mielletty lähinnä kehitysvammaisille suunnatuksi toiminnaksi. Kehitysvammaiset muodostivat edelleenkin suurimman asiakasryhmän (42,6 %), mutta myös muiden ryhmien, lähinnä ”muu syy” ja mielenterveysongelma, osuudet olivat jo huomattavia ja kasvanevat edelleen.

4.4. Julkinen rahoitus

Tuetun työllistymisen yksiköiden rahoitustiedot (1999) perustuvat n=12 yksikön vastauksiin, tarkemmin taulukoissa 4 - 10 – 4 - 12. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella. Tuetun työllistymisen yksiköiden (N=31) saama julkinen rahoitus oli arviolta 16,4 - 19,0 mmk (1999), mikä jakaantui kuvion 6 mukaisesti.

Kuvio 6: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien julkisen rahoituksen jakauma (1999).

Kuntasektorin rahoitus tarkoittaa kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneita kustannuksia (lisättyä yksikön mahdollisesti muilta kunnilta työllistämispalveluiden myynnistä saamalla tuloilla). Valtiosektorin rahoitus on ESR -projektirahoitusta, RAY:n rahoitusta, työhallinnon työllistämistukia yms.

Tuetun työllistymisen hankkeiden saama valtiosektorin rahoitus jakaantui taulukon 25 osoittamalla tavalla (tarkemmin taulukossa 4- 11). Tuetun työllistymisen kaltaisen uuden toimintamuodon kohdalla projektirahoituksen merkittävä rooli näkyy, ESR - ja RAY -rahoituksen osuus oli 89,1 % valtiosektorin ja 35,1 % koko julkisen sektorin rahoituksesta. Toiminnan rahoitus pohja oli kaksijakoinen – toimittiin joko kunta- tai valtiosektorin rahoituksen varassa – rahoitusta tuli harvoin molemmilta. Vastanneista n=12 yksiköstä vain 2 sai rahoitusta, sekä kunta-, että valtiosektorilta (taulukko 26). Rahoituksen kaksijakoisuus näkyy selvästi, vaikka tarkasteltujen yksiköiden määrä suhteessa perusjoukkoon on niin pieni, ettei kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä voi tehdä. Tilannetta selittää tietysti kuntien ja kuntayhtymien yksiköiden, jotka eivät voi hakea ESR- tai RAY -rahoitusta, huomattava osuus. Pidemmällä aikavälillä rahoitusvastuun / rahoitusvastuuta pitää siirtyä kunnille myös projektivaroin toimivien yksityisten ylläpitäjien hankkeiden kohdalla, joten kuntien mukanaolo alusta lähtien on suotavaa.

	%-osuus
RAY:n rahoitus	47,8
ESR –projektirahoitus	41,3
Työhallinnon työllistämistuet	5,7
Muut korvaukset	8,2

Taulukko 25: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien valtiosektorilta saaman rahoituksen jakauma (1999).

	Vain kunta- sektorilta	Vain valtio- sektorilta	Kunta- ja valtiosektorilta
Yksiköistä (n=12) sai rahoitusta...	6	4	2

Taulukko 26: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien rahoittajasektorit (1999).

Tuetun työllistymisen yksikön saama julkinen rahoitus oli keskimäärin 408 000 mk (1999) jakauman painoutuessa rahoitukseltaan pienempiin yksiköihin (mediaaniyksiköllä 271 000 mk).

Tuetun työllistymisen yksiköiden julkinen (kunta- ja valtiosektorin) rahoitus asiakkaan työpäivää kohti laskettuna oli 217 mk (1999), mikäli työpäivinä huomioidaan valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheen työpäivät. (taulukko 4 - 12)

4.5. Tuetusti työllistyneiden palkkataso

Tuetusti työllistyneistä 26,1 % sai yli 5 000 markan bruttokuukausipalkkaa (31.12.1999). Tällä palkkatasolla sosiaaliturvaetuuksien tarve on enää vähäinen (täydentävä) tai sitä ei ole lainkaan. Alimpaan (alle 1 500 mk/kk) bruttopalkkaluokkaan tuetusti työllistyneistä kuului 25 %. Heidän työsuhteensa laatu lienee ollut osa-aikatyö, vain muutamia tunteja viikossa. Palkkajakaumassa tarkastellaan ainoastaan tuetusti työllistyneitä, ei kaikkia prosessissa mukana olleita asiakkaita (kuten esimerkiksi IHL:n mukaisten työkeskusten kohdalla). (n=17, taulukko 4 - 13)

Tuetusti työllistyneiden keskimääräinen bruttopalkka oli 3 510 mk/kk (31.12.1999). Keskipalkka on laskettu kunkin yksikön tuetusti työllistyneiden asiakkaiden keskimääräisistä bruttopalkkoista työllistyneiden asiakkaiden määrällä painottaen. (n=14, taulukko 4 - 14)

4.6. Yhteenveto

Taulukossa 27 on yhteenveto kappaleissa 4.1. - 4.5. käsitellyistä tärkeimmistä tuloksista. Vastauksista saatu informaatio on keskimmaisessä sarakkeessa ja oikeanpuoleisessa vastauksiin perustuva arvio kaikkien tuetun työllistymisen yksiköiden tilanteesta.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Vastanneet yksiköt			Arvio yksiköt N=31
	Yhteensä	%-osuus	n	
Tuetun työllistymisen hankkeiden asiakkaat 31.12.1999 ²²	262		17	680-750
Joista tuetusti työllistyneitä	90		16	250-260
Asiakkaiden työpäiviä (1999) ²³	29 605		13-16	80 000-93 000
Toimihenkilöitä 31.12.1999 (työvalmentajat, työneitsijät...)	24,5		16	60-70
Julkinen rahoitus (mmk/1999)	4,9	100	12	16,4-19,0
Kuntasektorin rahoitus	3,0	60,6	12	9,9-11,5
Valtiosektorin rahoitus	1,9	39,4	12	6,5-7,5
Julkinen rahoitus asiakkaan työpäivää kohti (mk/1999) ²⁴	217		12	217
Tuetusti työllistyneiden keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999 (mk/kk)	3 510		14	3 510

Taulukko 27: Tuetun työllistymisen yksiköiden ja projektien tulosten yhteenveto.

²² Suunnittelu-, valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheet.

²³ Valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheiden työpäivät.

²⁴ Valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheiden työpäivät.

5. MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIEN KLUBITALOT

5.1. Taustatiedot

Mielenterveyskuntoutujien klubitaloiksi identifioituneilta yksiköiltä saapui n=9 tutkimuksessa huomioitua vastausta. Vastanneet klubitalot kattoivat lähes koko klubitalojen kentän, sillä vuonna 1999 oli toiminnassa arviolta N=11 klubitaloa. Klubitaloilta pyydettiin tarvittaessa lisätietoja ja täydennyksiä vastausten tietoihin. Aivan kaikkiin kysymyksiin vastauksia ei kuitenkaan ollut saatavissa.

Klubitalojen siirtymätyöpaikkaohjelma (ks. kpl 1.2.) jaettiin tutkimuksessa kahteen osaan (vaiheeseen):

- siirtymätyöpaikan suunnittelu
- siirtymätyöpaikka.

Suunnitteluvaiheessa jäsenen siirtymätyöpaikkaa yrityksessä / yhteisössä valmistellaan – alkukartoitus, suunnitelmat jne. Suunnitteluvaiheen aikana jäsen voi klubitalon ohessa käydä esimerkiksi IHL:n mukaisessa työkeskuksessa, mutta tätä ei käytännössä tapahtunut (ks. kpl 5.2.).

Tuloksen oheen on aina merkitty vastanneiden klubitalojen määrä: kuinka moni vastasi juuri tähän kysymykseen (esimerkiksi n=9). Jos kyse on koko klubitalokentän tason arviosta (N=11), perustelut on kirjattu taustatiedoksi. Tarkemmat tiedot löytyvät liitteen 5 taulukoista 5 - 1 – 5 - 16 ja määrittelyt kappaleesta 1.2.

Suurin osa klubitaloista oli yksityisiä - vastanneista (n=9) klubitaloista 7 (77,8 %) oli järjestöjen tai yhdistysten ylläpitämiä. Loput kaksi klubitaloa olivat kuntayhtymien ylläpitämiä. Klubitalojen perustamisvuodet vaihtelivat välillä 1995 - 1999. Perustamisvuosien keskiarvo oli 1998 ja mediaani 1999. Klubitalojen toiminta oli tarkasteluvuonna edelleen käynnistämisen vaiheessa. Siirtymätyöpaikkaohjelmat olivat vielä suuremmassa määrin kehitysasteella – ainoastaan neljässä vastanneista klubitaloista oli vuoden 1999 lopussa jäseniä siirtymätyöpaikkoihin työllistyneinä. (taulukot 5 - 1, 5 - 2 ja 5 - 10)

5.2. Jäsenet, käyntikerrat ja toimihenkilöt

Mielenterveyskuntoutujien klubitaloissa (N=11) oli arviolta 850 jäsentä (31.12.1999), eli klubitalossa keskimäärin vajaat 80. Jäsenmäärien vaihtelu oli huomattavan suurta (vaihteluväli 18-180), jota tosin selittää tarkasteluvuoden aikana toimintansa aloittaneiden klubitalojen suuri määrä – vastanneista n=9 klubitalosta peräti viisi aloitti toimintansa vuoden 1999 aikana. Klubitalot (N=11) hyväksyivät uusia jäseniä vuonna 1999 arviolta lähes 500, missä myös näkyi toimintansa aloittaneiden yksiköiden vaikutus. (taulukot 5 - 3 – 5 - 4).

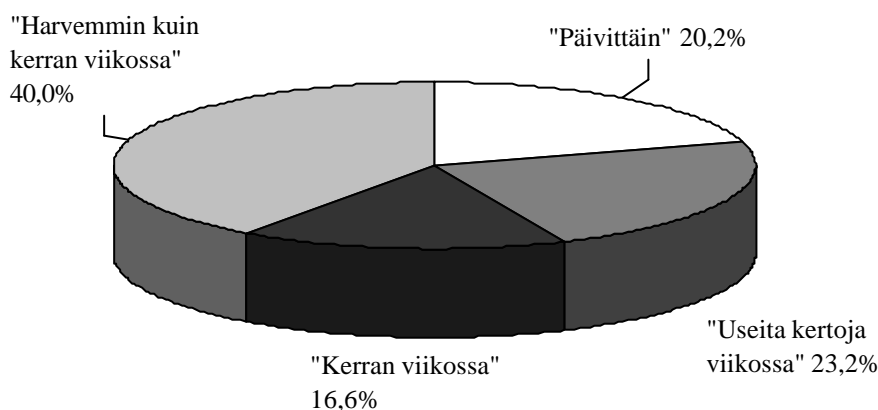
Palkattuja työntekijöitä (toimihenkilöitä) klubitaloissa (N=11) oli 38, eli klubitaloa kohti 3,4 (tilanne 31.12.1999, taulukko 5- 5). Toimihenkilöä kohti klubitaloissa oli keskimäärin 22 jäsentä.

Jäsenten käyntikertoja (toimintapäiviä) klubitaloissa (N=11) toteutui vuonna 1999 44 000 – 49 000 (taulukko 5 - 6).

Klubitaloilla on huomattava merkitys jäsentensä elämässä. Merkitys on havaittavissa esimerkiksi klubitalokäyntien säännöllisyyden ja jäsenen klubitalon ohessa mahdollisesti käyttämien muiden erityistyöllistämistoimien kautta:

- Vastanneiden n=9 klubitalon jäsenistä 43,4 % kävi klubitalossa ”päivittäin” tai vähintään ”useita kertoja viikossa”. Kahdessa klubitalosta ei raportoitu olevan lainkaan jäseniä, joiden käyntikertojen tiheys olisi ollut ”harvemmin kuin kerran viikossa”. (kuvio 7, taulukko 5 - 7)
- Jäsenet eivät tyypillisesti olleet muiden erityistyöllistämisen toimenpiteiden piirissä. Kysymykseen vastanneiden n=6 klubitalon kohdalla vain 19 jäsentä (4,4 % kaikkiaan 436 jäsenestä) oli myös muiden erityistyöllistämisen toimien (kuten IHL:n mukainen työkeskus tai työtoimintayksikkö) piirissä 31.12.1999. Kolmen klubitalon yksikään jäsen ei ollut muun erityistyöllistämistoimenpiteen piirissä. (taulukko 5 - 8)

Säännölliset käynnit klubitalossa ovat edellytys toiminnan vaikuttavuudelle. Mikäli jäsen ei käytä (tarvitse) muita erityistyöllistämistoimia klubitalon ohessa, klubitalo kykenee täyttämään mm. työhön liittyvät tavoitteensa riittävän hyvin ja kuntoutumisen kautta realisoitunut työllistymismahdollisuuksien parantuminen ja mahdollinen työllistyminen ovat hyvin suurelta osin luettavissa klubitalon ansioksi.

Kuvio 7: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenten käyntikertojen säännöllisyys (31.12.1999).

5.3. Jäsenten ikä- ja sukupuolijakauma

Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenet olivat liki puoliksi naisia ja miehiä - 51,4 % ja 48,6 % (31.12.1999). Sukupuolijakauma oli hyvin tasainen myös eri ikäryhmissä. Merkillepantavaa on ikäryhmään 25 - 45 vuotta kuuluneiden jäsenten suuri osuus, ikäryhmään kuului peräti 65,1 % jäsenistä. Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä vajaakuntoiset ovat selkeästi klubitaloja vanhempia - 25 - 45 -vuotiaiden osuus työtoimintayksiköissä oli 52,4 % ja yli 45 -vuotiaiden 41,1 % (ks. kpl 6.3.). Taulukon 28 ikäjakauma perustuu n=6 klubitalon tietoihin (461 jäsentä 31.12.1999). (taulukko 5 - 9).

	Naisista (%)	Miehistä (%)	Kaikista (%)
Alle 25 -vuotiaita	4,7	7,6	6,1
25-45 -vuotiaita	64,1	66,1	65,1
Yli 45 -vuotiaita	31,2	26,3	28,8

Taulukko 28: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenten ikäjakauma 31.12.1999.

5.4. Siirtymätyöpaikkaohjelmat

Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen (N=11) siirtymätyöpaikkaohjelmissa oli mukana arviolta 120 jäsentä (31.12.1999). Heistä joka kolmas, noin 40 jäsentä, oli tarkasteluhetkellä siirtymätyöpaikassa, muiden kohdalla kyse oli siirtymätyöpaikan suunnitteluvaiheesta.

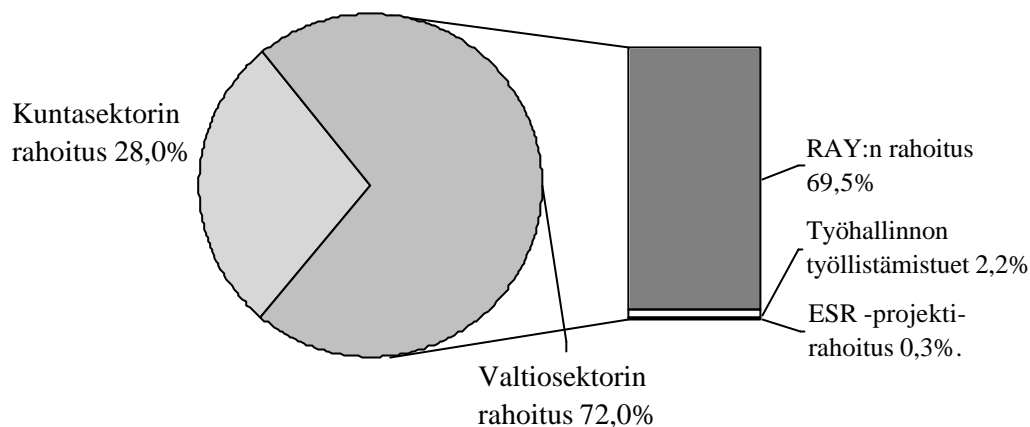
Siirtymätyöpaikkoihin työllistyminen keskittyi tiettyihin (pidempään toimineisiin) klubitaloihin. Vastanneista (n=9) klubitaloista siirtymätyöpaikkoihin työllistyneitä jäseniä oli neljällä, enimmillään 12 työllistynyttä (31.12.1999). Muilla klubitaloilla siirtymätyöpaikkaohjelmaa ei (vielä) ollut lainkaan tai kaikki jäsenet olivat vielä siirtymätyöpaikan suunnitteluvaiheessa. (taulukko 5 - 10)

Jäsen voi toki työllistyä avoimille työmarkkinoille myös muuten kuin siirtymätyöpaikkaan. Klubitalojen (n=9) jäsenistä avoimille työmarkkinoille (ei siirtymätyöpaikkaan) työllistyi kaikkiaan 31 henkilöä vuoden 1999 aikana. Heistä 28 sai työpaikan kokonaan ilman siirtymätyöpaikkaohjelmaa ja loput 3 ohjelmassa mukanaolon jälkeen. Kaikkiaan kuuden klubitalon jäseniä työllistyi avoimille työmarkkinoille (ei siirtymätyöpaikkaan) tarkasteluvuonna. (taulukko 5 - 11)

5.5. Julkinen rahoitus

Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen toiminnan rahoitustiedot (1999) perustuvat n=8 - 9 klubitalon tietoihin (tarkemmin taulukoissa 5 - 12 - 5 - 14). Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella. Viiden tarkasteluvuonna toimintansa aloittaneen klubitalon saama rahoitus ei (välttämättä) kattanut koko vuoden toimintaa.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalot (N=11) saivat toimintaansa julkista rahoitusta (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) arviolta 8,1 mmk (1999), josta kuntasektorin rahoitusta oli 2,3 mmk (28 %) ja valtiosektorilta 5,8 mmk (72 %). Kuviossa 8 on klubitalojen julkisen rahoituksen tarkempi jakauma. Vastanneista (n=9) klubitaloista kaikki saivat vuonna 1999 toimintaansa rahoitusta valtiosektorilta ja 6 (67 %) myös kuntasektorilta.

Kuvio 8: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen julkisen rahoituksen jakauma (1999).

Klubitalojen valtiosectorilta saama rahoitus (arvio 5,8 mmk, N=11) oli n=8 klubitalon tietojen perusteella lähes kokonaan (96,5 %) RAY:lta, jolta saivat rahoitusta kaikki 8 klubitaloa. (taulukot 29 ja 5 - 13)

	%-osuus	Tarkastelluista klubitaloista (n=8) sai kyseistä rahoitusta...
RAY:n rahoitus	96,5	8
Työhallinnon työllistämistuet	3,1	3
ESR -projektirahoitus	0,4	1

Taulukko 29: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen valtiosectorilta saaman rahoituksen jakauma (1999).

Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen rahoitus oli hyvin riippuvainen RAY:stä, jonka osuus oli peräti 96,5 % klubitalojen saamasta valtiosectorin ja noin 69 % koko julkisen sektorin rahoituksesta.

Klubitalojen julkinen (kunta- ja valtiosectorin) rahoitus oli keskimäärin 733 000 mk (1999), vaihdellen välillä 0,13 - 2,12 mmk (taulukko 5 - 12).

Klubitalojen julkinen (kunta- ja valtiosectorin) rahoitus jäsenen käyntikertaa (toimintapäivää) kohti laskettuna oli 224 mk (1999)²⁵, mikä jakaantui seuraavasti (taulukko 5 - 14):

- valtiosectorin rahoitus 161 mk / jäsenen käyntikerta (toimintapäivä)
- kuntasektorin rahoitus 63 mk / jäsenen käyntikerta (toimintapäivä).

²⁵ Julkisen rahoituksen arvio toimintapäivää kohti on jonkin verran ylimitoitettu (ks. taulukon 5-14 alaviite 94).

Oletuksella jäsenen keskimäärin 110 käyntikerrasta / vuosi, saadaan julkisen rahoituksen määräksi ”klubitalovuotta” kohti 24 600 mk (taulukko 5 - 14).

5.6. Siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden palkkataso

Tasan puolet klubitalojen siirtymätyöpaikoissa työskennelleistä jäsenistä sai alle 1 500 markan bruttokuukausipalkkaa. Käytännössä kaikki muut (47,1 %) kuuluivat bruttopalkaluokkaan 2 500 - 4 500 mk/kk. Kaikki työllistyneet olivat osa-aikatyössä. (n=9, 34 siirtymätyöpaikkaan työllistynyttä 31.12.1999, taulukko 5 - 15)

Siirtymätyöpaikoissa työskennelleiden jäsenten keskimääräinen bruttopalkka oli 2 117 mk/kk (n=3, siirtymätyöpaikoissa 24 jäsentä 31.12.1999). Keskipalkka on laskettu kunkin klubitalon siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden jäsenten keskimääräisistä bruttopalkoista työllistyneiden määrillä painottaen. (taulukko 5 - 16)

5.7. Yhteenveto

Taulukossa 30 on yhteenveto edellä kappaleissa 5.1. - 5.6. käsitellyistä tärkeimmistä tuloksista. Keskimmaisessä sarakkeessa on vastauksista saatu informaatio ja oikeanpuoleisessa siihen perustuva arvio koko klubitalokentän tilanteesta.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalot	Vastanneet klubitalot			Arvio klubitalot N=11
	Yhteensä	%-osuus	n.	
Klubitalojen jäsenet 31.12.1999	699	100	9	850
Uusia jäseniä (vuoden 1999 aikana)	402	57,5	9	490
Jäsenten käyntikerrat (toimintapäivät) vuonna 1999	29 574		7	44 000 - 49 000
Klubitalojen toimihenkilöt 31.12.1999	31		9	38
Julkinen rahoitus (mmk/1999)	6,600	100	9	8,1
Valtiosektorin rahoitus	4,749	72,0	9	5,8
Kuntasektorin rahoitus	1,851	28,0	9	2,3
Julkinen rahoitus jäsenen käyntikertaa (toimintapäivää) kohti (mk/1999)	224	100	9	224
Valtiosektorin rahoitus	161	72,0	9	161
Kuntasektorin rahoitus	63	28,0	9	63
Jäseniä siirtymätyöpaikkaohjelmissa 31.12.1999	99	100	9	120
joista siirtymätyöpaikoissa	34	34,3	9	42

Taulukko 30: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen tulosten yhteenveto.

6. MIELENTERVEYSKUNTOUTUJEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT

6.1. Taustatiedot

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiksi identifioituneilta yksiköiltä saapui kaikkiaan n=22 tutkimuksessa huomioitua vastausta, joista 2 nimettömänä. Vastanneiden yksiköiden osuus kaikista mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköistä ei ole tiedossa, joten arviota koko sektorin (N) tilanteesta ei suoritettu. Vastanneet yksiköt edustavat kuitenkin huomattavaa osaa kokonaistoiminnasta ja olivat taustaltaan / toiminnaltaan (koko, rahoitusrakenne, toiminnan luonne, maantieteellinen sijainti...) hyvin erilaisia, joten vastausten juuri tietynlaisiin yksiköihin painottumisesta seuraavaa harhaisuutta ei esiintynyt. Eri kysymyksiin saatujen vaihtelevan suuruisien vastausmäärien perusteella on arvioitu tilannetta kaikkien vastanneiden 22 mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksikön tasolla – tästä käytetään jatkossa merkintää (arvio n=22).

Kunkin kysymyksen kohdalla on huomioitu vain niiden yksiköiden vastaukset, joissa ei ollut selkeästi havaittavia vääринymmärryksiä tai epäjohtonmukaisuuksia. Työn yksiköissä lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanteen seuranta oli selvästi heikoimmin vastattu kohta, kuten muidenkin työllistämisyksikkötyyppien kohdalla. Muihin kysymyksiin vastasi kohtuullinen määrä yksiköitä: 14 - 22. Tuloksen oheen on aina merkitty vastanneiden yksiköiden määrä: kuinka moni vastasi juuri tähän kysymykseen (esimerkiksi n=22). Tarkemmat tiedot löytyvät liitteen 6 taulukoista 6 - 1 – 6 - 14 ja käytetyt määritelmät kappaleesta 1.2.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden (n=22) ylläpitäjätahoista merkittävin oli järjestö / yhdistys 15 yksiköllä (68,1 %). Kuntayhtymien yksiköitä oli 5 (22,7 %). Lisäksi vastaus saatiin yhdeltä kunnan yksiköltä ja yhdeltä yksityiseltä yritykseltä. Yksiköiden perustamisvuosien vaihteluväli oli 1930 - 1999 keskiarvon ollessa 1990 ja mediaanin 1995. Muutamien erittäin pitkään toimineiden mielenterveyspuolen työtoimintajärjestelyiden (esimerkiksi sairaaloiden ohessa toimivat) lisäksi on viimeisen 10 vuoden aikana syntynyt joukko uusia hankkeita. (taulukot 6 - 1 ja 6 - 2).

Tuettu työllistyminen (ks. Kpl 1.2.) oli eräs harjoitettu toimintamuoto kolmella (14 %) vastanneista 22 yksiköstä.

6.2. Henkilöstö ja työpäivät

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä (arvio n=22) oli 380 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999). Keskimääräinen yksikkökoko oli 17 vajaakuntoista työntekijää, vaihdellen välillä 4 - 45. (n=21, taulukko 6 - 3).

Ei-vajaakuntoisia työntekijöitä (joista 98,9 % toimihenkilöitä ja muutama tukityöntekijä) yksiköissä (arvio n=22) oli 60 vuoden 1999 lopussa. Keskimäärin ei-vajaakuntoisia työntekijöitä yksiköissä oli 2,7, mediaaniyksikön ollessa 1 toimihenkilön yksikkö. (n=16, taulukko 6 - 4).

Ei-vajaakuntoisen henkilöstön osuus kokonaishenkilöstöstä oli keskimäärin 14 %. Vajaakuntoisia työntekijöitä oli keskimäärin 6,3 yhtä toimihenkilöä / tukityöntekijää kohti.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden (arvio n=22) työllistämistoiminnan volyyymi oli 55 000 työpäivää (1999), mikä jakaantui seuraavasti (n=20, taulukot 6 - 5 ja 6 - 6):

- ei-työsuhteinen työllistämistoiminta 98,2 %
- työsuhteinen työllistämistoiminta 1,8 %.

Ei-työsuhteisen toiminta oli lähes kokonaan (98,9 %) työtoimintaa, muun kuntouttavan toiminnan merkitys oli vähäinen (1,1 %). Työsuhteisen työllistämistoiminnan merkitys oli myös pieni: yksiköistä (n=20) ainoastaan 3 (15 %) harjoitti työsuhteista työllistämistoimintaa vuonna 1999. Työsuhteinen työllistäminen tapahtui kokonaisuudessaan työhallinnon työllistämistukia käyttäen.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksikön keskimääräinen yksikkökoko (1999) vajaakuntoisten työpäivinä mitaten oli 2 493 työpäivää mediaaniryksikön työpäivien määrän ollessa 1 793. Yksiköt painottuivat kooltaan pienempiin muutamien suurien yksiköiden nostaessa keskiarvoa. (n=20, taulukko 6 - 5)

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoiset työntekijät työskentelivät myös yksiköiden ulkopuolella yksityisellä ja julkisella sektorilla esimerkiksi avosuojatyössä tai avotyötoiminnassa (ks. kpl 1.2.). Yksiköiden ulkopuolella tapahtunut työllistämistoiminta säilyy edellä käsiteltyihin ei-työsuhteisen ja työsuhteisen työllistämistoiminnan määriin.

Yksiköiden ulkopuolella toteutuneen työllistämistoiminnan volyymi (arvio n=22) oli 2 900 työpäivää (1999). Kaikista vajaakuntoisten työpäivistä 5,2 % toteutui yksiköiden ulkopuolella. Ulkopuolisen toiminnan volyymi oli keskimäärin 130 työpäivää. Vastanneista n=20 yksiköstä vain 5 (25 %) harjoitti tarkasteluvuonna avosuojatyötä, avotyötoimintaa tai muuta yksikön ulkopuolista toimintaa. Ulkopuolella tapahtuva työllistämistoiminta oli lähes kokonaan (87,8 %) avotyötoimintaa. (n=20, taulukko 6 - 7)

6.3. Vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma sekä vajaakuntoisuustausta

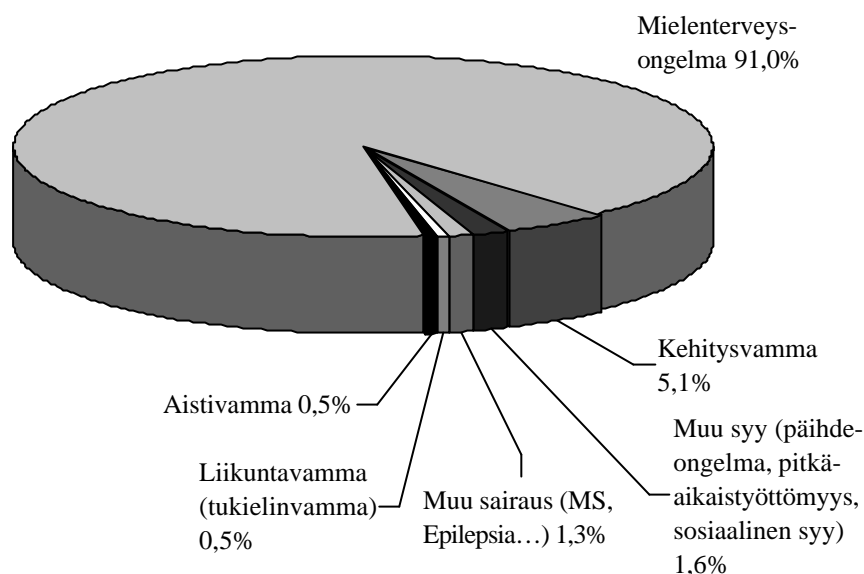
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden ikäjakauma (taulukko 31) perustuu n=15 yksikön tietoihin (tilanne 31.12.1999, tarkemmin taulukossa 6 - 8). Muiden työllistämisyksikkötyyppien tapaan myös mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisista enemmistö (53,5 %) oli miehiä. Miesten ja naisten kesken ei löytynyt erityisiä ikäryhmiäeroja.

	Naisista (%)	Miehistä (%)	Kaikista (%)
Alle 25 -vuotiaita	3,9	8,8	6,5
25-45 -vuotiaita	52,3	52,4	52,4
Yli 45 -vuotiaita	43,8	38,8	41,1

Taulukko 31: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden ikäjakauma (31.12.1999).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten vajaakuntoisuustausta (kuviokuva 9) perustuu n=22 yksikön tietoihin (tilanne 31.12.1999, taulukko 6 - 9). Kunkin henkilön kohdalla on huomioitu vain yksi (pääasiallinen) vajaakuntoisuuden syy, todellisuudessa syitä voi olla useita. Arviot perustuvat toimihenkilöiden tietoihin ja arvioihin. Muu syy tarkoittaa pitkäaikaista työttömyyttä, päihdeongelmaa ja sosiaalista syytä.

Merkittävin pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy oli luonnollisesti mielenterveysongelma, mutta myös muihin vajaakuntoisuuden syy –kategorioihin luokiteltavia henkilöitä löytyi, esimerkiksi kehitysvammaisia oli 5,1%. Kohderyhmään (mielenterveyskuntoutajat) suuntautuminen oli tiukempaa kuin esimerkiksi kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä.

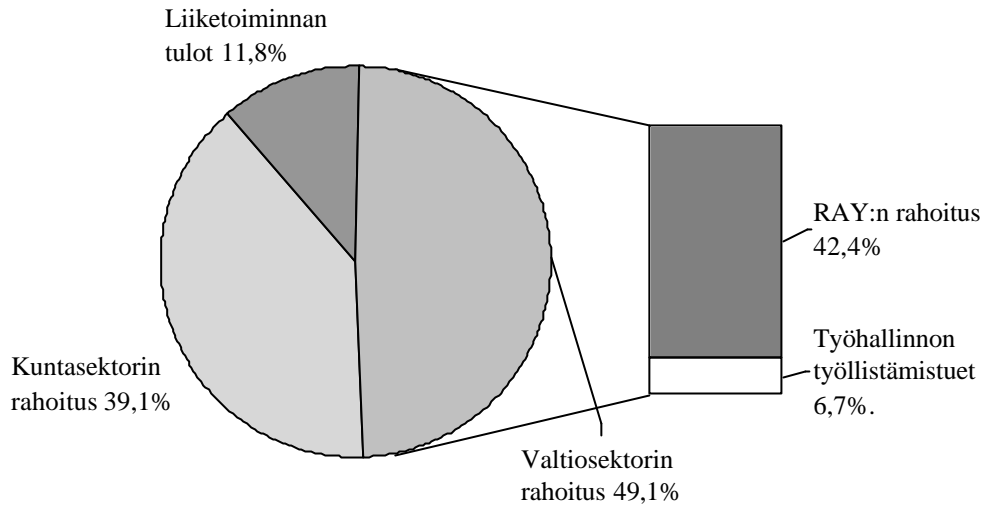

Kuvio 9: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt (31.12.1999) – yksi syy / henkilö.

6.4. Toiminnan rahoitus

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden rahoitustiedot perustuvat n=14 yksikön tietoihin (taulukot 6- 10 – 6- 12). Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden (arvio n=22) toiminnan kokonaisrahoitus oli 8,5 mmk (1999), joka jakaantui kuvion 10 osoittamalla tavalla. Valtiosektorin rahoitusosuus oli 49,1 % (josta yli 4/5 tuli RAY:ltä), kuntasektorin osuus 39,1 % ja loput 11,8 % olivat liiketoiminnan tuloja.

Kuvio 10: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden rahoituksen jakauma (1999).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden toimintaansa keskimäärin käytettävissä olleet tulot (kokonaisrahoitus) olivat 384 000 mk (1999). Valtiosektorilta rahoitusta tuli keskimäärin 189 000 mk, josta RAY:n osuus oli peräti 86,3 %. Yksiköt (n=14) saivat avustusta RAY:ltä keskimäärin 163 000 markkaa. Raha-automaattiyhdistyksen rooli toiminnan rahoittajana on merkittävä, peräti 9 (64 %) tarkastelluista n=14 yksiköstä sai RAY:n rahoitusta toimintaansa. Kaikilla yhdeksällä RAY:n rahoitus muodosti perusrahoituksen, jonka lisäksi oli mahdollisesti käytettävissä täydentävää (kuntasektorin) rahoitusta ja liiketoiminnan tuloja. (n=14, taulukot 6-10 ja 6-11)

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt olivat tyypillisesti pieniä ja innovatiivisia. Tuotannollisen liiketoiminnan merkitys oli vähäinen, yksiköistä (n=14) kaikkiaan 4 (29 %) ei saanut lainkaan liiketoiminnan tuloja (1999).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden keskimääräinen kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna oli 218 mk (1999). Tästä 107 mk (49,1 %) oli valtiosektorin ja 85 mk (39,1 %) kuntien rahoitusta (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) sekä 26 mk (11,8 %) liiketoiminnan tuloja. (n=14, taulukko 6-12)

6.5. Työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne

Työn mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne ”välittömästi” (1kk) kuluttua lopettamisesta kuvastaa toiminnan vaikuttavuutta – positiivinen kehitys on mahdollistanut myös muita vaihtoehtoja. Toisaalta luvuissa näkyvät myös he, joille yksikkö ei jostain syystä ollut oikea vaihtoehto. Yhden kuukauden väli ennen tarkasteluhetkeä poistaa ”kitkan” siirtymisistä esimerkiksi avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen. Tutkimuksessa on huomioitu ainoastaan ne yksiköt, jotka kykenivät identifioimaan kaikkien vuoden aikana työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanteen luotettavasti. Elämäntilanteen jatkuvuus on tietysti aivan oma kysymyksensä.

Vastanneissa yksiköissä (n=9) lopetti vuoden 1999 aikana työn kaikkiaan 71 vajaakuntoista työntekijää. Heistä kuudella (8,4 %) elämäntilanne oli kehittynyt selkeästi parempaan suuntaan (työ avoimilla työmarkkinoilla, koulutus) ja 13 (18,3 %) oli siirtynyt muun erityistyöllistämisen järjestelyn piiriin. (taulukot 32 ja 6 - 13)

	Henkilöä	%-osuus
Työssä avoimilla työmarkkinoilla	4	5,6
Koulutuksessa	2	2,8
Muun erityistyöllistämisyjärjestelyn piirissä	13	18,3
Ei aktiivisten toimenpiteiden piirissä	52	73,3
Yhteensä	71	100

Taulukko 32: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä työn vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne 1 kk lopettamisen jälkeen.

6.6. Vajaakuntoisten työntekijöiden ansiotaso

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden bruttoansiojakauma perustuu n=21 yksikön tietoihin (tilanne 31.12.1999). Tarkastelussa olivat yksiköiden kaikki vajaakuntoiset työntekijät: työtoiminnassa olleiden lisäksi mahdolliset työsuhteiset työntekijät ja muun kuntouttavan toiminnan (työkokeilu, työharjoittelu yms.) piirissä olleet. Bruttoansio tarkoittaa työllistämisyksiköltä saatuja tuloja: työosuusraha tai palkka. Esimerkiksi työharjoittelijan kohdalla tuloja ei tällöin ole lainkaan.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisista 98,7 % sai alle 1 500 markan bruttokuukausiansiota (31.12.1999). Heistä lähes kaikki olivat työtoiminnassa saaden verotonta työosuusrahaa. Ylempiin tuloluokkiin kuuluvia vajaakuntoisia yksiköissä oli ainoastaan poikkeustapauksissa. Alle 1 500 markan lisäys kokonaistuloihin ei juurikaan vähennä sosiaaliturvatuksien tarvetta, vaikka työosuusraha onkin veroton. Mielenterveyskuntoutujille suunnatun työtoiminnan ensisijaiset tavoitteet ovat kuntouttavalla puolella (toimintakyvyn ylläpito / parantaminen). (taulukko 6 - 14)

6.7. Yhteenveto

Taulukossa 33 on yhteenveto edellä kappaleissa 6.1. - 6.6. käsitellyistä mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden tärkeimmistä tuloksista. Vastanneiden yksiköiden tulosten perusteella ei ole arvioitu kaikkien mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden (perusjoukon) tilannetta, mutta kaikkien vastanneiden yksiköiden tason arviointi (arvio n=22) on suoritettu.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vastanneet yksiköt			Arvio yksiköt n=22
	Yhteensä	%-osuus	n	
Vajaakuntoisia työntekijöitä 31.12.1999 (Ilman työsuhdetta: työtoiminta ja muu kuntouttava toiminta, työsuhhteessa)	360		21	380
Vajaakuntoisten työpäiviä (1999)	49 851	100	20	55 000
Ilman työsuhdetta	48 959	98,2	20	54 000
Yksikön ulkopuolella (Avosuojatyö, avotyötoiminta...)	2 592	5,2	20	2 900
Toimihenkilöitä ja tukityöntekijöitä 31.12.1999	43,75		16	60
Kokonaisrahoitus (mmk/1999)	5,382	100	14	8,5
Valtiosektorin rahoitus	2,643	49,1	14	4,2
Kuntasektorin rahoitus	2,107	39,1	14	3,3
Liiketoiminnan tulot	0,632	11,8	14	1,0
Kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk/1999)	218	100	14	218
Valtiosektorin rahoitus	107	49,1	14	107
Kuntasektorin rahoitus	85	39,1	14	85
Liiketoiminnan tulot	26	11,8	14	26

Taulukko 33: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden tulosten yhteenvedo.

7. SOSIAALIHUOLLON TYÖTOIMINTAYKSIKKÖ (HELSINGIN KAUPUNGIN)

Yksiköitä, joissa sosiaalihuollon työtoiminta oli pääasiallinen toimintamuoto, löytyi ainoastaan yksi: jo vuonna 1920 toimintansa aloittanut Helsingin kaupungin työtoimiston harjoittama huoltosuhteinen suojatyö (jatkossa sosiaalihuollon työtoimintayksikkö). Muita (suuria) sosiaalihuollon työtoimintayksiköitä ei todennäköisesti ollut toiminnassa vuonna 1999. Tarkemmat tiedot muita työllistämisyksikkötyyppejä pelkistetympin käsitellystä sosiaalihuollon työtoimintayksiköstä löytyvät liitteen 7 taulukoista 7 - 1 – 7 - 3 ja käytetyt määritelmät kappaleesta 1.2.

Vajaakuntoisen työpäiviä Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikössä toteutui kaikkiaan 147 581 (1999), jotka jakaantuivat seuraavasti:

- ei-työsuhteinen työllistämistoiminta 88 729 päivää (60,1 %)
- työsuhteinen työllistämistoiminta 58 852 päivää (39,9 %).

Ei-työsuhteisen toiminnan (88 729 työpäivää) jakauma oli seuraava:

- työtoiminta (työosuusraha) 84 786 päivää (95,6 %)
- muu kuntouttava toiminta 3 943 päivää (4,4 %).

Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikössä oli kaikkiaan 529 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999), joten toiminnan volyyymi oli huomattava. Ei-vajaakuntoisia työntekijöitä (toimihenkilöt ja tukityöntekijät) oli 100, eli 16 % kokonaishenkilöstöstä (629). Yhtä toimihenkilöä / tukityöntekijää kohti yksikössä oli 5,3 vajaakuntoista työntekijää.

Vajaakuntoisista työntekijöistä peräti 78,3 % (414) oli miehiä (31.12.1999). Naisia oli suhteellisesti enemmän 25-45 -vuotiaiden ja vastaavasti vähemmän yli 45 -vuotiaiden ikäluokassa – ero oli noin 10 %-yksikön luokkaa. Valtaosa (64,3 %, 340 henkilöä) vajaakuntoisista oli yli 45 -vuotiaita. Alle 25 -vuotiaita vajaakuntoisista oli ainoastaan 0,9 % (5 henkilöä). (taulukko 7 - 1)

Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikössä työskennelleiden vajaakuntoisten, 529 henkilöä 31.12.1999, (pääasiallinen) vajaakuntoisuustausta oli päihdeongelma ("muu syy") yli 85 % osuudella. Mielenterveyskuntoutujien osuus oli 11,9 % (63 henkilöä). Kunkin henkilön kohdalla huomioitiin vain merkittävin vajaakuntoisuuden syy, todellisuudessa syitä voi olla useita. (taulukko 7 - 2)

Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikön kokonaisrahoitus oli 58,3 mmk (1999). Kaupungin osuus (kustannus yksikön toiminnasta) oli 42,4 mmk eli vajaat 73 %. Valtiosektorin rahoitusosuus (11,8 %) kanavoitui kokonaisuudessaan työhallinnon työllistämistukina, joita kertyi 6,9 mmk. Jäljelle jäävä, vajaan 9 mmk:n (15,4 %) osuus oli liiketoiminnan (muu kuin työllistämispalveluiden myynti) tuloja. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen maksajan perusteella.

Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikön kokonaisrahoitus vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna oli 395 mk (1999). Tästä 287 mk (72,8 %) oli kaupungin rahoitusta (välitön kustannus) lopun jakaantuessa liiketoiminnan tulojen ja valtiosektorin rahoituksen kesken 61 ja 47 markan osuuksin. (taulukko 7 - 3)

Työsuhteisten vajaakuntoisten (181 henkilöä) keskimääräinen bruttopalkka työtoimintayksikössä oli 6 560 mk/kk (31.12.1999). Kaikkien heidän bruttopalkkansa oli yli 5 000 mk/kk. Ilman työsuhdetta työskennelleet vajaakuntoiset (348 henkilöä 31.12.1999) kuuluivat kaikki bruttoansioluokkaan alle 1 500 mk/kk. Heillä työllistämisyksiköltä saatu tulonlisä oli pääasiassa verottoman työosuusrahan suuruinen, eikä sillä ollut oleellista vaikutusta sosiaaliturvaetuuksien tarpeeseen.

8. ERITYISTYÖLLISTÄMISEN TOIMENPITEIDEN YHTEENVETO

8.1. Taustatiedot

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksessa tarkastellut työllistämisyksiköt kattavat valtaosan vammaisten ja vajaakuntoisten (välitöntä) työllistämistä ja / tai työtoimintaa varten perustetuista yksiköistä sekä tuetun työllistymisen hankkeet ja mielenterveyskuntoutujien klubitalot. Vaikeammin (kehitys-) vammaisille suunnatut hyvin terapeuttiset päivätoimintayksiköt on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämistä tukevat toimet (kuntoutus, valmennus, työkokeilut, työharjoittelut, kurssit, koulutus jne.) ovat myös kartoituksen ulkopuolella, mikäli ne eivät tapahdu tarkastelluissa, pääosin työllistämistä / työtoimintaa varten perustetuissa työllistämisyksiköissä.

Tuettu työllistyminen ja mielenterveyskuntoutujien klubitalot ovat molemmat työllistämistä tukevia järjestelyitä eivätkä itse suoraan työllistä vajaakuntoisia. Ne on kuitenkin huomioitu tutkimuksessa työllistämisyksikköinä, sillä

- ne ovat selkeästi rajattavissa (määritelmät)
- ne ovat vakiintumassa olevia täysin tai suurelta osin työllistymiseen suuntautuvia järjestelyitä
- niiden potentiaalinen merkitys on huomattava.

Edellä mainittujen työllistämistoimien lisäksi julkisen ja kolmannen sektorin toimijat sekä yksityiset työnantajat työllistävät vajaakuntoisia toiminnoissa, joiden tavoitteisiin ei suoranaisesti kuulu vajaakuntoisten työllistäminen.

Taulukot 8 - 1 – 8 - 6 sisältävät vertailuja, jotka selventävät työllistämisyksikkötyyppien välisiä eroja. Määritelmät löytyvät kappaleesta 1.2.

8.2. Henkilöstö ja työpäivät

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoituksen määrittelyjen mukaisia vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisyksiköitä oli vuonna 1999 toiminnassa arviolta 310 ja niissä reilut 11 000 vajaakuntoista työntekijää ja 1 650 toimihenkilöä ja tukityöntekijää (31.12.1999). Tuetun työllistymisen hankkeiden ja mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden määrät ovat tasolla ”vähintään”. Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden kokonaismäärä N=175 (perusjoukko) on arvio, sillä pääasiallisena toimintanaan kehitysvammaisten työtoimintaa ja päivätoimintaa järjestävien yksiköiden määrät eivät ole tiedossa. Muiden työllistämisyksikkötyyppien kohdalla yksiköiden todellisen määrän mahdollinen poikkeama tutkimuksessa arvioidusta lienee hyvin vähäinen. (taulukko 8 - 1)

Tarkastelluissa työllistämisyksiköissä toteutuneiden vajaakuntoisten työsuhteisten ja ei-työsuhteisten työpäivien jakauma (taulukko 8- 2) vaatii tuetun työllistymisen ja klubitalojen osalta hieman selityksiä:

- Tuetusti työllistyneet ovat kaikki työsuhteessa jo menetelmän määritelmänkin mukaan – muuten kyseessä ei olisi tuetun työllistymisen yksikkö. Taulukon työsuhde – ei-työsuhdetta –jakauma kuvaa tuetun työllistymisen prosessia kokonaisuutena, johon voi sisältyä tuetun työllistymisen valmisteluvaiheen myötä mm. avotyötoimintaa, avosuoajatyötä ja työkokeiluja. Jo ennen varsinaista tuettua työllistymistä on siis usein toteutunut todellista työtä – jonka

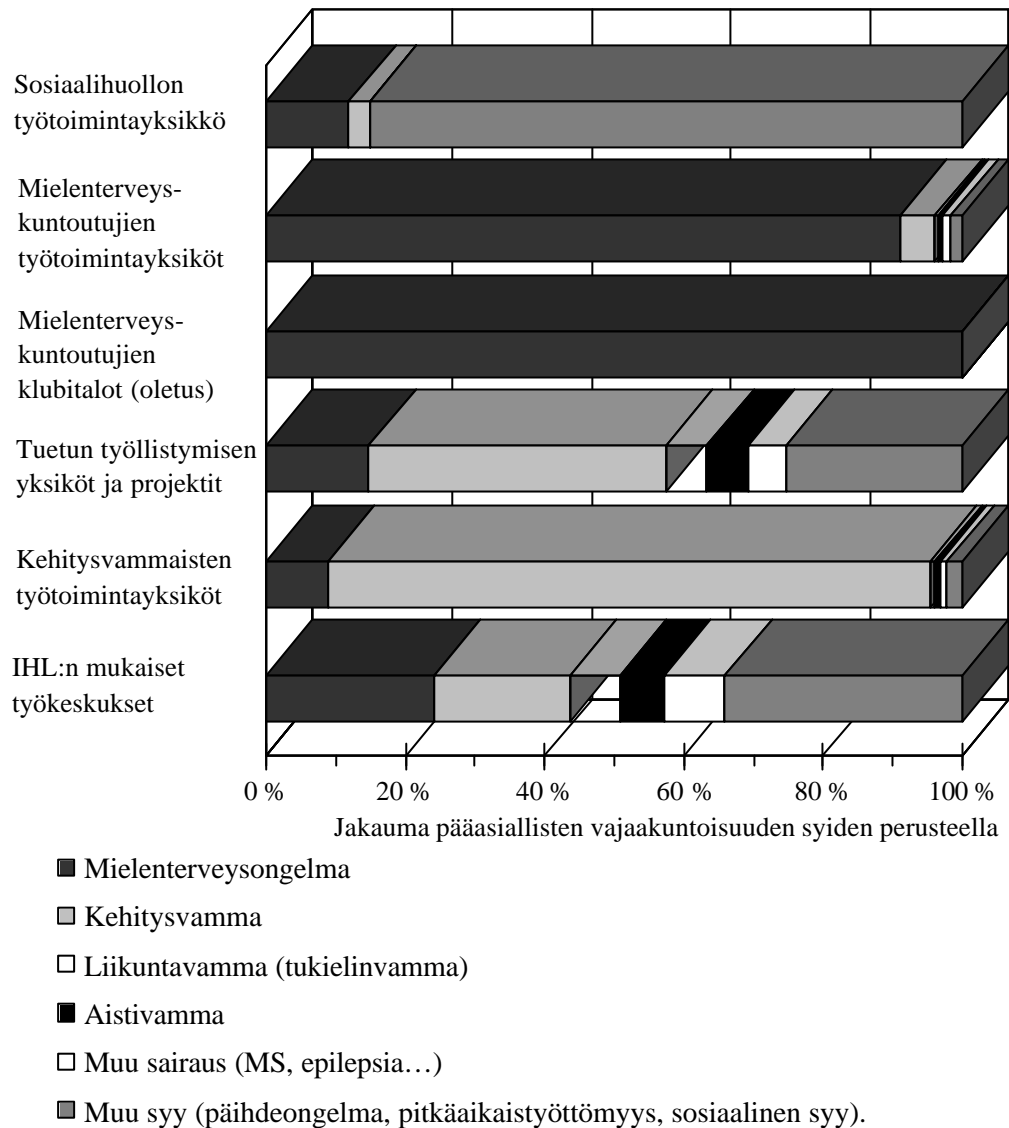
kautta edetään tai ei edetä varsinaiseen tuetun työllistymisen vaiheeseen. Jakauma kertoo tuetun työllistymisen prosessiin osallistuneiden vajaakuntoisten työpäivien jakauman: valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheiden työpäivien osuudet kaikista työpäivistä.

- Klubitiloilla siirtymätyöpaikat ovat määritelmällisesti työsuhteisia. Jäsenten käyntikerrat klubitiloissa on laskettu ”muuksi ei-työsuhteiseksi toiminnaksi”, sillä työtoimintaa ne eivät ole.

8.3. Vajaakuntoisuustausta

Eri työllistämisyksikkötyyppien kohderyhmien pääasiallisten vajaakuntoisuuden syiden jakauma (taulukko 8- 3) on mielenkiintoinen lähinnä IHL:n mukaisten työkeskusten ja tuetun työllistymisen yksiköiden kohdalla. Näillä työllistämisyksiköillä kohderyhmää ei (kokonaisuutena) ole tarkasti rajattu tiettyyn vajaakuntoisten ryhmään, yksikkötasolla rajauksia toki löytyy. IHL:n mukaisten työkeskusten ja tuetun työllistymisen hankkeiden kohderyhmien suuri vaihtelu yksiköiden välillä näkyy vajaakuntoisuuden syy -jakaumien tasaisuutena – kaikkiin vajaakuntoisuuden syy -ryhmiin kuuluvia henkilöitä löytyi huomattava määrä.

Työllistämisyksiköiden toiminnan jatkuva kehittyminen ja ”paikkansa hakeminen” heijastuu myös pidemmällä tähtäimellä, kuten kappaleessa 2.7. IHL:n mukaisten työkeskusten kohdalla tuli ilmi.

Kuvio 11: Eri tyyppisten työllistämisyksiköiden vajaakuntoisten pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt (31.12.1999) – yksi syy / henkilö.

Tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toiminnan piirissä olleiden pääasiallisten vajaakuntoisuuden syiden jakaumien perusteella (kuvio 11, taulukko 8 - 3) voidaan mm. todeta, että

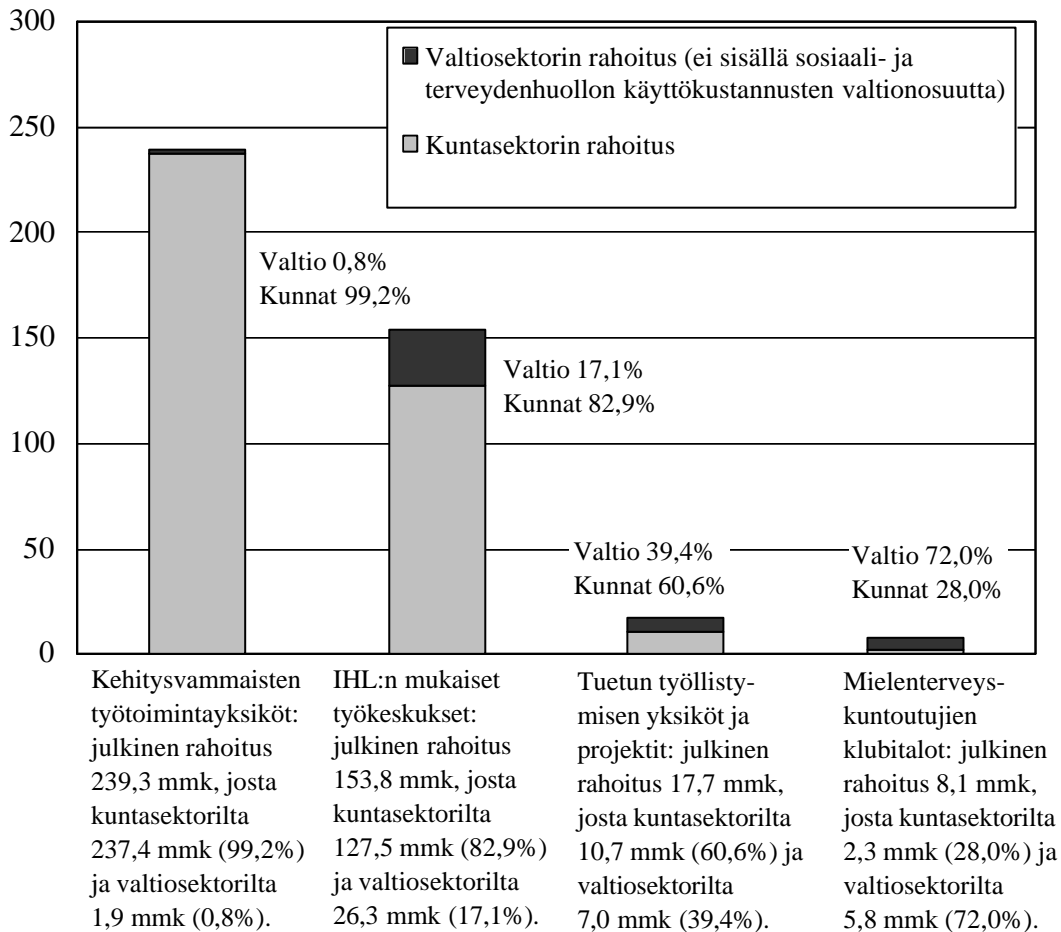
- IHL:n mukaisissa työkeskuksissa vajaakuntoisuuden syy –ryhmään ”pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma, sosiaalinen syy” kuuluneiden osuus oli yli kolmannes.
- Tuetun työllistymisen menetelmän kohderyhmä on laajentunut – enää 42,6 % :lla asiakkaista pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy oli kehitysvamma.
- Työtoimintayksiköissä (kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon) tarkasti rajattu kohderyhmä näkyi vajaakuntoisuuden syiden jakaumissa – erityisen selvästi mielenterveyskuntoutujien yksiköissä, joissa muita ryhmiä oli hyvin marginaalisesti.

8.4. Rahoitusrakenteet

Vammaisten ja vajaakuntoisten erityistyöllistämisen yksiköiden toiminta rahoitetaan julkisella (kunta- ja valtiosektorin) tuella ja / tai työllistämispalveluiden ostoilla sekä tuotannollista toimintaa harjoittavien yksiköiden kohdalla myös liiketoiminnan tuloilla. Liiketoiminnan tuloja saavien yksiköiden kohdalla oleellista on erottaa julkinen rahoitus ja toiminnan kokonaisrahoitus. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksia varten saamia valtionosuuksia ei ole huomioitu kokonaiskartoituksessa (ks. kpl 1.3.), vaan rahoitusosuuksien jako kunta- ja valtiosektorin välillä on suoritettu lopullisen (työllistämisyksikölle) maksajan perusteella.

Taulukkoon 8- 4 on koottu tarkasteltujen työllistämisyksiköiden julkinen rahoitus jaoteltuna kunta- ja valtiosektorin rahoitukseen, sekä mahdolliset liiketoiminnan tulot. Julkinen sektori rahoitti tarkasteltujen työllistämisyksiköiden toimintaa arviolta liki 500 mmk:lla (1999). Toimenpiteiden arvioitu kokonaisrahoitus oli lähes 700 mmk erotuksen ollessa liiketoiminnan tuloja. Tuetun työllistämisen yksiköillä ja klubitaloilla liiketoiminnan tuloja ei tietenkään ollut.

Julkinen rahoitus
(mmk/1999)

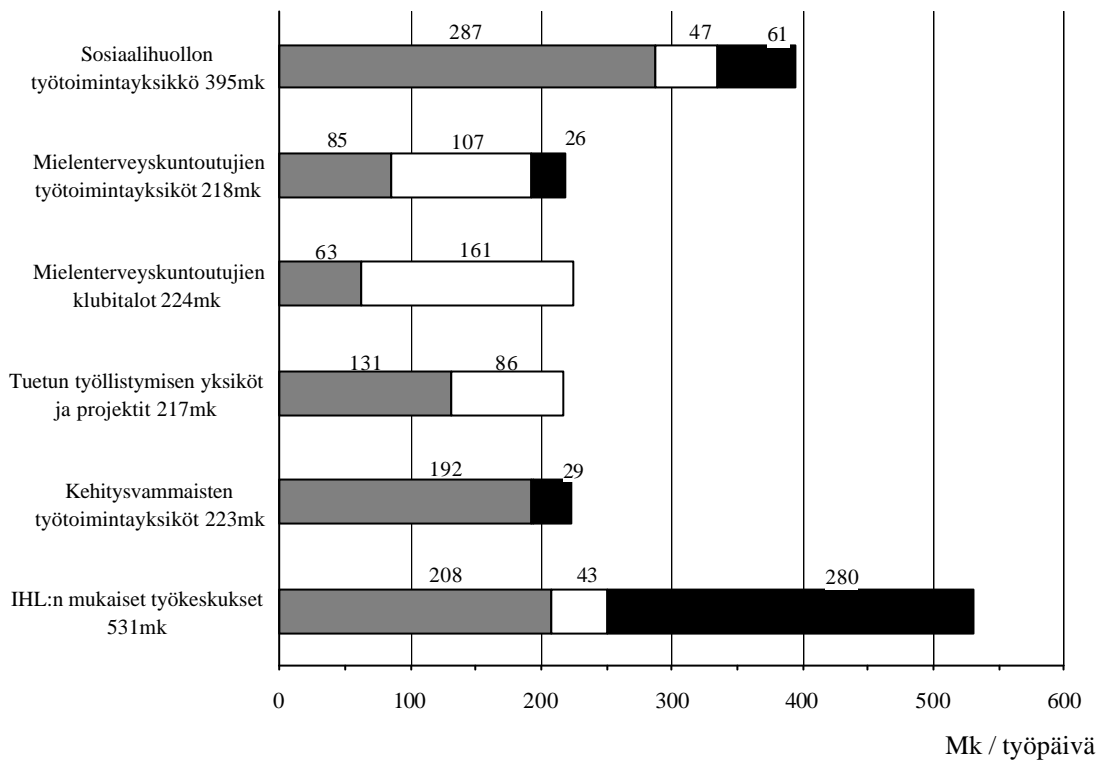
Kuvio 12: Muutamien työllistämisyksikötyyppien julkisen rahoituksen jakauma (1999).

Tuetun työllistymisen hankkeiden ja klubitalojen saama julkinen rahoitus oli vielä vähäistä huolimatta niiden saamasta suuresta julkisuudesta (kuvio 12, taulukko 8- 4). Tuetun työllistymisen yksiköt saivat julkista rahoitusta vain 10 - 13 % ja klubitilat runsaat 5 % IHL:n mukaisen työkeskusten saamasta julkisesta rahoituksesta. Huomaa, että kuviossa 12 on huomioitu ainoastaan työllistämisyksiköiden saama julkinen rahoitus, ei liiketoiminnan tuloja.

Tarkasteltaessa julkisen rahoituksen suhteellista jakaumaa kunta- ja valtiosektorin välillä (kuvio 12, taulukko 8- 5), voidaan mm. havaita, että uusien työllistymisen menetelmien (tuettu työllistyminen, klubitilat) ja vasta viime vuosina laajentuneen mielenterveyskuntoutujien työtoiminnan kuntasektorin rahoitusosuudet olivat vähäisiä. Valtiosektori (ESR, RAY) vastasivat valtaosasta tai ainakin huomattavasta rahoitusosuudesta kyseisissä toiminnoissa. Tuetun työllistymisen kahta muuta mainittua suurempaa kuntasektorin rahoitusosuutta selittänee osaltaan kiinteä yhteys kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden rakenteisiin. Klubitalojen kohdalla kuntasektorin rahoitusosuus oli ainoastaan 28 % julkisesta rahoituksesta, mitä voi pitää erittäin vähäisenä.

Kuviossa 13 (ja taulukossa 8 - 6) tarkasteltujen erityistyöllistämisen toimenpiteiden rahoitustiedot (1999) on laskettu mk / työpäivä tasolle. Lukuja tarkasteltaessa (ja myös verrattaessa tiettyä työllistämisyksikköä tyyppinsä keskiarvovyksikköön) on muistettava mm. erot eri yksiköiden

- vajaakuntoisten työntekijöiden työn tuottavuudessa (kokonaisuutena ja tietyn vajaakuntoisten ryhmän sisällä)
- tavoitteissa ja käytetyissä keinoissa (mm. kuntoutuksen ja työn suhde)
- työsuhteisten työntekijöiden osuuksissa ja keskipalkoissa
- tarjoamien työtehtävien (tuotannolliset yksiköt) monipuolisuudessa
- toiminnan taustalla vaikuttavassa työllisyystilanteessa.

■ Kuntasektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot)

□ Valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot): työhallinnon työllistämistuet, ESR- ja RAY -rahoitus, Kelan työhönvalmennuskorvaukset, korvaukset työkokeiluista, työkunnan tutkimuksista...

■ Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti).

Kuvio 13: Erityistyöllistämisen yksiköiden rahoitusjakauma vajaakuntoisen työpäivää kohti laskettuna (1999).

Verrattaessa IHL:n mukaisten työkeskusten ja tuetun työllistymisen yksiköiden saamaa julkista rahoitusta / vajaakuntoisen työpäivä, havaitaan tuetun työllistymisen olevan jonkin verran halvempi vaihtoehto (251 mk ja 217 mk työpäivää kohti)²⁶. Yksikkökustannusvertailut vaativat luonnollisesti mm. kohderyhmän työpotentiaalin ja tarpeiden samankaltaisuuden, mikä ei tyypillisesti IHL:n mukaisten työkeskusten ja tuetun työllistymisen hankkeiden kohdalla toteudu (kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden ja tuetun työllistymisen hankkeiden kohderyhmät ovat sen sijaan usein samankaltaisia). Kyse ei yleensä ole vaihtoehtoisista, vaan toisiaan täydentävistä työllistymisen menetelmistä. Tuettu työllistyminen on luonteva jatke IHL:n mukaisissa työkeskuksissa (ja eri tyypisissä työtoimintayksiköissä) harjoitetulle kuntouttavalle ja avoimille työmarkkinoille tähtäävälle työlle, ei kuitenkaan kaikkien vajaakuntoisten kohdalla. Tuetun työllistymisen hankkeiden työllistymistulosten taustalla on tyypillisesti työkeskuksissa / työtoimintayksiköissä tehty pohjatyö ja usein myös yhteistyö tuetun työllistymisen prosessin aikana.

²⁶ Valmistelu- tai tuetun työllistymisen vaiheen työpäivät.

IHL:n mukaisissa työkeskuksissa työsuhteisten vajaakuntoisten bruttopalkkataso oli selvästi korkeampi (4 780 mk/kk) kuin tuetusti työllistyneillä (3 510 mk/kk) ja lisäksi työsuhteisten vajaakuntoisten osuus oli suurempi kuin tuetusti työllistyneiden määrä suhteessa prosessin valmistautumis- ja tuetun työllistymisen vaiheissa olleiden määrään. Julkinen panostus työkeskukseen tuotti korkeamman vajaakuntoisen tulotason (josta seuraa pienempi sosiaaliturvan etuuksien tarve ja korkeampi verokertymä kuin tuetun työllistymisen kohdalla).

IHL:n mukaisten työkeskusten (ja työtoimintayksiköiden) saama julkinen rahoitus sisältää myös korvaukset esimerkiksi työkokeiluista ja työhallinnon työllistämistuet. Tuetun työllistymisen kohdalla esimerkiksi asiakkaiden työnantajien mahdollisesti saamat työllistämistuet (työllistämistuet olivat mukana joka kolmannen tuetusti työllistyneen työllistymisessä) eivät näy julkisessa rahoituksessa. Tuetun työllistymisen kohdalla julkisen rahoituksen määrä työpäivää kohti tulee laskemaan menetelmän vakiintuessa. Tarkasteluhetkellä ja vielä tätä kirjoitettaessa kyse on uuden menetelmän lanseerauksesta ja jopa tietoisuuden lisäämisessä on vielä paljon tehtävää.

Tuetusti työllistyneillä on usein realistinen mahdollisuus jättäytyä työvalmentajan tuen ulkopuolelle, jolloin julkista työllistämiskustannusta ei enää realisoitu (kpl 4.6.). Toki avoimille työmarkkinoille työllistyminen on mahdollista myös työkeskuksesta, mutta työkeskusten ulkopuolisen toiminnan vähäisyys (kpl 2.2.) ei ainakaan lisää tätä mahdollisuutta.

Kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköillä julkisen rahoituksen määrä vajaakuntoisen työpäivää kohti oli lähes sama (194 mk ja 192 mk / työpäivä). Mielenterveyskuntoutujien klubitaloilla julkinen rahoitus oli näitä korkeampi (224 mk / käyntikerta), mutta tämä johtunee tarkasteluvuonna toimintansa aloittaneiden klubitalojen suuresta määrästä: vastanneista 9 klubitalosta peräti 5 aloitti toimintansa vuoden 1999 aikana.

Lähdeluettelo

Ala-Kauhaluoma, Mika (2000): Tuetun työllistymisen kartoitus. Kuntoutussäätiö. Esitys Tuetun työllistymisen Suomen verkoston (FINSE) kesäseminaarissa: Tuetun työllistymisen laadukas käytäntö (6.6.2000, Helsinki).

Invalidihuoltolain voimassa olevat suojatyötä koskevat kohdat 1 - 4 §, 22 §, 22 a §, 22 b § ja 22 d §.

Kela (2000): Kansaneläkelaitoksen tilastollinen vuosikirja 1999.

Kela (1999): Etuusohjeet, Vajaakuntoisten ammatillinen kuntoutus, III A.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977).

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (177/2000).

Laki tuloverolain muuttamisesta (1263/1997).

Mannila, Simo (1996): Sosiaaliset yritykset Euroopassa. Eräitä käytännön näkökulmia. STAKES.

Mielenterveyslaki (1116/1990).

Sariola, Leena; Puolanne, Mervi (2000): Laadunhallinta tuetussa työllistymisessä. Tuetun työllistymisen Suomen verkosto (FINSE), VATES –säätiö.

Sosiaalihuoltolaki (710/1982).

Stenholm, Pekka; Lehto, Johanna (2000) Sosiaalinen yritys Suomessa. Soveltuvuustutkimus sosiaalisen yrityksen mallista. Turun kauppakorkeakoulu, yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus PK-instituutti, B9 /2000.

STM (1993): Invalidihuoltolain mukaisten työkeskusten nykytila. Työryhmämuitio 1993:19.

Työministeriö (2000, 1): Vajaakuntoisten työnvälitystilasto 1999.

Työministeriö (2000, 2): Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelma 2000.

Työministeriö (1999): Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelma 1999.

Työvoimapalveluasetus (1251/1993).

Venäläinen, Raisa (toim., 1996): Tuettu työllistyminen. Tuetun työllistymisen Suomen verkosto (FINSE), Vajaakuntoisten työllistämisen edistämissäätiö.

World Health Organisation (1980): International classification of impairments, disabilities and handicaps. Geneva.

LIITE 1A: IHL:n MUKAISEN TYÖKESKUKSEN JA TYÖLLISTÄVÄN SOSIAALISEN YRITYKSEN EROT

	Invalidihuoltolain mukainen työkeskus	Työllistävä sosiaalinen yritys
Toiminnan taloudelliset tavoitteet	Vajaakuntoisten työllistäminen tavaroita ja palveluita tuottamalla. Liiketoiminnan tulojen riittävä osuus ja osuuden kasvattaminen suhteessa yksikön kokonaistuloihin.	Tavaroiden ja palveluiden tuotanto ja markkinoiminen vajaakuntoista työvoimaa työllistäen. Pyrkimys taloudelliseen omavaraisuuteen.
Työntekijät	Valtaosa työntekijöistä on vajaakuntoisia, tyypillisesti ainoastaan toimihenkilöt ja työnjohto eivät ole vajaakuntoisia. Vajaakuntoiset työntekijät on tavallisesti ohjattu työkeskukseen.	Merkittävä osa, vähintään 25-50% työntekijöistä on vajaakuntoisia. Myös toimihenkilöistä merkittävä osa on vajaakuntoisia. Työllistävä sosiaalinen yritys on itse etsinyt merkittävän osan vajaakuntoisista työntekijöistään tai vajaakuntoiset ovat itse perustaneet sosiaalisen yrityksen.
Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet, osallistuminen	Vajaakuntoisilla työntekijöillä vähäisempää. Toimihenkilöinä ei yleensä ole vajaakuntoisia, vaan he toimivat lähinnä tuotantotehtävissä.	Vajaakuntoiset työntekijät osallistuvat tasa-arvoisesti yrityksen johtamiseen ja toiminnan suunnitteluun.
Toiminnan markkina-suuntautuneisuus	Markkinasuuntautuneisuus ei välttämättä toteudu työllistämistavoitteiden takia.	Täysin markkinasuuntautunutta tuotantoa ja palvelua.
Vajaakuntoisten työntekijöiden vaihtuvuus	Tavoitteena (ainakin periaatteessa) on vajaakuntoisten työntekijöiden siirtyminen tietyssä määrin avoimille työmarkkinoille tai työllistäviin sosiaalisiin yrityksiin. Siirtyminen (avoimille työmarkkinoille) voi tapahtua joko suoraan tai erilaisten tukijärjestelyiden kautta.	Työpaikat voivat olla ”pysyviä”, eli läpivirtaavuutta ei vaadita, eikä välttämättä edes tavoitella.
Työtoiminta, muu kuntouttava toiminta	Usein suuri merkitys kokonaistoiminnassa.	Erittäin vähän tai ei lainkaan.
Vajaakuntoisten työntekijöiden palkkatason peruste	IHL:n mukaisten työkeskusten työehtosopimus (kunnallinen, yksityinen). Työkeskus voi harjoittaa myös työtoimintaa ja muuta kuntouttavaa toimintaa.	Pyrkimys alalla yleisesti vallitsevaan palkkatason. Palkkauksen perustana ovat alakohtaiset työehtosopimukset tai ”minimipalkka”. Palkkaa säätelevät myös liiketoiminnan tulojen antamat mahdollisuudet.

LIITE 1B: ERI TYYPPISTEN TYÖLLISTÄMISYKSIKÖIDEN HARJOITTAMIEN TOIMINTAMUOTOJEN MERKITYS KOKONAISTOIMINNASSA

Työllistämisyksikötyyppi	Eri toimintamuotojen merkitys työllistämisyksiköiden kokonaistoiminnassa. Merkitys...						
	Työsuhteinen työllistäminen		Työtoiminta (työosuusraha)			Muu kuntouttava toiminta ²⁷	Päivätoiminta
	Ilman työllistämistukia	Työllistämistukien avulla	Kehitysvammaisten	Mielenterveyskuntoutujien	Sosiaalihuollon		
IHL:n mukaiset työkeskukset	Suuri	Huomattava	Huomattava	Huomattava	Vähäinen	Huomattava	Ei merkitystä
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Vähäinen	Vähäinen	Suuri	Vähäinen	Ei merkitystä	Vähäinen	Huomattava
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Ei merkitystä	Vähäinen	Vähäinen	Suuri	Ei merkitystä	Ei merkitystä	Ei merkitystä
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	Ei merkitystä	Huomattava	Ei merkitystä	Vähäinen	Suuri	Vähäinen	Ei merkitystä

Suuri: Työllistämisyksiköiden pääasiallinen (yksikötyypin määrittävä) toimintamuoto.
Huomattava: Suuri osa työllistämisyksiköistä harjoittaa toimintamuotoa ja / tai sen volyyymi koko sektorin (kaikki kyseisen tyyppin työllistämisyksiköt) tasolla on merkittävä.
Vähäinen: Vain muutama työllistämisyksiköistä harjoittaa toimintamuotoa, eikä sen volyyymi koko sektorin tasolla ole merkittävä.
Ei merkitystä: Työllistämisyksiköt eivät harjoita toimintamuotoa käytännössä lainkaan.

²⁷ Työllistämispalvelut, kuten työkokeilu, työharjoittelu ja Kelan työhönvalmennus. Ei sisällä sosiaali- ja virkistysohjelmien toimintaa (esimerkiksi kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä).

LIITE 2: IHL:n MUKAISET TYÖKESKUKSET

IHL:n mukaiset työkeskukset	Ylläpitäjätaho 1999	
	Työkeskuksista	%-osuus
Kuntayhtymä	17	30,9
Kunta	14	25,4
Järjestö / yhdistys	13	23,7
Säätiö	11	20,0
Yhteensä	55	100

Vastanneita työkeskuksia n=55, 79% arvoidusta kokonaismäärästä N=70.

Taulukko 2-1: IHL:n mukaisten työkeskusten ylläpitäjät (1999).

IHL:n mukaiset työkeskukset	Perustamisvuosi
Keskimäärin	1981
Vanhin yksikkö	1962
Nuorin yksikkö	1998
Mediaaniyksikkö	1982
Keskihajonta (vuotta)	9

Vastanneita työkeskuksia n=53, 76% arvoidusta kokonaismäärästä N=70.

Taulukko 2-2: IHL:n mukaisten työkeskusten perustamisvuodet.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisia työntekijöitä 31.12.1999 (henkilöä) - Työkeskukset...					
	Yhteensä	Keskimäärin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keskihajonta
Työkeskukset (n=54)	1 983	36,7	3	218 ²⁸	35	44,9
Työkeskukset (arvio N=70)	2 570	Koko kentän (N=70) luku on arvioitu n=54 vastanneen työkeskuksen tietojen perusteella.				

Taulukko 2-3: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoiset työntekijät 31.12.1999.

²⁸ Ylläpitäjätason luku – sisältää useiden työkeskusten toiminnan.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Toimihenkilöt ja tukityöntekijät 31.12.1999 (henkilöä) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Toimihenkilöitä Tukityöntekijöitä ²⁹ (n=54)	308 75	80,4 19,6	5,7 1,4	0,5 0	46 15	5 0	8,8 3,3
Toimihenkilöt ja tukityöntekijät (n=54)	383	100	7,1	0,5 ³⁰	46 ³¹	6	9,5
Toimihenkilöt ja tukityöntekijät (arvio N=70)	500		Koko kentän (N=70) luku on arvioitu n=54 työkeskuksen tietojen perusteella.				

Taulukko 2-4: IHL:n mukaisten työkeskusten ei-vajaakuntoiset työntekijät (toimihenkilöt ja tukityöntekijät) 31.12.1999.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työllistämistoiminta vuonna 1999 (työpäivää) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi ³²	Mediaani	Keski- hajonta
Työsuhteessa Erittely taulukossa 2-6	338 383	72,2	6 266	744	50 000	6 332	9 605
Ilman työsuhdetta Erittely taulukossa 2-7 (n=54)	130 108	27,8	2 409	0 ³³	16 355	1 391	3 999
Työllistämistoiminta (n=54)	468 491	100	8 675	744	61 200	7 630	11 402
Työsuhteessa Ilman työsuhdetta (arvio N=70)	438 000 169 000		Koko kentän (N=70) luvut on arvioitu n=54 vastanneen työkeskuksen tietojen perusteella.				
Työllistämistoiminta (arvio N=70)	607 000						

Taulukko 2-5: Työsuhteessa ja ilman työsuhdetta toteutuneet vajaakuntoisten työpäivät IHL:n mukaisissa työkeskuksissa (1999).

²⁹ Tukityöntekijällä tarkoitetaan ei-vajaakuntoista, tuotannollisista syistä palkattua henkilöä. Tukityöntekijä voi olla myös työllistämistukien avulla työllistynyt.

³⁰ Työkeskus, joka oli erotellut IHL:n mukaisen toiminnan ja muun toiminnan (työtoiminta).

³¹ Ylläpitäjätason luku – sisältää useiden työkeskusten toiminnan.

³² Maksimisarakkeen luvut ovat ylläpitäjätason lukuja – sisältävät useiden työkeskusten toiminnan.

³³ Vastanneista 54 työkeskuksesta 7 (13%) ei harjoittanut vuonna 1999 lainkaan vajaakuntoisten ei-työsuhteista työllistämistoimintaa.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Työsuhteinen työllistämistoiminta vuonna 1999 (työpäivää) - Työkeskukset...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi ³⁴	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Suojatyö (ei työllistämistukia) Työllistämistukien avulla (n=54)	260 201 78 182	76,9 23,1	4 818 1 448	0 ³⁵ 0 ³⁶	31 474 35 000	4 895 615	5 850 5 506
Työsuhteinen työllistämistoiminta (n=54)	338 383	100	6 266	744	50 000	6 332	9 605
Suojatyö (ei työllistämistukia) Työllistämistukien avulla (arvio N=70)	337 000 101 000		Koko kentän (N=70) luvut on arvioitu n=54 vastanneen työkeskuksen tietojen perusteella.				
Työsuhteinen työllistämistoiminta (arvio N=70)	438 000						
Taulukko 2-6: Vajaakuntoisten työsuhteinen työllistämistoiminta IHL:n mukaisissa työkeskuksissa (1999).							

³⁴ Maksimisarakkeen luvut ovat ylläpitäjätason lukuja – sisältävät useiden työkeskusten toiminnan.

³⁵ Erään työllistävänä sosiaalisesti yritykseksi identifioituneen yksikön kohdalla kaikki vajaakuntoiset olivat työllistyneet työllistämistukien avulla.

³⁶ Vastanneista 54 työkeskuksesta 13 (24%) ei työllistänyt lainkaan vajaakuntoisia työllistämistukien avulla.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Ilman työsuhdetta toteutunut työllistämistoiminta vuonna 1999 (työpäivää) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
Työtoiminta (työosuusraha)	72 248	55,5	1 338	0 ³⁷	12 979	0	3 171
Työharjoittelu (työhallinto)	16 708	12,9	309	0	7 000	13	1 189
Työkokeilu	15 895	12,2	294	0	2 633	43	683
Työhönvalmennus (Kela)	10 908	8,4	202	0	2 246	0	578
Muu toiminta (n=54)	14 349	11,0	266	0	5 159	0	961
Työllistämistoiminta ilman työsuhdetta (n=54)	130 108	100	2 409	0 ³⁸	16 355	1 391	3 999
Työtoiminta (työosuusraha) Muu kuntouttava toiminta ³⁹ (arvio N=70)	94 000 75 000		Koko kentän (N=70) luvut on arvioitu n=54 vastanneen työkeskuksen tietojen perusteella.				
Työllistämistoiminta ilman työsuhdetta (arvio N=70)	169 000						

Taulukko 2-7: Vajaakuntoisten ilman työsuhdetta toteutunut työllistämistoiminta IHL:n mukaisissa työkeskuksissa (1999).

³⁷ Vastanneista 54 työkeskuksesta 36 (67%) ei harjoittanut lainkaan työtoimintaa.

³⁸ Vastanneista 54 työkeskuksesta 7 (13%) ei harjoittanut lainkaan työllistämistoimintaa ilman työsuhdetta.

³⁹ Muu kuntouttava toiminta tarkoittaa työharjoittelua, työkokeiluja, Kelan työhönvalmennusta yms.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Työkeskusten ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta vuonna 1999 (työpäivää) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Avosuojatyö	9 860	62,7	183	0	1 625	0	409
Avotyötoiminta	4 287	27,3	79	0	1 000	0	263
Muu ulkopuolinen toiminta (työkokeilu yms.) (n=54, 15715 työpäivää=100%)	1 568	10,0	29	0	1 311	0	204
Ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta (n=55)	17 768		323	0 ⁴⁰	2 855	0	633
Ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta (arvio N=70)	22 600		Koko kentän (N=70) luku on arvioitu n=55 vastanneen työkeskuksen tietojen perusteella.				
<p>Ulkopuolella toteutuneen työllistämistoiminnan jakaumakysymykseen vastasi 54 työkeskusta, joiden toimintaan kuului kaikkiaan 15 715 (= 100%) yksikön ulkopuolella toteutunutta vajaakuntoisen työpäivää (1999). Ulkopuolinen toiminta sisältyy taulukoiden 2-5, 2-6 ja 2-7 työsuhteessa ja ilman työsuhdetta toteutuneen työllistämistoiminnan lukuihin.</p> <p>Taulukko 2-8: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden yksiköiden ulkopuolella toteutuneet työpäivät (1999).</p>							

⁴⁰ Vastanneista 55 työkeskuksesta 23 (42%) ei harjoittanut lainkaan työllistämistoimintaa yksikön ulkopuolella (1999).

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työntekijöiden työpäivien keskimääräinen jakauma eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa vuonna 1999 (työpäivää)							
	Kuntien työkeskukset		Kuntayhtymien työkeskukset		Yksityiset työkeskukset (järjestö, yhdistys tai säätiö)		Kaikki työkeskukset	
		%		%		%		%
Työsuhteessa	5 993	66,5	4 513	80,8	7 657	72,5	6 266	72,2
<i>Suojatyössä (ilman työllistämistukia)</i>	4 840	53,7	3 951	70,7	5 423	51,3	4 818	55,5
<i>Työllistämistukien avulla</i>	1 153	12,8	562	10,1	2 234	21,2	1 448	16,7
Ilman työsuhdetta	3 014	33,5	1 074	19,2	2 903	27,5	2 409	27,8
<i>Työtoiminnassa</i>	2 491	27,7	442	7,9	1 244	11,8	1 338	15,4
<i>Muussa kuntouttavassa toiminnassa⁴¹</i>	523	5,8	632	11,3	1 659	15,7	1 071	12,4
Yhteensä	9 007	100	5587	100	10 560	100	8 675	100
Joista työkeskusten ulkopuolella ⁴²	448	5,0	238	4,3	311	2,9	323	3,8
Vastanneita työkeskuksia	n=13-14		n=17		n=23-24		n=54-55	
Vastanneita työkeskuksia n=54-55, 77 % arvoidusta kokonaismäärästä N=70.								
Taulukko 2-9: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden työpäivien jakauma eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa (1999).								

⁴¹ Työkokeilut, työhallinnon työharjoittelu, Kelan työhönvalmennus yms.

⁴² Avosuojatyö, avotyötoiminta, muu toiminta (työkokeilut yms.).

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999 (henkilöä) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi ⁴³	Mediaani	Keski- hajonta
Naisia	708	40,0	15,1	0	77	14	15,0
Miehiä	1 061	60,0	22,6	1	93	20	23,9
Yhteensä	1 769	100					
Alle 25 -vuotiaita	125	7,1	2,7	0 ⁴⁴	15	1	4,1
25-45 -vuotiaita	955	54,0	20,3	1	89	19	20,7
Yli 45 -vuotiaita	689	38,9	14,7	2	78	14	17,3
Yhteensä	1 769	100					
Naisia	708	100	15,1	0	77	14	15,0
Alle 25 -vuotiaita	40	5,6	0,9	0	6	0	1,6
25-45 -vuotiaita	358	50,6	7,6	0	41	7	8,3
Yli 45 -vuotiaita	310	43,8	6,6	0	35	6	7,4
Miehiä	1 061	100	22,6	1	93	20	23,9
Alle 25 -vuotiaita	85	8,0	1,8	0	11	1	2,7
25-45 -vuotiaita	597	56,3	12,7	1	59	11	13,5
Yli 45 -vuotiaita	379	35,7	8,1	0	66	6	12,0
<p>Vastanneita työkeskuksia n=47, 67% arvioidusta kokonaismäärästä N=70. Vajaakuntoisia työntekijöitä vastanneissa työkeskuksissa oli 1 769 (31.12.1999).</p> <p>Taulukko 2-10: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999.</p>							

⁴³ Maksimisarakkeen luvuista osa on ylläpitäjätason lukuja – sisältävät useiden työkeskusten toiminnan.

⁴⁴ Vastanneista 47 työkeskuksesta 11 (23%) ei työllistänyt lainkaan alle 25 –vuotiaita.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa 31.12.1999 (%-osuus kaikista vajaakuntoisista työntekijöistä)			
	Kuntien työkeskukset	Kuntayhtymien työkeskukset	Yksityiset työkeskukset (järjestö, yhdistys tai säätiö)	Kaikki työkeskukset
Naisia	39,1	44,0	39,0	40,0
Miehiä	60,9	56,0	61,0	60,0
Alle 25 -vuotiaita	9,2	3,1	7,4	7,1
25-45 -vuotiaita	48,1	55,5	56,9	54,0
Yli 45 -vuotiaita	42,7	41,4	35,7	38,9
Naisista				
Alle 25 -vuotiaita	9,8	0,6	5,5	5,6
25-45 -vuotiaita	48,2	51,0	51,7	50,6
Yli 45 -vuotiaita	42,0	48,4	42,8	43,8
Miehistä				
Alle 25 -vuotiaita	8,8	5,0	8,7	8,0
25-45 -vuotiaita	48,0	59,0	60,1	56,3
Yli 45 -vuotiaita	43,2	36,0	31,2	35,7
Vastanneita työkeskuksia	n=13	n=17	n=17	n=47
Taulukko 2-11: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa 31.12.1999.				

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työntekijöiden pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy 31.12.1999 (henkilöä) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
Mielenterveysongelma	483	24,2	8,9	0	66	7	14,8
Kehitysvamma	388	19,5	7,2	0	50	4	13,0
Liikuntavamma (tukielinvamma)	142	7,1	2,6	0	16	2	4,3
Aistivamma	125	6,3	2,3	0	27	1	5,1
Muu sairaus (MS, Epilepsia...)	177	8,8	3,3	0	45	1	8,3
Muu syy	679	34,1	12,6	0	122	8	24,7
<i>Päihdeongelma</i>	145	7,3	2,7	0	45	1	7,2
<i>Pitkäaikaistyöttömyys</i>	404	20,3	7,5	0	104	2	18,5
<i>Sosiaalinen syy</i>	130	6,5	2,4	0	24	1	5,1
Yhteensä	1994	100					

Vastanneita työkeskuksia n=54, 77% arvioidusta kokonaismäärästä N=70. Vajaakuntoisia työntekijöitä vastanneissa työkeskuksissa oli 1 994⁴⁵ (31.12.1999).

Taulukko 2-12: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 - yksi syy / henkilö.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työntekijöiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa 31.12.1999 (%-osuus kaikista vajaakuntoisista työntekijöistä)			
	Kuntien työkeskukset	Kuntayhtymien työkeskukset	Yksityiset työkeskukset (järjestö, yhdistys tai säätiö)	Kaikki työkeskukset
Mielenterveysongelma	23,4	18,2	26,8	24,2
Kehitysvamma	24,6	19,9	16,3	19,5
Liikuntavamma (tukielinvamma)	6,6	10,1	6,4	7,1
Aistivamma	1,0	4,2	10,0	6,3
Muu sairaus (MS, Epilepsia...)	6,6	16,2	7,6	8,8
Muu syy ⁴⁶	37,7	31,4	32,9	34,1
Vastanneita työkeskuksia	n=14	n=17	n=23	n=54

Taulukko 2-13: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden pääasiallisten vajaakuntoisuuden syiden jakaumat eri ylläpitäjätahojen yksiköissä 31.12.1999.

⁴⁵ Suurempi vajaakuntoisten työntekijöiden kokonaismäärä suhteessa taulukon 2-3 lukuun (1 983) yhtä suurella vastanneiden yksiköiden määrällä (n=54) johtuu siitä, etteivät vastanneiden yksiköiden joukot olleet identtisiä.

⁴⁶ Pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma, sosiaalinen syy.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Toiminnan rahoitus: liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 (1000mk) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski-määrin	Minimi	Maksimi ⁴⁷	Mediaani	Keski-hajonta
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	124 857	52,7	2 448	11	17 565	1 780	3 837
Kuntasektorin rahoitus ⁴⁸	92 959	39,2	1 823	175	11 100	1 757	2 402
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY, Kela...) Erittely taulukossa 2-15 (n=51)	19 110 ⁴⁹	8,1	375	0	5 539	108	966
Rahoitus yhteensä (n=51)	236 926	100	4 646	335	30 213	3 578	6 289
Liiketoiminnan tulot	171 400	Koko kentän (N=70) luvut on arvioitu n=51 vastaan- neen työkeskuksen tietojen perusteella.					
Kuntasektorin rahoitus	127 500						
Valtiosektorin rahoitus (arvio N=70)	26 300						
Rahoitus yhteensä (arvio N=70)	325 200						
Taulukko 2-14: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan rahoitus – liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus vuonna 1999.							

⁴⁷ Maksimisarakkeen luvut ovat ylläpitäjätason lukuja – sisältävät useiden työkeskusten toiminnan.

⁴⁸ Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle työkeskuksen toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

⁴⁹ Vastanneista 51 työkeskuksesta 41 (80%) sai valtiosektorin rahoitusta.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Valtiosektorin rahoituksen (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) jakauma vuonna 1999 (1000 mk) - Työkeskukset...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Työhallinnon työllistämistuet	12 217	63,9	240	0	4 694 ⁵⁰	100	780
ESR –projektirahoitus	3 129	16,4	61	0	1 122	0	239
RAY:n rahoitus	600	3,1	12	0	300	0	67
Kelan työhönvalmennuskorvaukset	2 349	12,3	46	0	499	0	146
Korvaukset työkokeiluista, työkunnan tutkimuksista yms.	548	2,9	11	0	311	0	58
Muut korvaukset (n=51)	267	1,4	5	0	130	0	29
Valtiosektorin rahoitus yhteensä (n=51)	19 110 ⁵¹	100	375	0	5 539	108	966
Valtiosektorin rahoitus yhteensä (arvio N=70)	26 200		Koko kentän (N=70) luku on arvioitu n=51 vastanneen työkeskuksen tietojen perusteella.				

Taulukko 2-15: IHL:n työkeskusten saama valtiosektorin rahoitus – tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot (1999).

⁵⁰ Ylläpitäjätason luku – sisältää useiden työkeskusten toiminnan.

⁵¹ Kaikkiaan 41 (80%) vastanneista 51 työkeskuksesta sai rahoitusta valtiosektorilta.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Toiminnan rahoitus: liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999			
	Yhteensä (1000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk) ⁵²	Vajaakuntoisen työvuotta kohti (mk) ⁵³
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	124 857	52,7	280	61 600
Kuntasektorin rahoitus ⁵⁴	92 959	39,2	208	45 800
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY, Kela...) (n=51)	19 110	8,1	43	9 500
Rahoitus yhteensä (n=51)	236 926	100	531	116 900

Taulukko 2-16: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan rahoitus – liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus vajaakuntoisen työpäivää ja työvuotta kohti (1999).

⁵² Vajaakuntoisten työpäiviä tarkastelluissa 51 yksikössä toteutui 446 663 (1999), joista 326 046 työsuhteessa.

⁵³ Oletuksella, että vajaakuntoisella työntekijällä on keskimäärin 220 työpäivää vuodessa.

⁵⁴ Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

IHL:n mukaiset työkeskukset	Toiminnan rahoitus: liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa vuonna 1999.											
	Kuntien työkeskukset			Kuntayhtymien työkeskukset			Yksityiset työkeskukset			Kaikki työkeskukset		
	Keskimäärin (1000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk)	Keskimäärin (1000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk)	Keskimäärin (1000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk)	Keskimäärin (1000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk)
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	1 825	46,3	195	1 687	53,7	312	3 236	54,5	306	2 448	52,7	280
Kuntasektorin rahoitus ⁵⁵	2 060	52,3	221	1 328	42,2	245	2 013	33,9	191	1 823	39,2	208
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY, Kela...)	54	1,4	6	130	4,1	24	688	11,6	65	375	8,1	43
Rahoitus yhteensä	3 939	100	422	3 145	100	581	5 937	100	562	4 646	100	531
Vastanneita työkeskuksia	n=12, työpäivistä 63,9% työsuh- teessa, työsuhhteisten keskimääräi- nen bruttopalkka 5 110 mk/kk (31.12.1999).			n=15, työpäivistä 87,1% työsuh- teessa, työsuhhteisten keskimääräi- nen bruttopalkka 5 051 mk/kk (31.12.1999).			n=24, työpäivistä 72,5% työsuh- teessa, työsuhhteisten keskimääräi- nen bruttopalkka 4 521 mk/kk (31.12.1999).			n=51, työpäivistä 73,0% työsuh- teessa, työsuhhteisten keskimääräi- nen bruttopalkka 4 780 mk/kk (31.12.1999).		

Taulukko 2-17: IHL:n mukaisten työkeskusten toiminnan rahoitus – liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus (kunta- ja valtiosektorin tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) eri ylläpitäjätahojen työkeskuksissa vuonna 1999.

⁵⁵ Kunnan oman työkeskuksen kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

IHL:n mukaiset työkeskukset	Työn vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne 1kk lopettamisen jälkeen (henkilöä) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Työssä avoimilla työmarkkinoilla	53	14,9	2,0	0	35	0	8,0
Muun erityistyöllistämisen järjestelyn piirissä	10	2,8	0,4	0	6	0	1,4
Koulutuksessa	86	24,2	3,3	0	67	0	14,9
Kuntoutuksessa	7	2,0	0,3	0	3	0	0,9
Ei aktiivisten toimenpiteiden piirissä (n=26)	199	56,1	7,7	0	75	2	18,9
Yhteensä (n=26)	355	100					

Vastanneita työkeskuksia n=26, 37% arvioidusta kokonaismäärästä N=70. Vastanneissa työkeskuksissa lopetti vuonna 1999 työn kaikkiaan 355 vajaakuntoista. Ainoastaan kaikkien yksikössä työn lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanteen identifioimiseen kyenneiden työkeskusten vastaukset on huomioitu.

Taulukko 2-18: Työn IHL:n mukaisissa työkeskuksissa vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne ”välittömästi” (1kk) lopettamisen jälkeen.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Vajaakuntoisten työntekijöiden työkeskuksilta saama bruttomääräinen palkka / ansio 31.12.1999 (henkilöä palkka- / ansioluokittain) - Työkeskukset...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi ⁵⁶	Mediaani	Keski- hajonta
Alle 1 500 mk/kk	620	32,8	11,7	0	89	4	19,7
1 500 – 2 500 mk/kk	139	7,3	2,6	0	31	1	6,5
2 500 – 5 000 mk/kk	323	17,1	6,1	0	27	6	7,9
Yli 5 000 mk/kk (n=53)	809	42,8	15,3	0	180	8	35,6
Yhteensä (n=53)	1891	100					

Vastanneita työkeskuksia n=53, 76% arvioidusta kokonaismäärästä N=70. Vastanneissa työkeskuksissa oli kaikkiaan 1 891 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999). Bruttopalkka / -ansio sisältää työkeskusten maksamat palkat, työosuusrahat yms., joten tarkastelussa ovat yksiköiden kaikki (myös ei-työsuhteiset) työntekijät. Bruttopalkka / -ansio ei tarkoita henkilöiden kokonaisbruttotuloja (joihin sisältyvät myös eläkkeet, työharjoitteluetuudet yms.), vaan nimenomaan työkeskukselta saatuja tuloja. Työsuhteisten työntekijöiden kohdalla palkkatulo tyypillisesti muodostaa valtaosan henkilön kokonaistuloista. Palkka- / ansiotasojen tarkasteltaessa tulee muistaa, että monien kohdalla kyse on osa-aikaisesta työstä.

Taulukko 2-19: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työntekijöiden yksiköiltä saama bruttomääräinen palkka / ansio 31.12.1999.

⁵⁶ Osa luvuista ylläpitäjätasolla – sisältävät useiden työkeskusten toiminnan.

IHL:n mukaiset työkeskukset	Työsuhteisten vajaakuntoisten työntekijöiden keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999 (mk/kk)				
	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
Kaikki työkeskukset (n=50)	4 780 ⁵⁷	1 260	6 963	4 794	1 395
Kuntien työkeskukset (n=12)	5 110	2 800	6 963	5 306	1 166
Kuntayhtymien työkeskukset (n=16)	5 051	2 000	6 000	4 300	1 219
Yksityiset työkeskukset (n=22)	4 521	1 260	6 904	4 602	1 570

Taulukko 2-20: IHL:n mukaisten työkeskusten vajaakuntoisten työsuhteisten työntekijöiden keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999.

⁵⁷ Laskettu työkeskusten työsuhteisille vajaakuntoisille työntekijöilleen maksamista keskipalkoista kussakin yksikössä toteutuneiden työsuhteisten työpäivien määrillä painottaen.

LIITE 3: KEHITYSVAMMAISTEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Ylläpitäjätaho 1999	
	Työtoimintayksiköistä	%-osuus
Kunta	61	61,6
Kuntayhtymä	31	31,3
Järjestö / yhdistys	4	4,1
Säätiö	1	1,0
Yksityinen yritys	1	1,0
Muu	1	1,0

Vastanneita yksiköitä n=99, 57% arvoidusta kokonaismäärästä N=175.

Taulukko 3-1: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden ylläpitäjätahot.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Perustamisvuosi
Keskimäärin	1983
Vanhin yksikkö	1956
Nuorin yksikkö	1999
Mediaaniyksikkö	1981
Keskihajonta (vuotta)	9

Vastanneita yksiköitä n=89, 51% arvoidusta kokonaismäärästä N=175.

Taulukko 3-2: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden perustamisvuodet.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisia työntekijöitä 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...					
	Yhteensä	Keskimäärin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keskihajonta
Yksiköt (n=95)	3 269	34,4	2	174	30	25,1
Yksiköt (arvio N=175)	6 000	Koko kentän (N=175) luku on arvioitu n=95 yksikön tietojen perusteella.				

Taulukko 3-3: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoiset työntekijät 31.12.1999.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Toimihenkilöt ja tukityöntekijät 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Toimihenkilöitä Tukityöntekijöitä (n=61, 308 ei-vajaakuntoista työntekijää=100%)	291 17	94,5 5,5	4,8 0,3	0 0	20 4	4 0	4,0 0,9
Toimihenkilöt ja tukityöntekijät (n=63)	321,2		5,1	1	20	4	4,0
Toimihenkilöt ja tukityöntekijät (arvio N=175)	890		Koko kentän (N=175) luku on arvioitu n=63 yksikön tietojen perusteella.				
Tukityöntekijällä tarkoitetaan ei-vajaakuntoista, tuotannollisista syistä palkattua henkilöä, joka voi olla myös työllistämistukien avulla työllistynyt. Jakaumakysymykseen vastasi n=61 yksikköä, joissa oli 308 (=100%) ei-vajaakuntoista työntekijää 31.12.1999.							
Taulukko 3-4: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden ei-vajaakuntoiset työntekijät (toimihenkilöt ja tukityöntekijät) 31.12.1999.							

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten työllistämistoiminta vuonna 1999 (työpäivää) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Ilman työsuhdetta (n=92) Erittely taulukossa 3-6.	547 658		5 953	203	41 331	4 984	5 639
Työsuhteessa (n=95) Erittely taulukossa 3-7.	16 982		179	0	3 984	0	573
Työllistämistoiminta yhteensä (n=92-95)	564 640		6 132	184	42 697	4 962	5 865
Ilman työsuhdetta Työsuhteessa (arvio N=175)	1 042 000 31 000	% 97,1 2,9	Koko kentän (N=175) luvut on arvioitu n=92-95 yksikön tietojen perusteella.				
Työllistämistoiminta yhteensä (arvio N=175)	1 073 000	100					
Taulukko 3-5: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä ilman työsuhdetta ja työsuhteessa toteutuneet vajaakuntoisten työpäivät (1999).							

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Työllistämistoiminta ilman työsuhdetta vuonna 1999 (työpäivää) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Työtoiminta (työosuusraha)	532 748	97,7	5 854	90	41 331	4 962	5 525
Työharjoittelu (työhallinto)	5 228	1,0	57	0	1 867	0	238
Työkokeilu	5 187	1,0	57	0	2 550	0	280
Muu toiminta	1 926	0,3	21	0	721	0	97
(n=91, 545 089 työpäivää=100%)							
Ei-työsuhteinen työllistämistoiminta (n=92)	547 658		5 953	203	41 331	4 984	5 639
Jakaumakysymykseen vastasi n=91 yksikköä, joissa toteutui vuonna 1999 kaikkiaan 545 089 (=100%) ei-työsuhteista vajaakuntoisten työpäivää.							
Taulukko 3-6: Ilman työsuhdetta toteutuneet vajaakuntoisten työpäivät kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä vuonna 1999.							

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Työsuhteinen työllistämistoiminta (työpäiviä / 1999) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Suojatyö (ei työllistämistukia)	11 968	79,0	130	0	3 558	0	518
Työllistämistukien avulla	3 174	21,0	35	0	1 432	0	173
(n=92, 15 142 työpäivää=100%)							
Työsuhteinen työllistämistoiminta (n=95)	16 982		179	0 ⁵⁸	3 984	0	573
Jakaumakysymykseen vastasi n=92 yksikköä, joissa toteutui 15 142 (=100%) työsuhteista vajaakuntoisten työpäivää (1999).							
Taulukko 3-7: Työsuhteessa toteutuneet vajaakuntoisten työpäivät kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä (1999).							

⁵⁸ Vastanneista yksiköistä 77 (81%) ei harjoittanut vuonna 1999 lainkaan työsuhteista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Yksiköiden ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta vuonna 1999 (työpäivää) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Avotyötoiminta (työosuusraha)	70 867	80,8	787	0	8 400	113	1 404
Avosuojatyö (työsuhde työtoimintayksikköön)	16 656	19,0	185	0	3 000	0	538
Muu ulkopuolinen toiminta (työkokeilu yms.) (n=90, 87 737 työpäivää=100%)	214	0,2	2	0	214	0	23
Työllistämistoiminta yksiköiden ulkopuolella yhteensä (n=91)	87 960		967	0 ⁵⁹	8 620	384	1 416
Työllistämistoiminta yksiköiden ulkopuolella yhteensä (arvio N=175)	169 000		Koko kentän (N=175) luku on arvioitu 91 yksikön tietojen perusteella.				
<p>Jakaumakysymykseen vastasi n=90 yksikköä, joiden toimintaan sisältyi 87 737 (=100%) yksiköiden ulkopuolista työpäivää (1999). Ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta sisältyy edellä taulukoissa 3-5 – 3-7 käsiteltyihin ilman työsuhdetta ja työsuhhteessa toteutuneen työllistämistoiminnan lukuihin.</p> <p>Taulukko 3-8: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten yksiköiden ulkopuolella toteutuneet työpäivät (1999).</p>							

⁵⁹ Vastanneista 91 yksiköstä 28 (31%) ei harjoittanut lainkaan yksikön ulkopuolista työllistämistoimintaa (1999).

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Vajaakuntoiset työntekijät 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Naisia	1 194	45,5	14,9	0	80	13	11,8
Miehiä	1 433	54,5	17,9	2	94	16	13,6
Yhteensä	2 627	100					
Alle 25 -vuotiaita	263	10,0	3,3	0	14	3	3,0
25-45 -vuotiaita	1 436	54,7	18,0	0	127	15	17,2
Yli 45 -vuotiaita	928	35,3	11,6	0	33	12	7,5
Yhteensä	2 627	100					
Naisia	1 194	100	14,9	0	80	13	11,8
Alle 25 -vuotiaita	132	11,1	1,7	0	8	1	1,9
25-45 -vuotiaita	651	54,5	8,1	0	58	7	8,0
Yli 45 -vuotiaita	411	34,4	5,1	0	14	5	3,8
Miehiä	1 433	100	17,9	2	94	16	13,6
Alle 25 -vuotiaita	131	9,1	1,6	0	7	1	1,7
25-45 -vuotiaita	785	54,8	9,8	0	69	8	9,9
Yli 45 -vuotiaita	517	36,1	6,5	0	19	7	4,5

Vastanneita yksiköitä n=80, 46% arvioidusta kokonaismäärästä N=175, vastanneissa yksiköissä oli kaikkiaan 2 627 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999).

Taulukko 3-9: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Mielenterveysongelma	288	8,8	3,1	0	70	1	8,0
Kehitysvamma	2 832	86,5	30,5	1	120	28	21,5
Liikuntavamma (tukielinvamma)	27	0,8	0,3	0	4	0	0,8
Aistivamma	19	0,6	0,2	0	9	0	1,0
Muu sairaus (MS, Epilepsia...)	35	1,1	0,4	0	8	0	1,2
Muu syy	71	2,2	0,8	0	14	0	2,4
<i>Päihdeongelma</i>	18	0,5	0,2	0	6	0	0,8
<i>Pitkäaikaistyöttömyys</i>	41	1,3	0,4	0	10	0	1,8
<i>Sosiaalinen syy</i>	12	0,4	0,1	0	5	0	0,6
Yhteensä	3 272	100					

Vastanneita yksiköitä n=93, 53% arvioidusta kokonaismäärästä N=175, vastanneissa yksiköissä oli kaikkiaan 3 272 vajaakuntoisia työntekijää (31.12.1999).

Taulukko 3-10: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 – yksi syy / henkilö.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Toiminnan rahoitus: julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999 (1000 mk) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keskimäärin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keskiahajonta
Kuntasektorin rahoitus ⁶⁰	62 395	86,1	1 356	40	3 647	1 224	884
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	9 549	13,2	208	0	1 650	112	282
Valtiosektorin rahoitus ⁶¹ (Työllistämistuet, ESR- ja RAY-rahoitus yms.) (n=46)	493	0,7	11	0 ⁶²	168	0	28
Rahoitus yhteensä (n=46)	72 437	100	1 575	160	3 882	1 446	982
Kuntasektorin rahoitus	237 400	Koko kentän (N=175) luvut on arvioitu 46 yksikön tietojen perusteella.					
Liiketoiminnan tulot	36 300						
Valtiosektorin rahoitus (arvio N=175)	1 900						
Rahoitus yhteensä (arvio N=175)	275 600						

Taulukko 3-11: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden toiminnan rahoitus – julkinen rahoitus ja liiketoiminnan tulot (1999).

⁶⁰ Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

⁶¹ Käytännössä lähinnä työllistämistukia.

⁶² Vastanneista 46 yksiköstä 35 (76%) ei saanut vuonna 1999 lainkaan valtiosektorin rahoitusta.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Toiminnan rahoitus: julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999 - Työtoimintayksiköt...			
	Yhteensä (1000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk) ⁶³	Vajaakuntoisen työvuotta kohti (mk) ⁶⁴
Kuntasektorin rahoitus ⁶⁵	62 395	86,1	192	36 400
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	9 549	13,2	29	5 600
Valtiosektorin rahoitus ⁶⁶ (Työllistämistuet, ESR- ja RAY-rahoitus yms.) (n=46)	493	0,7	2	300
Rahoitus yhteensä (n=46)	72 437	100	223	42 300

Taulukko 3-12: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden toiminnan rahoitus - julkinen rahoitus ja liiketoiminnan tulot vajaakuntoisen työpäivää ja työvuotta kohti (1999).

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Työn vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne 1kk lopettamisen jälkeen (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...					
	Yhteensä %	Keskimäärin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keskiahajonta
Työssä avoimilla työmarkkinoilla	13	6,6	0,4	0	5	1,2
Muun erityistyöllistämisen järjestelyn piirissä	96	49,0	2,6	0	37	8,1
Koulutuksessa	43	21,9	1,2	0	9	1,9
Ei aktiivisten toimenpiteiden piirissä	44	22,5	1,2	0	5	1,6
Lopettaneita yhteensä	196	100				

Vastanneita yksiköitä n=37, 21% arvioidusta kokonaismäärästä N=175, vastanneissa yksiköissä lopetti vuonna 1999 työn kaikkiaan 196 vajaakuntoista. Ainoastaan ne yksiköt, joiden tekemä seuranta kattoi kaikkien lopettaneiden elämäntilanteen identifioinnin, on huomioitu tuloksissa.

Taulukko 3-13: Työn kehitysvammaisten työtoimintayksiköissä (1999) lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne ”välittömästi” (1kk) lopettamisen jälkeen.

⁶³ Vajaakuntoisten työpäiviä tarkastelluissa 46 yksikössä oli kaikkiaan 325 574, joista 316 688 ilman työsuhdetta ja 8 886 työsuhhteessa (1999).

⁶⁴ Oletuksella, että vajaakuntoisella työntekijällä on keskimäärin 190 työpäivää vuodessa.

⁶⁵ Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

⁶⁶ Käytännössä lähinnä työllistämistukia.

Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten työntekijöiden bruttomääräinen ansio- / palkka-jakauma 31.12.1999 (henkilöä ansio- / palkkaluokissa) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-Hajonta
Alle 1 500 mk/kk	3099	96,1	33,0	0	174	30	25,1
1 500-2 500 mk/kk	43	1,3	0,5	0	25	0	2,7
2 500-5 000 mk/kk	65	2,0	0,7	0	33	0	3,8
Yli 5 000 mk/kk	18	0,6	0,2	0	7	0	1,0
Yhteensä	3 225	100					

Vastanneita yksiköitä n=94, 54% arvioidusta kokonaismäärästä N=175, vastanneissa yksiköissä oli kaikkiaan 3 225 vajaakuntoista työntekijää (31.12.1999). Bruttoansio / -palkka sisältää yksiköiden maksamat työosuusrahat, palkat yms. Kyseessä eivät siis ole henkilöiden kokonaisbruttotulot (joihin sisältyvät eläkkeet, työharjoitteluetuudet yms.), vaan nimenomaan työllistämisyksiköiltä saadut tulot. Tarkastelussa ovat yksiköiden kaikki vajaakuntoiset työntekijät (joista vain harvat olivat työsuhhteessa).

Taulukko 3-14: Kehitysvammaisten työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työllistämisyksiköiltä saama bruttomääräinen ansio / palkka 31.12.1999.

LIITE 4: TUE TUN TYÖLLISTYMI SEN YKSIKÖT JA PROJEKTIT

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Ylläpitäjätaho 1999	
	Yksiköitä / projekteja	%-osuus
Kunta	7	41,2
Järjestö / yhdistys	4	23,5
Kuntayhtymä	3	17,6
Säätiö	2	11,8
Valtio	1	5,9
Vastanneita yksiköitä n=17, 55% arvoidusta kokonaismäärästä N=31.		
Taulukko 4-1: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien ylläpitäjätahot.		

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Perustamisvuosi
Keskimäärin	1997
Vanhin yksikkö	1995
Nuorin yksikkö	1999
Mediaaniyksikkö	1997
Keskihajonta (vuotta)	1
Vastanneita yksiköitä n=15, 48% arvoidusta kokonaismäärästä N=31.	
Taulukko 4-2: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien perustamisvuodet.	

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Asiakkaita tuetun työllistymisen prosessissa 31.12.1999 (henkilöä) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Suunnitteluvaihe ⁶⁷	63	25,3	3,9	0	29	0	7,6
Valmisteluvaihe ⁶⁸	96	38,6	6,0	0	21	2	7,4
Tuetusti työllistyneitä ⁶⁹	90	36,1	5,6	0 ⁷⁰	15	4	4,9
(n=16, 249 asiakasta=100%)							
Tuetun työllistymisen prosessi (n=17)	262		15,4	1	48	13	12,2
Tuetusti työllistyneitä yhteensä (arvio N=31)	250-260		Koko kentän luku (N=31) on arvioitu kokonaiskartoituksen ja Ala-Kauhaluoma (2000) perusteella. Koko kentän luku (N=31) on arvioitu olettaen, että tuetusti työllistyneiden kokonaismäärä (250-260) on yhtä suuri osa tuetun työllistymisen prosessissa olevista kuin vastanneilla n=16 yksiköllä (lisäten vaihteluväliksi ± 5%).				
Tuetun työllistymisen prosessi yhteensä (arvio N=31)	670-740						
Tuetun työllistymisen prosessissa mukana olleiden vajaakuntoisten määrä (262, n=17) ei vastaa esitettyä jakaumaa johtuen erosta vastanneiden määrässä – jakaumakysymykseen vastasi n=16 yksikköä.							
Taulukko 4-3: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien asiakkaat prosessin eri vaiheissa 31.12.1999.							

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Ei-vajaakuntoiset työntekijät – työvalmentajat, työnetsijät yms. 31.12.1999 (henkilöä) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Työvalmentajat, työnetsijät (n=16)	20,5	83,7	1,3	0,5	3	1	0,7
Ei-vajaakuntoiset työntekijät yhteensä (n=16)	24,5	100	1,5	1	4	1	1,0
Ei-vajaakuntoiset työntekijät yhteensä (arvio N=31)	60-70		Koko kentän (N=31) luku on saatu lisäämällä n=16 vastanneen yksikön tietojen kautta suoraviivaisesti saatua arviota 30-50% ⁱⁱ .				
Taulukko 4-4: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien ei-vajaakuntoiset työntekijät (työvalmentajat yms.) 31.12.1999.							

⁶⁷ Asiakkaan tuettua työllistymistä tai sitä edeltävänä vaiheena avosuojatyötä, avotyötoimintaa, työharjoittelua, työkokeilua, työhön valmennusta yrityksessä / yhteisössä valmistellaan – alkukartoitus, suunnitelmat...

⁶⁸ Asiakas on avosuojatyössä, avotyötoiminnassa, työkokeilussa, työharjoittelussa jne. yrityksessä / yhteisössä. Henkilö voi siis jo olla työsuhteessa, mutta ei vielä yritykseen / yhteisöön, vaan erityistyöllistämisen yksikköön.

⁶⁹ Asiakas on työsuhteessa tavalliseen yritykseen tai yhteisöön.

⁷⁰ Yhdessä yksikössä ei ollut vielä ainuttakaan tuetusti työllistynyttä ja kolmessa heitä oli vain 1.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Työvalmentajan tuen ulkopuolelle vuoden 1999 aikana jääneet työllistyneet asiakkaat (henkilöä) - Yksiköt / projektit...					
	Yhteensä	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
Asiakkaita yhteensä (n=17)	17	1,0	0	8	0	2,0

Taulukko 4-5: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien työllistyneet asiakkaat, jotka jäivät vuoden 1999 aikana työvalmentajan tuen ulkopuolelle – tukea ei enää tarvittu.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Valmisteluvaiheen työpäivät vuonna 1999 (työpäivää) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
		%					
Avosuojatyö (työsuhde erityistyöllistämisen yksikköön)	1 100	6,7	73	0	1 100	0	284
Avotyötoiminta (työosuusraha)	11 460	69,8	764	0	2 934	22	1 102
Työharjoittelu (työhallinto)	2 430	14,8	162	0	1 400	0	391
Työkokeilu	580	3,5	39	0	323	0	91
Muu toiminta	858	5,2	57	0	488	0	153
(n=15, 16 428 työpäivää=100%)							
Tuetun työllistymisen valmisteluvaihe yhteensä (n=16)	18 975		1 186	0	2 934	869	990
Tuetun työllistymisen valmisteluvaihe yhteensä (arvio N=31)	48 000 – 55 000		Koko kentän (N=31) luku on saatu lisäämällä n=16 vastanneen yksikön tietojen kautta suoraviivaisesti saatua arviota 30-50% ⁱⁱⁱ .				
Tuetun työllistymisen valmisteluvaiheen työpäivien kokonaismäärä(n=16, 18 975 työpäivää) ei vastaa esitettyä jakaumaa johtuen erosta vastanneiden määrässä – jakaumakysymykseen vastasi n=15 yksikköä, joissa toteutui 16 428 työpäivää (=100%).							
Taulukko 4-6: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien toiminnassa toteutuneiden valmisteluvaiheen työpäivien jakauma (1999).							

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Tuetusti työllistyneiden työpäivät vuonna 1999 (työpäivää) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Ilman työllistämistukia	6 946	65,3	534	0 ⁷¹	2 582	287	742
Työllistämistukien avulla (n=13)	3 684	34,7	283	0 ⁷²	1 787	90	499
Tuetusti työllistyneet yhteensä (n=13)	10 630	100	818	0 ⁷³	2 672	444	790
Tuetusti työllistyneet yhteensä (arvio N=31)	32 000 – 38 000		Koko kentän (N=31) luku on saatu lisäämällä n=13 vastanneen yksikön tietojen kautta suoraviivaisesti saatua arviota 30-50% ^{iv} .				

Taulukko 4-7: Tuetusti työllistyneiden vajaakuntoisten työpäivien jakauma (1999).

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Asiakkaiden ikä- ja sukupuoli -jakauma 31.12.1999 (henkilöä) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Naisia	112	43,8	6,6	0	21	5	6,3
Miehiä	144	56,2	8,5	0	27	7	6,8
Yhteensä	256	100					
Alle 25 -vuotiaita	45	17,6	2,6	0	8	2	2,7
25-45 -vuotiaita	162	63,3	9,5	1	22	9	6,6
Yli 45 -vuotiaita	49	19,1	2,9	0	23	1	5,6
Yhteensä	256	100					
Naisia	112	100	6,6	0	21	5	6,3
Alle 25 -vuotiaita	23	20,5	1,4	0	5	1	1,7
25-45 -vuotiaita	65	58,1	3,8	0	11	3	3,6
Yli 45 -vuotiaita	24	21,4	1,4	0	10	0	2,6
Miehiä	144	100	8,5	0	27	7	6,8
Alle 25 -vuotiaita	22	15,3	1,3	0	6	0	1,8
25-45 -vuotiaita	97	67,4	5,7	0	13	6	3,9
Yli 45 -vuotiaita	25	17,3	1,5	0	13	0	3,3

Vastanneita yksiköitä n=17, 55% arvioidusta kokonaismäärästä N=31, vastanneissa yksiköissä oli 256⁷⁴ asiakasta (31.12.1999).

Taulukko 4-8: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien asiakkaiden ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999.

⁷¹ Vastanneista n=13 yksiköstä neljällä (31%) kaikki tuetusti työllistyneet olivat työllistyneet työllistämistukien avulla.

⁷² Vastanneista n=13 yksiköstä kuudella (46%) kaikki tuetusti työllistyneet olivat työllistyneet ilman työllistämistukia.

⁷³ Yhdessä yksikössä ei ollut vielä yhtään tuetusti työllistynyttä asiakasta.

⁷⁴ Ero asiakkaiden kokonaismäärässä verrattuna taulukkoon 4-3 yhtä suurella vastanneiden määrällä (n=17) johtuupäätarkkuuksista vastauksissa - erityisesti suunnitteluvaiheen erottaminen oli vaikeaa.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Asiakkaiden pääasiallinen vajaakuntoisuuden syy 31.12.1999 (henkilöä) ⁷⁵ - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä	%	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
Mielenterveysongelma	38	14,8	2,2	0	21	1	5,1
Kehitysvamma	109	42,6	6,4	0	28	4	8,2
Liikuntavamma (tukielinvamma)	15	5,9	0,9	0	7	0	1,9
Aistivamma	15	5,9	0,9	0	6	0	2,0
Muu sairaus (MS, Epilepsia...)	14	5,4	0,8	0	4	0	1,3
Muu syy	65	25,4	3,8	0	33	0	9,2
<i>Päihdeongelma</i>	20	7,8	1,2	0	14	0	3,4
<i>Pitkäaikaistyöttömyys</i>	30	1,7	1,8	0	15	0	4,2
<i>Sosiaalinen syy</i>	15	5,9	0,9	0	10	0	2,5
Yhteensä	256	100					

Vastanneita yksiköitä n=17, 55% arvioidusta kokonaismäärästä N=31, vastanneissa yksiköissä 256⁷⁶ asiakasta (31.12.1999).

Taulukko 4-9: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien asiakkaiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 – yksi syy / henkilö.

⁷⁵ Asiakkaat tuetun työllistymisen prosessin eri vaiheissa: suunnitteluvaihe, valmisteluvaihe ja varsinainen tuetun työllistymisen vaihe.

⁷⁶ Ero asiakkaiden kokonaismäärässä verrattuna taulukkoon 4-3 (jossa mainittu 262 asiakasta) yhtä suurella vastanneiden määrällä (n=17) johtuu epätarkkuuksista vastauksissa - erityisesti suunnitteluvaiheen erottaminen oli vaikeaa.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 (1000 mk) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
	%						
Kuntasektorin rahoitus ⁷⁷	2 967	60,6	247	0 ⁷⁸	1 124	130	340
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY...) Erittely taulukossa 4-11. (n=12)	1 931	39,4	161	0 ⁷⁹	694	100	210
Rahoitus yhteensä (n=12)	4 898	100	408	148	1 124	271	301
Rahoitus yhteensä (arvio N=31)	16 400 – 19 000		Koko kentän (N=31) luku on saatu lisäämällä n=12 vastanneen yksikön tietojen kautta suoraviivaisesti saatua arviota 30-50 % ^v .				

Taulukko 4-10: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien toiminnan julkinen rahoitus (kunta- ja valtiosektorin tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 (1000 mk) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
	%						
Työhallinnon työllistämistuet	52	5,7	4	0	52	0	15
ESR –projektirahoitus	797	41,3	66	0	694	0	200
RAY:n rahoitus	924	47,8	77	0	300	0	120
Muut korvaukset	158	8,2	13	0	36	0	39
Valtiosektorin rahoitus yhteensä (n=12)	1 931 ⁸⁰	100	161	0	694	100	210
Valtiosektorin rahoitus yhteensä (arvio N=31)	6 500 - 7 500		Koko kentän (N=31) luku on saatu lisäämällä n=12 vastanneen yksikön tietojen kautta suoraviivaisesti saatua arviota 30-50 % ^{vi} .				

Taulukko 4-11: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien vuonna 1999 saama valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot).

⁷⁷ Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

⁷⁸ Vastanneista n=12 yksiköstä 4 (33%) ei saanut lainkaan kuntasektorin rahoitusta.

⁷⁹ Vastanneista n=12 yksiköstä 6 (50%) ei saanut lainkaan valtiosektorin rahoitusta.

⁸⁰ Kaikkiaan 6 yksikköä (50% vastanneista n=12 yksiköstä) sai osan / kaiken toimintansa rahoituksesta valtiosektorilta.

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 - Yksiköt / projektit...		
	Yhteensä (1000 mk)	%	Valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheen työpäivää kohti (mk) ⁸¹
Kuntasektorin rahoitus ⁸²	2 967	60,6	131
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY...) (n=12)	1 931	39,4	86
Rahoitus yhteensä (n=12)	4 898	100	217

Vastanneita yksiköitä n=12, 39 % arvioidusta kokonaismäärästä N=31.

Taulukko 4-12: Tuetun työllistymisen yksiköiden / projektien julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vajaakuntoisen työpäivää kohti (1999).

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Tuetusti työllistyneet bruttopalkkaluokittain 31.12.1999 (henkilöä) - Yksiköt / projektit...						
	Yhteensä	%	Keski-määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski-hajonta
Alle 1 500 mk/kk	23	25,0	1,4	0	5	1	1,7
1 500–2 500 mk/kk	18	19,6	1,1	0	7	0	2,2
2 500–5 000 mk/kk	27	29,3	1,6	0	12	1	3,0
Yli 5 000 mk/kk (n=17)	24	26,1	1,4	0	13	0	3,6
Tuetusti työllistyneitä (n=17)	92	100					

Vastanneita yksiköitä n=17, 55 % arvioidusta kokonaismäärästä N=31, vastanneissa yksiköissä 92 tuetusti työllistynyttä (31.12.1999). Ero taulukon 4-3 tuetusti työllistyneiden määrään (90) johtuu erosta vastanneiden yksiköiden määrissä. Tarkastelun kohteena eivät ole työllistyneiden kokonaisbruttotulot, vaan nimenomaan palkkatulot.

Taulukko 4-13: Tuetusti työllistyneet bruttopalkkaluokittain 31.12.1999.

⁸¹ Valmistelu ja tuetun työllistymisen vaiheen (määritelty kappaleessa 1.2.) työpäiviä tarkastelluissa n=12 yksikössä oli kaikkiaan 22 595 (1999). Jonkin verran työpäiviä puuttuu, joten kustannusarvio on hieman liian suuri.

⁸² Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit	Tuetusti työllistyneiden keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999 (mk/kk) - Yksiköt / projektit...				
	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Keskimääräinen bruttopalkka (n=14)	3 510 ⁸³	750	7 500	2 538	1 853
Vastanneita yksiköitä n=14, 45 % arvioidusta kokonaismäärästä N=31.					
Taulukko 4-14: Tuetusti työllistyneiden keskimääräinen bruttopalkka 31.12.1999.					

⁸³ Laskettu kunkin yksikön tuetusti työllistyneiden asiakkaiden keskimääräisten bruttopalkkojen työllistyneiden määrillä painotettuna keskiarvona.

LIITE 5: MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN KLUBITALOT

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Ylläpitäjätaho 1999	
	Klubitaloista	%-osuus
Kuntayhtymä	2	22,2
Järjestö / yhdistys	7	77,8
Yhteensä	9	100
Vastanneita klubitaloja n=9, 82% arvoidusta kokonaismäärästä N=11.		
Taulukko 5-1: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen ylläpitäjätahot (1999).		

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Perustamisvuosi
Keskimäärin	1998
Vanhin yksikkö	1995
Nuorin yksikkö	1999
Mediaaniyksikkö	1999
Keskihajonta (vuotta)	1
Vastanneita klubitaloja n=9, 82 % arvoidusta kokonaismäärästä N=11.	
Taulukko 5-2: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen perustamisvuodet.	

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Jäsenet 31.12.1999 (henkilöä) - Klubitalot...					
	Yhteensä	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Klubitalojen jäsenet (n=9)	699	77,7	18 ⁸⁴	180	72	56,3
Klubitalojen jäsenet (arvio N=11)	850	Koko kentän (N=11) luku on arvioitu n=9 vastanneen klubitalon tietojen perusteella.				
Vastanneita klubitaloja n=9, 82 % arvoidusta kokonaismäärästä N=11.						
Taulukko 5-3: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenet (31.12.1999).						

⁸⁴ Kyseisen klubitalon toiminta alkoi lokakuussa 1999.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Uudet jäsenet vuoden 1999 aikana (henkilöä) - Klubitalot...					
	Yhteensä	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Klubitalojen uudet jäsenet (n=9)	402	44,7	6	92	40	31,7
Klubitalojen uudet jäsenet (arvio N=11)	490	Koko kentän (N=11) luku on arvioitu n=9 vastanneen klubitalon tietojen perusteella.				
Vastanneita klubitalojen=9, 82 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Huomattavaa uusien jäsenten määrää suhteessa kokonaisjäsenmäärään (taulukko 5-3) selittää paljolti uusien klubitalojen perustaminen – vastanneista yhdeksästä klubitalosta peräti 5 aloitti toimintansa vuonna 1999.						
Taulukko 5-4: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen uudet jäsenet vuoden 1999 aikana.						

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Palkatut työntekijät 31.12.1999 (henkilöä) - Klubitalot...					
	Yhteensä	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Palkatut työntekijät (n=9)	31	3,4	1,5	5	4	1,2
Palkatut työntekijät (arvio N=11)	38	Koko kentän (N=11) luku on arvioitu n=9 vastanneen klubitalon tietojen perusteella.				
Vastanneita klubitaloja n=9, 82 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11.						
Taulukko 5-5: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen palkatut työntekijät (ei-vajaakuntoiset) 31.12.1999.						

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Jäsenten käyntikerrat (toimintapäivät) vuonna 1999 (päivää) - Klubitalot...					
	Yhteensä	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Klubitalojen jäsenten käyntikerrat (n=7)	29 574	4 225	180 ⁸⁵	8 313	3 501	2 946
Klubitalojen jäsenten käyntikerrat (arvio N=11)	44 000 – 49 000	Koko kentän (N=11) luku on arvioitu n=7 vastanneen klubitalon tietojen perusteella lisäten vaihteluväliksi ± 5%.				
Vastanneita klubitaloja n=7, 64 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11.						
Taulukko 5-6: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenten käyntikerrat vuonna 1999.						

⁸⁵ Kyseisen klubitalon toiminta alkoi lokakuussa 1999.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Jäsenten käyntikertojen (toimintapäivien) säännöllisyys 31.12.1999 (jäsentä) - Klubitalot...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
”Päivittäin”	141	20,2	15,7	4	30	13	8,8
Useita kertoja viikossa	162	23,2	18,0	0	50	10	18,3
Kerran viikossa	116	16,6	12,9	0	39	10	12,2
Harvemmin kuin kerran viikossa (n=9)	280	40,0	31,1	0 ⁸⁶	74	27	30,0
Yhteensä (n=9)	699	100	77,7	18	180	72	56,0

Vastanneita klubitaloja n=9, 82% arvioidusta kokonaismäärästä N=11

Taulukko 5-7: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenten käyntien säännöllisyys (tilanne 31.12.1999).

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Muiden erityistyöllistämisen toimenpiteiden piirissä 31.12.1999 olleet jäsenet (jäsentä) - Klubitalot...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
IHL:n mukainen työkeskus	9	2,1	1,5	0	5	1	2,0
Työtoimintayksikkö	0	0	0	0	0	0	0,0
Muu erityistyöllistämistoimenpide	10	2,3	1,7	0	7	0	2,9
Ei erityistyöllistämisen toimenpiteiden piirissä (n=6)	417	95,6					
Yhteensä (n=6)	436	100					

Vastanneita klubitaloja n=6, 55 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Vastanneissa klubitaloissa oli 436 jäsentä (31.12.1999), joista ainoastaan 19 (4,4 %, kolmen klubitalon kohdalla ei yksikään) oli samanaikaisesti muun erityistyöllistämisen toimenpiteen piirissä.

Taulukko 5-8: Muiden erityistyöllistämisen toimenpiteiden piirissä samanaikaisesti olleet mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenet (31.12.1999).

⁸⁶ Kahdessa vastanneista n=9 klubitaloista ei ollut ainuttakaan jäsentä, jolla klubitalokäyntien tiheys olisi ollut ”harvemmin kuin kerran viikossa”.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Jäsenten ikä- ja sukupuoli-jakauma 31.12.1999 (henkilöä) - Klubitalot...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Naisia	237	51,4	39,5	4	93	24	37,0
Miehiä	224	48,6	37,3	14	102	17	36,6
Yhteensä	461	100					
Alle 25 –vuotiaita	28	6,1	4,7	0	15	1	6,6
25-45 –vuotiaita	300	65,1	50,0	12	124	32	45,8
Yli 45 –vuotiaita	133	28,8	22,2	6	51	12	20,3
Yhteensä	461	100					
Naisia	237	100	39,5	4	93	24	37,0
Alle 25 –vuotiaita	11	4,7	1,8	0	9	0	3,6
25-45 –vuotiaita	152	64,1	25,3	0	56	18	24,0
Yli 45 –vuotiaita	74	31,2	12,3	4	31	7	10,9
Miehiä	224	100	37,3	14	102	17	36,6
Alle 25 –vuotiaita	17	7,6	2,8	0	9	1	3,8
25-45 –vuotiaita	148	66,1	24,7	6	68	14	23,4
Yli 45 –vuotiaita	59	26,3	9,8	1	25	6	10,1

Vastanneita klubitaloja n=6, 55 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Vastanneissa klubitaloissa oli 461 jäsentä (31.12.1999).

Taulukko 5-9: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen jäsenten ikä- ja sukupuoli-jakauma 31.12.1999.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Jäsenet siirtymätyöpaikkaohjelmissä 31.12.1999 (jäsenä) - Klubitalot...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Siirtymätyöpaikan suunnitteluvaihe	65	65,7	7,2	0	30	3	11,0
Siirtymätyöpaikka (n=9)	34 ⁸⁷	34,3	3,8	0	12	0	5,2
Siirtymätyöpaikkaohjelmat yhteensä (n=9)	99	100	11,0	0	40	5	15,2
Siirtymätyöpaikan suunnitteluvaihe	78		Koko kentän (N=11) luvut on arvioitu n=9 vastanneen klubitalon tietojen perusteella.				
Siirtymätyöpaikka (arvio N=11)	42						
Siirtymätyöpaikkaohjelmat yhteensä (arvio N=11)	120						

Vastanneita klubitaloja n=9, 82% arvioidusta kokonaismäärästä N=11.

Taulukko 5-10: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen siirtymätyöpaikkaohjelmat 31.12.1999.

⁸⁷ Siirtymätyöpaikat (34) toteutuivat neljässä vastanneessa klubitalossa.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Avoimille työmarkkinoille (ei siirtymätyöpaikkaan) vuoden 1999 aikana työllistyneet jäsenet (jäsentä) - Klubitalot...					
	Yhteensä	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Siirtymätyöpaikkaohjelmasta / sen jälkeen (kyseessä ei siirtymätyöpaikka)	3	0,3	0	2	0	0,7
Ilman siirtymätyöpaikkaohjelmaa (n=9)	28	3,1	0	13	1	4,4
Avoimille työmarkkinoille (ei siirtymätyö- paikkaan) työllistyneitä yhteensä (n=9)	31	3,4	0 ⁸⁸	13	2	4,4
Vastanneita klubitaloja n=9, 82 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Siirtymätyöpaikkoihin työllistyneet – ks. taulukko 5-10.						
Taulukko 5-11: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen avoimille työmarkkinoille (ei siirtymätyöpaikkaan) vuoden 1999 aikana työllistyneet jäsenet.						

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 (1 000 mk) - Klubitalot...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Kuntasektorin rahoitus	1 851 ⁸⁹	28,0	206	0 ⁹⁰	601	112	235
Valtiosektorin rahoitus (RAY, työhallinto, ESR ...) Erittely taulukossa 5-13. (n=9)	4 749 ⁹¹	72,0	528	18	2 000	409	591
Julkinen rahoitus yhteensä (n=9)	6 600	100	733	130	2 120	600	563
Kuntasektorin rahoitus	2 300		Koko kentän (N=11) luvut on arvioitu n=9 vastanneen klubitalon tietojen perusteella.				
Valtiosektorin rahoitus (arvio N=11)	5 800						
Julkinen rahoitus yhteensä (arvio N=11)	8 100						
Vastanneita klubitaloja n=9, 82 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11.							
Taulukko 5-12: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999.							

⁸⁸ Kolmen vastanneen klubitalon jäsenistä yksikään ei työllistynyt avoimille työmarkkinoille (muuhun kuin mahdollisesti siirtymätyöpaikkaan) vuoden 1999 aikana.

⁸⁹ Vastanneista n=9 klubitaloista 6 (67%) sai osan toimintansa rahoituksesta kuntasektorilta.

⁹⁰ Vastanneista n=9 klubitaloista 3 (33%) ei saanut lainkaan rahoitusta kuntasektorilta.

⁹¹ Kaikki vastanneet n=9 klubitalot saivat valtiosektorin rahoitusta.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 (1 000 mk) - Klubitalot...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
	%						
RAY:n rahoitus	4 563 ⁹²	96,5	570	100	2 000	400	609
Työhallinnon työllistämistuet	148	3,1	19	0	79	0	30
ESR –projektirahoitus	20 ⁹³	0,4	3	0	20	0	7
(n=8, 4,731mmk=100%)							
Valtiosektorin rahoitus (n=9)	4 749		528	18	2 000	409	591

Valtiosektorin rahoituksen jakaumakysymykseen vastasi n=8 klubitaloa, 73 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Vastanneiden klubitalojen valtiosectorilta saama rahoitus oli yhteensä 4,731 mmk (=100 %).

Taulukko 5-13: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen saama valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 Klubitalot...			
	Yhteensä		Käyntikertaa (toimintapäivää) kohti (mk) ⁹⁴	”Klubitalovuotta” kohti (mk) ⁹⁵
	%			
Kuntasektorin rahoitus	1 851	28,0	63	6 900
Valtiosektorin rahoitus (RAY, työhallinto, ESR ...)	4 749	72,0	161	17 700
(n=9)				
Julkinen rahoitus yhteensä (n=9)	6 600	100	224	24 600

Vastanneita klubitaloja n=9, 82% arvioidusta kokonaismäärästä N=11.

Taulukko 5-14: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) jäsenen käyntikertaa (toimintapäivää) ja ”klubitalovuotta” kohti (1999).

⁹² Jokainen vastanneista n=8 klubitaloista sai rahoitusta RAY:ltä (1999).

⁹³ ESR –projektirahoitusta sai yksi klubitalo.

⁹⁴ Käyntikertoja (toimintapäiviä) rahoituskysymyksiin vastanneissa n=9 klubitaloissa toteutui kaikkiaan 29 574 (1999). Kahden klubitalon käyntitiedot puuttuivat, joten ”julkinen rahoitus / käyntikerta” on hieman liian suuri.

⁹⁵ Oletuksella, että jäsen käy klubitalossa keskimäärin 110 kertaa vuodessa.

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden jäsenten bruttopalkka 31.12.1999 (henkilöä / palkkaluokka) - Klubitalot...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Alle 1 500 mk/kk	17	50,0	1,9	0	10	0	3,6
1 500–2 500 mk/kk	1	2,9	0,1	0	1	0	0,3
2 500–5 000 mk/kk	16	47,1	1,8	0	12	0	4,1
Yli 5 000 mk/kk (n=9)	0	0,0	0,0	0	0	0	0,0
Yhteensä (n=9)	34	100					

Vastanneita klubitaloja n=9, 82% arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Vastanneissa klubitaloissa oli siirtymätyöpaikkoihin työllistyneinä kaikkiaan 34 jäsentä (31.12.1999). Bruttopalkka ei tarkoita jäsenten kokonaisbruttotuloja (joihin sisältyvät myös eläkkeet yms.), vaan nimenomaan siirtymätyöpaikan kautta ansaittua palkkatuloa. Kaikkien kohdalla kyse oli osa-aikatyöstä.

Taulukko 5-15: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden jäsenten bruttopalkkajakauma (31.12.1999).

Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot	Siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden jäsenten bruttopalkka 31.12.1999 (mk/kk)				
	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Klubitalot (n=3)	2 117 ⁹⁶	500	3 300	3 100	1 562

Vastanneita klubitaloja n=3, 27 % arvioidusta kokonaismäärästä N=11. Kyseisten klubitalojen jäseniä oli siirtymätyöpaikoissa kaikkiaan 24 (31.12.1999).

Taulukko 5-16: Mielenterveyskuntoutujien klubitalojen siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden jäsenten keskimääräinen bruttopalkka (31.12.1999).

⁹⁶ Laskettu kunkin klubitalon siirtymätyöpaikkoihin työllistyneiden jäsenten keskimääräisten bruttopalkkojen työllistyneiden määrällä painotettuna keskiarvona.

LIITE 6: MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIEEN TYÖTOIMINTAYKSIKÖT

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Ylläpitäjätaho 1999	
	Työtoimintayksiköistä	%-osuus
Kunta	1	4,6
Kuntayhtymä	5	22,7
Järjestö / yhdistys	15	68,1
Yksityinen yritys	1	4,6
Yhteensä	22	100

Vastanneita yksiköitä n=22.

Taulukko 6-1: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden ylläpitäjätahot.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Perustamisvuosi
Keskimäärin	1990
Vanhin yksikkö	1930
Nuorin yksikkö	1999
Mediaaniyksikkö	1995
Keskihajonta (vuotta)	15

Vastanneita yksiköitä n=22.

Taulukko 6-2: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden perustamisvuodet.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vajaakuntoiset työntekijät 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...					
	Yhteensä	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Työtoimintayksiköt (n=21)	360	17,1	4	45	16	11,3
Työtoimintayksiköt (arvio n=22)	380	Kaikkien kyselyyn vastanneiden yksiköiden (n=22, ei siis perusjoukon) luku on arvioitu n=21 yksikön tietojen perusteella.				

Taulukko 6-3: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoiset työntekijät 31.12.1999.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Ei-vajaakuntoiset työntekijät 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Toimihenkilöt Tukityöntekijät ⁹⁷ (n=16)	40,75 3	93,1 6,9	2,5 0,2	1 0	14 2	1 0	3,5 0,5
Ei-vajaakuntoiset työntekijät yhteensä (n=16)	43,75	100	2,7	1	14	1	3,5
Ei-vajaakuntoiset työntekijät yhteensä (arvio n=22)	60		Kaikkien kyselyyn vastanneiden yksiköiden (n=22, ei siis perusjoukon) luku on arvioitu n=16 yksikön tietojen perusteella.				

Taulukko 6-4: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden ei-vajaakuntoiset työntekijät (toimihenkilöt ja tukityöntekijät) 31.12.1999.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten työpäivät vuonna 1999 (työpäivää) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Ilman työsuhdetta Erittely taulukossa 6-6.	48 959	98,2	2 448	60	6 974	1 793	2 134
Työsuhteessa (n=20)	892 ⁹⁸	1,8	45	0 ⁹⁹	612	0	144
Yhteensä (n=20)	49 851	100	2 493	187	6 974	1 793	2 086
Yhteensä (arvio n=22)	55 000		Kaikkien kyselyyn vastanneiden yksiköiden (n=22, ei siis perusjoukon) luku on arvioitu n=20 yksikön tietojen perusteella.				

Taulukko 6-5: Ilman työsuhdetta ja työsuhteessa toteutuneet vajaakuntoisten työpäivät mielen-terveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä vuonna 1999.

⁹⁷ Tukityöntekijällä tarkoitetaan ei-vajaakuntoista, yksin tuotannollisista syistä palkattua henkilöä.

Tukityöntekijä voi olla myös työllistämistukien avulla työllistynyt.

⁹⁸ Työsuhteinen työllistämistoiminta toteutui kokonaisuudessaan työllistämistukien kautta – suojatyötä (ilman työllistämistukia) ei ollut lainkaan.

⁹⁹ Vastanneista n=20 yksiköistä 17 (85%) ei harjoittanut lainkaan työsuhteista vajaakuntoisten työllistämistoimintaa (1999).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten ei-työsuhteiset työpäivät vuonna 1999 (työpäivää) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Työtoiminta (työosuusraha)	48 426	98,9	2 421	60	6 974	1 718	2 120
Työharjoittelu (työhallinto)	350	0,7	18	0	200	0	54
Työkokeilu	50	0,1	3	0	50	0	11
Muu toiminta (n=20)	133	0,3	7	0	133	0	30
Ilman työsuhdetta yhteensä (n=20)	48 959	100	2 448	60	6 974	1 793	2 134
Ilman työsuhdetta yhteensä (arvio n=22)	54 000		Kaikkien kyselyyn vastanneiden yksiköiden (n=22, ei siis perusjoukon) luku on arvioitu n=20 yksikön tietojen perusteella.				

Taulukko 6-6: Ilman työsuhdetta toteutuneet vajaakuntoisten työpäivät mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä (1999).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten työpäivät yksiköiden ulkopuolella vuonna 1999 (työpäivää) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Avosuojatyö	153	5,9	8	0	153	0	34
Avotyötoiminta	2 277	87,8	114	0	1 067	0	300
Muu ulkopuolinen toiminta (työkokeilu yms.) (n=20)	162	6,3	8	0	133	0	30
Ulkopuolinen toiminta yhteensä (n=20)	2 592	100	130	0 ¹⁰⁰	1 200	0	332
Ulkopuolinen toiminta yhteensä (arvio n=22)	2 900		Kaikkien kyselyyn vastanneiden yksiköiden (n=22, ei siis perusjoukon) luku on arvioitu n=20 yksikön tietojen perusteella.				

Yksiköiden ulkopuolella toteutunut työllistämistoiminta sisältyy taulukoissa 6-5 ja 6-6 käsiteltyihin ilman työsuhdetta ja työsuhteessa toteutuneen työllistämistoiminnan lukuihin.

Taulukko 6-7: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työpäivät yksiköiden ulkopuolella (1999).

¹⁰⁰ Vastanneista n=20 yksiköstä 15 (75%) ei harjoittanut lainkaan vajaakuntoisten työllistämistoimintaa yksikön ulkopuolella (1999).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Naisia	128	46,5	8,5	0	29	6	7,7
Miehiä	147	53,5	9,8	1	31	8	8,1
Yhteensä	275	100					
Alle 25 –vuotiaita	18	6,5	1,2	0	7	1	1,9
25-45 –vuotiaita	144	52,4	9,6	0	38	7	9,3
Yli 45 –vuotiaita	113	41,1	7,5	1	36	6	8,6
Yhteensä	275	100					
Naisia	128	100	8,5	0	29	6	7,7
Alle 25 –vuotiaita	5	3,9	0,3	0	2	0	0,7
25-45 –vuotiaita	67	52,3	4,5	0	17	3	4,4
Yli 45 –vuotiaita	56	43,8	3,7	0	22	3	5,4
Miehiä	147	100	9,8	1	31	8	8,1
Alle 25 –vuotiaita	13	8,8	0,9	0	6	0	1,6
25-45 –vuotiaita	77	52,4	5,1	0	21	3	6,1
Yli 45 –vuotiaita	57	38,8	3,8	0	14	4	3,8
Vastanneita yksiköitä n=15, yksiköissä vajaakuntoisia työntekijöitä 275 (31.12.1999).							
Taulukko 6-8: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma (31.12.1999).							

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
		%					
Mielenterveysongelma	409	91,0	18,6	2	87	15	18,1
Kehitysvamma	23	5,1	1,0	0	20	0	4,3
Liikuntavamma (tukielinvamma)	2	0,5	0,1	0	2	0	0,4
Aistivamma	2	0,5	0,1	0	1	0	0,3
Muu sairaus (MS, Epilepsia...)	6	1,3	0,3	0	2	0	0,6
Muu syy	7	1,6	0,3	0	2	0	0,6
<i>Päihdeongelma</i>	2	0,5	0,1	0	1	0	0,3
<i>Pitkäaikaistyöttömyys</i>	5	1,1	0,2	0	2	0	0,5
<i>Sosiaalinen syy</i>	0	0,0	0,0	0	0	0	0,0
Yhteensä	449	100					

Vastanneita yksiköitä n=22, vajaakuntoisia työntekijöitä 449¹⁰¹ (31.12.1999).

Taulukko 6-9: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 – yksi syy / henkilö.

¹⁰¹ Suurempi vajaakuntoisten työntekijöiden kokonaismäärä verrattuna taulukon 6-3 lukuun (360) johtuu erosta vastanneiden yksiköiden määrässä ja vastauksien epätarkkuuksista.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999 (1 000 mk) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
Kuntasektorin rahoitus ¹⁰²	2 107 ¹⁰³	39,1	150	0 ¹⁰⁴	649	45	209
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	632	11,8	45	0	200	13	66
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY...) Erittely taulukossa 6-11. (n=14)	2 643 ¹⁰⁵	49,1	189	0 ¹⁰⁶	400	215	159
Rahoitus yhteensä (n=14)	5 382	100	384	132	849	355	177
Kuntasektorin rahoitus Liiketoiminnan tulot Valtiosektorin rahoitus (arvio n=22)	3 300 1 000 4 200		Kaikkien kyselyyn vastanneiden yksiköiden (n=22, ei siis perusjoukon) luvut on arvioitu n=14 yksikön tietojen perusteella.				
Rahoitus yhteensä (arvio n=22)	8 500						

Taulukko 6-10: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden toiminnan rahoitus: julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot (1999).

¹⁰² Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

¹⁰³ Vastanneista n=14 yksiköstä 10 (71%) sai osan / kaiken toimintansa rahoituksesta kuntasektorilta.

¹⁰⁴ Vastanneista n=14 yksiköstä 4 (29%) ei saanut lainkaan kuntasektorin rahoitusta.

¹⁰⁵ Vastanneista n=14 yksiköstä 10 (71%) sai osan / kaiken toimintansa rahoituksesta valtiosektorilta.

¹⁰⁶ Vastanneista n=14 yksiköstä 4 (29%) ei saanut lainkaan valtiosektorin rahoitusta.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999 (1 000 mk) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä	%	Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
RAY:n rahoitus	2 280	86,3	163	0 ¹⁰⁷	400	200	136
Työhallinnon työllistämistuet (n=14)	363	13,7	26	0	150	0	52
Valtiosektorin rahoitus yhteensä (n=14)	2 643 ¹⁰⁸	100	189	0 ¹⁰⁹	400	215	159

Taulukko 6-11: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden saama valtiosektorin rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vuonna 1999.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999			
	Yhteensä (1 000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk) ¹¹⁰	Vajaakuntoisen työvuotta kohti (mk) ¹¹¹
Kuntasektorin rahoitus ¹¹²	2 107	39,1	85	16 200
Liiketoiminnan tulot (muu kuin työllistämispalveluiden myynti)	632	11,8	26	4 900
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, ESR, RAY...) (n=14)	2 643	49,1	107	20 300
Rahoitus yhteensä (n=14)	5 382	100	218	41 400

Taulukko 6-12: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden toiminnan rahoitus: julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vajaakuntoisen työpäivää ja työvuotta kohti (1999).

¹⁰⁷ Vastanneista n=14 yksiköstä vain 5 (36%) ei saanut lainkaan rahoitusta RAY:ltä (1999).

¹⁰⁸ Vastanneista n=14 yksiköstä 10 (71%) sai osan / kaiken toimintansa rahoituksesta valtiosektorilta.

¹⁰⁹ Vastanneista n=14 yksiköstä 4 (29%) ei saanut lainkaan valtiosektorin rahoitusta.

¹¹⁰ Rahoituskysymyksiin vastanneissa n=14 yksikössä toteutui kaikkiaan 24 738 vajaakuntoisen työpäivää (1999, vain 13 yksikön työpäivät), joista 23 846 ilman työsuhdetta ja 892 työsuhteessa. Koska rahoitustiedot ovat 14 yksiköltä ja työpäivät vain 13 yksiköltä, "rahoitus / työpäivä" -tieto on hieman liian suuri.

¹¹¹ Oletuksella, että vajaakuntoisella työntekijällä on keskimäärin 190 työpäivää vuodessa.

¹¹² Kunnan oman yksikön kohdalla kunnalle yksikön toiminnasta aiheutuneet kustannukset (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Työn vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne 1 kk lopettamisen jälkeen (henkilöä) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
	%						
Työssä avoimilla työmarkkinoilla	4	5,6	0,5	0	2	0	0,9
Muun erityistyöllistämisen järjestelyn piirissä	13	18,3	1,3	0	5	1	1,8
Koulutuksessa	2	2,8	0,3	0	1	0	0,4
Ei aktiivisten toimenpiteiden piirissä	52	73,3	6,5	0	27	3	8,7
Yhteensä	71	100					

Vastanneita yksiköitä n=9, yksiköissä lopetti vuonna 1999 työn kaikkiaan 71 vajaakuntoista. Ainoastaan niiden yksiköiden, joiden seuranta mahdollisti kaikkien lopettaneiden elämäntilanteen identifioinnin, vastaukset on huomioitu.

Taulukko 6-13: Työn mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköissä vuonna 1999 lopettaneiden vajaakuntoisten elämäntilanne ”välittömästi” (1kk) lopettamisen jälkeen.

Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt	Vajaakuntoisten bruttomääräinen ansio / palkka 31.12.1999 (henkilöä palkka- / ansioluokassa) - Työtoimintayksiköt...						
	Yhteensä		Keski- määrin	Minimi	Maksimi	Mediaani	Keski- hajonta
	%						
Alle 1 500 mk/kk	355	98,7	16,9	3	45	15	11,4
1 500–2 500 mk/kk	2	0,5	0,1	0	1	0	0,3
2 500–5 000 mk/kk	1	0,3	0,0	0	1	0	0,2
Yli 5 000 mk/kk	2	0,5	0,1	0	1	0	0,3
Yhteensä	360	100					

Vastanneita yksiköitä n=21, vajaakuntoisia työntekijöitä 360 (31.12.1999). Tarkastelun kohteena olivat yksiköiden kaikki (myös ei-työsuhteiset) työntekijät. Bruttoansio / -palkka sisältää yksiköiden maksamat työosuusrahat, palkat yms. Bruttoansio / -palkka ei tarkoita henkilöiden kokonaisbruttotuloja (joihin sisältyvät myös eläkkeet, työharjoitteluetuudet yms.), vaan nimenomaan työllistämisyksiköiltä saatuja tuloja.

Taulukko 6-14: Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköiden vajaakuntoisten työllistämisyksiköiltä saama bruttomääräinen ansio / palkka (31.12.1999).

LIITE 7: SOSIAALIHUOLLON TYÖTOIMINTAYKSIKKÖ (HELSINGIN KAUPUNGIN)

Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	Vajaakuntoisten työntekijöiden ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999	
	Henkilöä	%-osuus
Naisia	115	21,7
Miehiä	414	78,3
Yhteensä	529	100
Alle 25 -vuotiaita	5	0,9
25-45 -vuotiaita	184	34,8
Yli 45 -vuotiaita.	340	64,3
Yhteensä	529	100
Naisia	115	100
Alle 25 -vuotiaita	2	1,7
25-45 -vuotiaita	49	42,6
Yli 45 -vuotiaita	64	55,7
Miehiä	414	100
Alle 25 -vuotiaita	3	0,7
25-45 -vuotiaita	135	32,6
Yli 45 -vuotiaita	276	66,7
Vajaakuntoisia työntekijöitä 529 (31.12.1999).		
Taulukko 7-1: Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikön vajaakuntoisten ikä- ja sukupuolijakauma 31.12.1999.		

Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	Pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999	
	Henkilöä	%-osuus
Mielenterveysongelma	63	11,9
Kehitysvamma	16	3,0
Liikuntavamma (tukielinvamma)	0	0
Aistivamma	0	0
Muu sairaus (MS, Epilepsia...)	0	0
Muu syy	450	85,1
<i>Päihdeongelma</i>	450	85,1
<i>Pitkäaikaistyöttömyys</i>	0	0
<i>Sosiaalinen syy</i>	0	0
Yhteensä	529	100

Vajaakuntoisia työntekijöitä 529 (31.12.1999).

Taulukko 7-2: Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikön vajaakuntoisten työntekijöiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 – yksi syy / henkilö.

Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin)	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999			
	Yhteensä (1 000 mk)	%	Vajaakuntoisen työpäivää kohti (mk) ¹¹³	Vajaakuntoisen työvuotta kohti (mk) ¹¹⁴
Kuntasektorin rahoitus ¹¹⁵ (Helsingin kaupungin)	42 399	72,8	287	54 600
Liiketoiminnan tulot	8 980	15,4	61	11 600
Valtiosektorin rahoitus (Työhallinto, RAY, ESR...)	6 900 ¹¹⁶	11,8	47	8 900
Rahoitus yhteensä	58 279	100	395	75 100

Taulukko 7-3: Helsingin kaupungin harjoittaman sosiaalihuollon työtoiminnan kokonaisrahoitus: liiketoiminnan tulot ja julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) vajaakuntoisen työpäivää ja työvuotta kohti vuonna 1999.

¹¹³ Vajaakuntoisten työpäiviä Helsingin kaupungin sosiaalihuollon työtoimintayksikössä toteutui kaikkiaan 147 581 (1999), joista 88 729 ilman työsuhdetta ja 58 852 työsuhhteessa.

¹¹⁴ Oletuksella, että vajaakuntoisella työntekijällä on keskimäärin 190 työpäivää vuodessa.

¹¹⁵ Eli Helsingin kaupungin kustannus toiminnan ylläpitämisestä (ja mahdollinen tulovirta muiden kuntien työllistämispalveluiden ostoista).

¹¹⁶ Käytännössä työhallinnon työllistämistukia.

LIITE 8: TYÖLLISTÄMISYKSIKÖIDEN YHTEENVETO

Erityistyöllistämisen yksiköt	Yksiköiden määrä 1999	Henkilöstö 31.12.1999		
		Vajaakuntoiset	Toimihenkilöt ja tukityöntekijät ¹¹⁷	Yhteensä
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹¹⁸ Ks. taulukot 2-3 ja 2-4.	70	2 570	500	3 070
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt Ks. taulukko 3-3.	175	6 000 ¹¹⁹	890	6 890
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit Ks. taulukot 4-3 ja 4-4.	31	670-740 ¹²⁰	60-70	730-810
Mielenterveyskuntoutujien klubitilat Ks. taulukot 5-3 ja 5-5.	11	850 ¹²¹	38	888
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt ¹²² Ks. taulukot 6-3 ja 6-4.	22	380	60	440
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin) ks. kpl 7.	1	529	100	629
Yhteensä	310	10 999–11 069	1 648–1 658	12 647–12 727

Taulukko 8-1: Erityistyöllistämisen yksiköt ja niiden henkilöstö 31.12.1999.

¹¹⁷ Tukityöntekijät tuotannollisissa yksiköissä. Tuetun työllistymisen yksiköissä (lähes kaikki) työvalmentajia ja työn etsijöitä.

¹¹⁸ Ja työllistävät sosiaaliset yritykset.

¹¹⁹ Kokonaiskartoituksessa tarkasteltiin pääasiassa kehitysvammaisten työtoimintaa harjoittavia yksiköitä. Yksiköt, joiden toiminnan painopiste oli päivätoiminta (viriketoiminta ja päivittäisten taitojen harjaannuttaminen) jäivät tarkastelun ulkopuolelle.

¹²⁰ Asiakkaat tuetun työllistymisen prosessissa. Tuetusti työllistyneitä heistä oli arviolta 250-260.

¹²¹ Jäsenten määrä, siirtymätyöpaikkaohjelmissa jäseniä oli arviolta 120, joista siirtymätyöpaikoissa 42.

¹²² Saatujen vastausten taso (arvio n=22), yksiköiden kokonaismäärästä (perusjoukko) ei ollut käytettävissä luotettavaa arviota.

Erityistyöllistämisen yksiköt	Vajaakuntoisten työllistämistoiminta työsuhteessa ja ilman työsuhdetta vuonna 1999 (%-osuus kaikista vajaakuntoisten työpäivistä)		
	Työsuhteessa ¹²³	Ilman työsuhdetta ¹²⁴	
		Työtoiminta (työosuusraha)	Muu kuntouttava toiminta
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹²⁵ Ks. taulukot 2-5 ja 2-7.	72,2	15,4	12,4
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt ^{vii} Ks. taulukot 3-5 ja 3-6.	2,9	94,9	2,2
Tuetun työllistymisen yksiköt / projektit ^{viii} Ks. taulukot 4-6 ja 4-7.	46,6	39,9	13,5
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot Ks. taulukot 5-6 ja 5-10.	Ei tarkasteltu ¹²⁶	-	Ei tarkasteltu ¹²⁷
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt Ks. taulukot 6-5 ja 6-6.	1,8	97,1	1,1
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin) Ks. kpl 7.	39,9	57,4	2,7

Taulukko 8-2: Erityistyöllistämisen yksiköiden harjoittaman vajaakuntoisten työsuhteisen ja ei-työsuhteisen työllistämistoiminnan jakauma (1999).

¹²³ Työsuhteessa ilman työllistämistukia ja työllistämistukien kautta, myös yksikön ulkopuolella (avosuojatyö). Tuetun työllistymisen yksiköiden kohdalla tuetusti työllistyneiden työpäivät ja valmisteluvaiheen avosuojatyön työpäivät.

¹²⁴ Työtoiminta (työosuusraha) ja muu kuntouttava toiminta (työkokeilu, työhönvalmennus, työharjoittelu, kurssit jne.), myös yksikön ulkopuolella. Tuetun työllistymisen yksiköiden "valmisteluvaihe" toteutuu ilman työsuhdetta (paitsi avosuojatyö).

¹²⁵ Ja työllistävät sosiaaliset yritykset.

¹²⁶ Siirtymätyöpaikoissa toteutuneiden työpäivien määrää ei tarkasteltu, mutta vastanneiden n=9 klubitalojen jäsenistä 42 oli siirtymätyöpaikoissa (31.12.1999).

¹²⁷ Klubitaloissa (arvio N=11) toteutui 44 000 – 49 000 käyntikertaa (toimintapäivää) vuonna 1999.

Erityistyöllistämisen yksiköt	Pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt 31.12.1999 (%-osuus kaikista vajaakuntoisista työntekijöistä)					
	Mielen- terveys- ongelma	Kehitys- vam- ma	Liikunta- vam- ma (tukielinvam- ma)	Aisti- vam- ma	Muu sairaus (Ms, Epilepsia...)	Muu syy ¹²⁸
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹²⁹ Ks. taulukko 2-12.	24,2	19,5	7,1	6,3	8,8	34,1
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt Ks. taulukko 3-10.	8,8	86,5	0,8	0,6	1,1	2,2
Tuetun työllistämisen yksiköt ja projektit Ks. taulukko 4-9.	14,8	42,6	5,9	5,9	5,4	25,4
Mielenterveys- kuntoutujien klubitalot (Oletus, ei selvitetty)	100	-	-	-	-	-
Mielenterveys- kuntoutujien työtoimintayksiköt Ks. taulukko 6-9.	91,0	5,1	0,5	0,5	1,3	1,6
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö (Helsingin kaupungin) Ks. taulukko 7-2.	11,9	3,0	0	0	0	85,1
Taulukko 8-3: Erityistyöllistämisen yksiköiden vajaakuntoisten työntekijöiden pääasialliset vajaakuntoisuuden syyt (31.12.1999) – yksi syy / henkilö.						

¹²⁸ Pitkäaikaistyöttömyys, päihdeongelma, sosiaalinen syy.

¹²⁹ Ja työllistävät sosiaaliset yritykset.

Erityistyöllistämisen yksiköt	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot 1999 (mmk).							
	Liike-toiminnan tulot ¹³⁰		Julkinen rahoitus				Rahoitus yhteensä	
			Kunta-sektori		Valtio-sektori ¹³¹			
		%		%		%		%
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹³² Arvio N=70, taulukko 2-14.	171,4	52,7	127,5	39,2	26,3	8,1	325,2	100
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt Arvio N=175, taulukko 3-11.	36,3	13,2	237,4	86,1	1,9	0,7	276,0	100
Tuetun työllistämisen yksiköt ja projektit Arvio N=31, taulukot 4-10-4-11.	0 ¹³³	0	9,9-11,5	60,6	6,5-7,5	39,4	16,4-19,0	100
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot Arvio N=11, taulukko 5-12.	0 ¹³⁴	0	2,3	28,0	5,8	72,0	8,1	100
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt ¹³⁵ Arvio n=22, taulukko 6-10.	1,0	11,8	3,3	39,1	4,2	49,1	8,5	100
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö Helsingin kaupungin, kpl 7.	9,0	15,4	42,4	72,8	6,9	11,8	58,3	100
Yhteensä	217,7		422,8 - 424,4		51,6 - 52,6		692,1 - 694,7	

Taulukko 8-4: Erityistyöllistämisen yksiköiden toiminnan rahoitus: julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999.

¹³⁰ Muu kuin työllistämispalveluiden myynti.

¹³¹ Määritelty kappaleessa 1.2.

¹³² Ja työllistävät sosiaaliset yritykset.

¹³³ Ei tavaroiden ja palveluiden (muu kuin työllistämispalvelu) myyntiä, joten ei myöskään liiketoiminnan tuloja.

¹³⁴ Ei tavaroiden ja palveluiden (muu kuin työllistämispalvelu) myyntiä, joten ei myöskään liiketoiminnan tuloja.

¹³⁵ Kyselyyn vastanneiden n=22 yksikön rahoitusrakenne, joka on arvioitu rahoituskysymyksiin täydellisesti vastanneiden n=14 yksikön tietojen perusteella. Yksiköiden kokonaismäärästä (perusjoukko) ei ollut käytettävissä luotettavaa arviota.

Erityistyöllistämisen yksiköt	Julkisen rahoituksen (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) suhteellinen jakauma kunta- ja valtiosektorin välillä (1999) (%-osuus koko julkisesta rahoituksesta).	
	Kuntasektori	Valtiosektori ¹³⁶
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹³⁷ Ks. taulukko 2-14.	82,9	17,1
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt Ks. taulukko 3-11.	99,2	0,8
Tuetun työllistymisen yksiköt / projektit Ks. taulukko 4-10.	60,6	39,4
Mielenterveyskuntoutujien klubitalot Ks. taulukko 5-12.	28,0	72,0
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt Ks. taulukko 6-10.	44,0	56,0
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö Helsingin kaupungin, ks. kappale 7.	86,0	14,0
Taulukko 8-5: Erityistyöllistämisen yksiköiden saaman julkisen rahoituksen (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) suhteellinen jakauma kunta- ja valtiosektorin välillä (1999).		

¹³⁶ Määritelty kappaleessa 1.2.

¹³⁷ Ja työllistävät sosiaaliset yritykset.

Erityistyöllistämisen yksiköt	Julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vuonna 1999 (mk / vajaakuntoisen työpäivä)			
	Liiketoiminnan tulot ¹³⁸	Julkinen rahoitus		Rahoitus yhteensä
		Kunta-sektori	Valtio-sektori ¹³⁹	
IHL:n mukaiset työkeskukset ¹⁴⁰ Ks. taulukko 2-16.	280	208	43	531
Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt Ks. taulukko 3-12.	29	192	2	223
Tuetun työllistymisen yksiköt ja projektit ¹⁴¹ Ks. taulukko 4-12.	0 ¹⁴²	131	86	217
Mielenterveyskuntoutujien klubitilat ¹⁴³ Ks. taulukko 5-14.	0 ¹⁴⁴	63	161	224
Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt Ks. taulukko 6-12.	26	85	107	218
Sosiaalihuollon työtoimintayksikkö Helsingin kaupungin, ks. taulukko 7-3.	61	287	47	395
Taulukko 8-6: Erityistyöllistämisen yksiköiden toiminnan rahoitus: julkinen rahoitus (tuki ja / tai työllistämispalveluiden ostot) ja liiketoiminnan tulot vajaakuntoisen työpäivää kohti (1999).				

¹³⁸ Muu kuin työllistämispalveluiden myynti.

¹³⁹ Määritelty kappaleessa 1.2.

¹⁴⁰ Ja työllistävät sosiaaliset yritykset.

¹⁴¹ ”Työpäivä” tarkoittaa tuetun työllistymisen kohdalla valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaiheiden työpäiviä (määritelty kappaleessa 1.2.).

¹⁴² Ei tavaroiden ja palveluiden (muu kuin työllistämispalvelu) myyntiä, joten ei myöskään liiketoiminnan tuloja.

¹⁴³ ”Työpäivä” tarkoittaa klubitalojen kohdalla jäsenen käyntikertaa (toimintapäivää).

¹⁴⁴ Ei tavaroiden ja palveluiden (muu kuin työllistämispalvelu) myyntiä, joten ei myöskään liiketoiminnan tuloja.

ⁱ Tuetusti työllistyneitä oli kokonaiskartoitukseen vastanneiden $n=16$ yksikön kohdalla 90. Suoraviivaisesti aggregoiden koko kentän ($N=31$) luvuksi saataisiin 174 ($90*31/16$). Todellisuudessa tuetusti työllistyneitä oli kuitenkin 257 huomioiden Ala-Kauhaluoma (2000) kyselyn tiedot. Tuetusti työllistyneitä oli siis 48% ($257*100/174$) enemmän kuin kokonaiskartoitukseen vastanneiden yksiköiden tietojen avulla suoraviivaisesti arvioiden. Koko kentän tilannetta arvioitaessa kokonaiskartoituksen tietojen kautta saatua arviota lisätään 30-50%.

ⁱⁱ Kuten loppuviite ⁱ.

ⁱⁱⁱ Kuten loppuviite ⁱ.

^{iv} Kuten loppuviite ⁱ.

^v Kuten loppuviite ⁱ.

^{vi} Kuten loppuviite ⁱ.

^{vii} Jakauma on laskettu taulukoihin 3-5 ja 3-6 perustuen seuraavasti: yksiköissä toteutui arviolta 1 703 000 vajaakuntoisten työpäivää joista 97,1% ilman työsuhdetta. Ei-työsuhteisista työpäivistä 97,7% oli työtoimintaa ja 2,2% muuta kuntouttavaa toimintaa.

^{viii} Jakauma laskettu taulukoihin 4-6 ja 4-7 perustuen seuraavasti: tuetun työllistymisen prosessissa (valmistelu- ja tuetun työllistymisen vaihe) toteutui $n=15$ vastanneessa yksikössä kaikkiaan 28 693 työpäivää (1999), joista 16 428 valmisteluvaiheessa ja arviolta 12 265 ($10\ 630 * 15/13$) tuetun työllistymisen vaiheessa. Työsuhteisen avosuojatyön 1 100 työpäivää on tässä siirretty valmisteluvaiheesta tuetun työllistymisen vaiheeseen, jotta ero työsuhde – ei-työsuhde pysyisi selvänä. Näin ollen työpäiviä oli kaikkiaan 28 693, josta työsuhteessa 13 365 ($12\ 265 + 1\ 100$) ja ilman työsuhdetta 15 328 ($16\ 428 - 1\ 100$). Ei-työsuhteisesta toiminnasta avotyötoiminnan (työtoiminta) osuus oli 11 460 ja muun kuntouttavan toiminnan 3 868 ($2\ 430 + 580 + 858$) työpäivää.

- 2001: 1 Oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo suomalaisessa terveydenhuollossa.
ISBN 952-00-0913-2
- 2 Ulla Reina-Knuutila. Ikä, työkyky ja tuottavuus.
ISBN 952-00-0923-X
- 3 Proceedings of the European Conference on Promotion of Mental Health and Social Inclusion. Toim.
Juha Lavikainen, Eero Lahtinen, Ville Lehtinen
ISBN 952-00-0926-4
- 4 Matti Heikkilä, Tuukka Lahti. Työttömyysturvan karenssi. Subjekttiivinen tulkinta ja siirtyminen
toimeentulotuelle.
ISBN 952-00-0944-2
- 5 Werner Burkart, Henri Métivier, John Stather, Terttu Vartiainen. International Evaluation of the Research
Activities of Radiation and Nuclear Safety Authority (STUK).
ISBN 952-00-0976-0
- 6 Pasi Ylipaavalniemi. Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoitus.
ISBN 952-00-1009-2
- 7 Eila Korpivuoma, Ilkka Pirttilä. Terveyskeskukset ja ikääntyvä työvoima.
ISBN 952-00-1011-4
- 8 Päivi Rantanen, Mirja Mäkelä, Riitta Alaja, Kari Luotonen, Kaija Seppä. Päähteet ja ajokortti.
Rattijuoppojen hoitoonohjausprojektin loppuraportti.
ISBN 952-00-1016-5